

KOROŠKI

svižinar

GLASILO RAVENSKIH ŽELEZARJEV

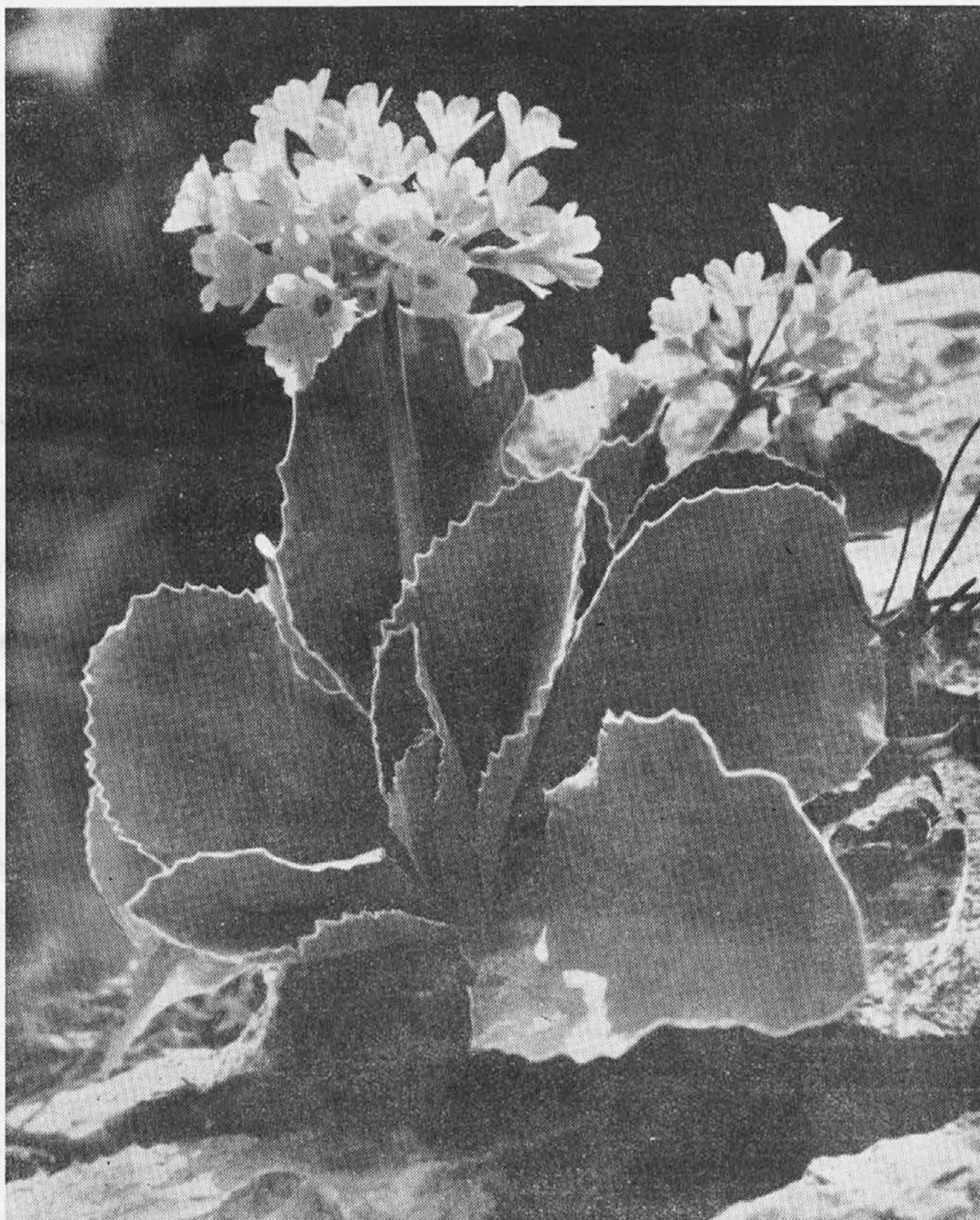
Leto VIII.

Ravne na Koroškem, 28. maja 1958

Štev. 4-9

Danes
tudi nekaj
o kmetijstvu

Naše
kuhinje
so tam doma
in naša bit.

PEČNI ŽENITELJ ALI AVRIKEL (*Primula auricula*)

Planinci slovenske dežele zborujejo na Ravnah — prvič v zgodovini pa smo dali tu sem planinski cvet. Pravzaprav bi morale biti naše šenturseljce (rododendron), ki pordečijo vso Goro, a take slike nimamo. Vsem lep pozdrav!

N A Š P R E D S E D N I K

ZDRAVJA IN ZADOVOLJSTVA ZA GOD
TER NADALJNJIH USPEHOV ZA JUGOSLOVANSKI ROD
IN ZA BODOČNOST

Že 500 železarjev v delavski samoupravi

TO JE NAŠA REVOLUCIJA

17. aprila 1958 je bil izvoljen novi delavski svet Železarne Ravne, sedmi po vrsti od uvedbe delavskega samoupravljanja leta 1950.

Skupno je sodelovalo do sedaj v tem upravnem organu nad 500 sodelavcev naših fužin. V tem času so imeli delavski sveti 86 zasedanj.

Tudi upravni odbor je sedmi po vrsti. V upravnih odborih je do sedaj sodelovalo 56 sodelavcev in so imeli skupno 321 sej. Dejstvo in številke označujejo pomen te naše velike revolucije v soodločanju žuljavih rok.

V novi delavski svet so bili izvoljeni naslednji sodelavci:

TOPILNICA:

1. Boris Florjančič
2. Oto Hafner
3. Anton Godec II.
4. Jože Poberžnik

PRIPRAVA VLOŽKA:

5. Justin Hriberšek

LIVARNA:

6. Maks Urnaut
7. Silvo Turk
8. Alojz Čreslovník

9. Ivan Kos
10. Franc Košak
11. Adalbert Grile
12. Vinko Vrčkovnik

MODELNA MIZARNA:

13. Franc Tušak

ČISTILNICA:

14. Ludvik Kranjc
15. Franc Levar
16. Adolf Hladnik
17. Jože Kolmančič
18. Slavko Srčič

VALJARNA:

19. Franc Kamnik III.
20. Anton Slanič
21. Mirko Dretnik
22. Franc Bricman
23. Alojz Štrekelj

TEŽKA in LAHKA KOVAČNICA:

24. Viktor Slemnik
25. Koloman Vrečič
26. Mihael Ošlak
27. Franc Vreš
28. Ivan Dobnik
29. Adolf Flis

VII. KONGRES ZKJ — KONGRES JUGOSLOVANSKIH ZMAG

Dnevi od 22. do 26. aprila 1958 bodo ostali v zgodovini naše bele Ljubljane nepozabni. V teh dneh je bil v prestolnici naše ožje domovine VII. kongres Zveze komunistov Jugoslavije. Ves svet je bil te dni obrnjen v Ljubljano in pozorno spremljal delo kongresa.

Posamezni kongresi ZKJ so bili do sedaj: prvi kongres leta 1919 v Beogradu, drugi leta 1920 v Vukovaru, tretji leta 1926 na Dunaju, četrti leta 1928 v Dresdenu, peti leta 1948 v Beogradu, šesti leta 1952 v Zagrebu in sedmi sedaj v Ljubljani.

Za vselej bo zapisano, da so imeli ravenski komunisti svojega delegata že na Vukovarskem kongresu leta 1920, pa tudi na tretjem leta 1926 na Dunaju. (Glej dalje na strani 20!)

ODPREMNO SKLADIŠČE in SKLADIŠČE INGOTOV:

30. Ivan Štandeker

KALILNICA:

31. Ivan Gradišek

MEHANIČNA DELAVNICA:

32. Marjan Ažman

33. Karlo Kralj

34. Štefan Kokal

35. Franc Uršnik III.

36. Vlado Pori

37. Feliks Hecl

38. Jože Kotnik

39. Zmago Kovač

40. Ivan Strmčnik II.

41. Franc Šisernik

42. Bogomir Čegovnik

43. Simon Šiftar

44. Djuro Došen

45. Jože Rutar

VZMETARNA:

46. Jože Kret

STROJNI REMONT:

47. Jože Štrekelj

48. Boštjan Oblak

49. Franc Mlakar

ENERGETSKI OBRATI:

50. Filip Rožanc

51. Anton Kranjc

ELEKTRIŠKI OBRAT:

52. Jože Kert

53. Otmar Leš

GRADBENI ODDELEK:

54. Franc Gašper

55. Štefan Šteharik

PROMETNI ODDELEK:

56. Jakob Šteharik

57. Viktor Krivec

58. Franc Drofelnik

SPECICIJA:

59. Peter Krivograd

SKLADIŠČA:

60. Karel Pogorevčnik

UPRAVA, KB in KI:

61. Franc Telcer

62. Teodor Štampah

63. Anton Grošelj

64. Alojz Horjak

OTK in LABORATORIJI:

65. inž. Anton Letonja

66. inž. Marija Cvitanič

67. Rado Pšeničnik

68. Teodor Mačič

METALURŠKO INDUSTRIJSKA ŠOLA:

69. Ivan Janko

DOM ŽELEZARJEV:

70. Angela Močnik

KOMUNALNI ODDELEK:

71. Pavla Kamnik

VNS, VRATARJI in GASILCI:

72. Vlado Vališer

STROKOVNA POSVETOVANJA NA RAVNAH

V dneh 21. in 22. aprila je bilo na Ravnah posvetovanje komisije za jeklarne in komisije za OTK Združenja jugoslovanskih železarn. Na posvetovanju so tako sodelovali vsi šefi jeklarn Jugoslavije ter vsi šefi oddelkov tehniške kontrole. Obravnavali so strokovno problematiko izdelave kvalitetnih jekel ter izmenjali dosedanje izkušnje.

V okviru Društva livarjev Slovenije je bil od 14. do 19. marca na Ravnah seminar »o hranjenju in vlivanju ulitkov«. Tečajnikov, ki so prišli iz vse države, je bilo 28. Tečaj je vodil ing. Leopold Gams.

KNJIGA O FUZINARSTVU

Muzejsko društvo v Trziču je izdalo pomembno knjigo »Zgodovina obrti in industrije v Trziču«, ki jo je napisal Ivan Mohorič, znanstveni sodelavec ekonomske fakultete, nam že znani avtor knjige »Industrializacija Mežiške doline«, ki bi morala biti v vsakem našem domu.

V knjigi je do vseh podrobnosti opisano tudi jeklarstvo, fužinarstvo in rudarstvo tega predela Gorenjske in je zaradi tega zanimiva tudi za nas.

Skupno izidejo tri knjige — prva je že na trgu. Naroči se lahko tudi pri Muzejskem društvu, Trzič.

II. MEDNARODNE METALURŠKE SMUČARŠKE TEKME

Začeli smo na Ravnah in še danes so v lepem spominu prve otvoritvene prireditve. Po presledku nekaj let (ker je bila bolj trda za sneg) so bile letošnjo zimo (februarja) II. mednarodne metalurške smučarske tekme v Zenici.

Svet je tam tak, da so bili starti, proge in cilji skoro vsi kar v samem mestu. Na ta način je to metalurško središče doživelo spodbudo in lepote zimskega športa najbolj množično. Gledalcev je bilo vselej po nekaj tisoč. To je uspeh iger.

Zmagali so Jeseničani, drugi so bili Avstrijci, tretji Ravenčani, četrti iz Štor in zadnji Zeničani, kot se za gostoljubne domačine spodobi.

III. prireditve bo na Jesenicah.

ARABCI SE ZDRUŽUJEJO

Egipt in Sirija sta se združila v eno državo, ki se naziva sedaj Združena arabska republika ali kratko ZAR. Še naprej imajo namen iti s tem združevanjem. To je pametno, če bodo pametni. Tudi ruski svet je že davno zajel take drobce v veliko skupnost SSSR. Tudi Severna Amerika je že davno velika skupnost ZDA. Le Evropa v tem pogledu ni mogla nikamor, čeprav so govorili o Panevropi itd. Krivi so tega veliki narodi, kajti mali seveda nismo mogli pokreniti teh zadev, če so veliki delali v drugačnem — osvajalnem smislu, ki pa je daleč od združevanja. Nemci nosijo v zgodovini Evrope za to grajzlarijo na ta način največ krivde.

Arabska združitev bo prišla posebej prav Egiptu. Doma so že kakor šibice v škafli, mašina pa gre še kar naprej, medtem ko je svet v Siriji še marsikje prazen. Tje bodo torej zasulkali za prvo silo.

LEGALIZACIJA SPLAVA

Neki zdravnik — torej dedec — je sprožil tak predlog. Cela vrsta kolegov (najbrž so doma pod copato), razni taki forumi, predvsem pa ženska društva pa so se dvignili proti. Ne gre, da bi nosila vse posledice samo ženska in ženska ter se izpostavljala nevarnosti, petelini pa bi mirno žvižgali naprej po cesti. Večinoma so za kontracepcijo. Mi bi bili za tretjo varianto, to je za pamet. Vse zavisi od pameti, od zavesti odgovornosti. Da, tudi hrenovke jesti je naravno in ugaja, toda naročiš jih šele, ko imaš za to sredstva, sicer boš kmalu v kazni. Otroci pa je le več kot hrenovka, pa bi menda radi na odgovornost kar pozabili. Kjer sta pamet in čut odgovornosti, ni namreč treba ne splava ne kontracepcije. Le kjer tega ni, moramo iskati vsemogoče, pa tudi protinaravne ukrepe.

O izvolitvi predsednika delavskega sveta, članov upravnega odbora in predsednika upravnega odbora bomo zapisali prihodnjič, kajti te interne volitve so prav v dneh, ko smo list že zaključili.

PRI ZDRAVNIKU

»Torej, prijatelj, kje vas čevelj žuli...?«
»V grlu, tovariš doktor!«

NA TRGU

»Ti, če bi bila kača v raji ponudila Evi jabolko po taki ceni, kakor so na našem trgu, bi verjetno bili še dandanašnji v raji.«

Inž. Milan Dobovišek:

Izdelava nerjavečih Cr-Ni jekel v električnih obločnih pečeh

Rentabilnejša proizvodnja s kisikom

Načinov izdelave nerjavečih jekel v električnih obločnih pečeh je več:

- Pretopitev z uporabo kisika
- Pretopitev z uporabo mehkega železa EM 1 (brez kisika),
- Metoda delne oksidacije,
- Metoda s popolno oksidacijo,
- Mešanje dveh talin.

Od teh načinov so nekateri bolj, nekateri manj ekonomični. Vendar se vsi uporabljajo z ozirom na specifične pogoje, ki jih imajo posamezne železarnе, katere delajo te vrste jekel.

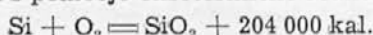
Za naše pojme bo v bodoče najbolj interesanten način z uporabo kisika. Do sedaj pa smo uporabljali v glavnem metodi B in C.

Oglejmo si omenjene načine izdelave nerjavečih jekel:

A) PRETOPITVENI NAČIN Z UPORABO KISIKA

Ta postopek je v izkoriščanju legiranih odpadkov močno podoben postopku navadne pretopitve, ker nam omogoča dobro izkoriščanje Cr, Ni itd. iz legiranih odpadkov. Razlika je ta, da lahko pri tem načinu uporabljamo odpadke brez posebej za to izdelanega mehkega železa (EM 1), kateri mora imeti pri pretopitvi brez kisika zelo nizek C, sicer bi se šarža raztopila že preko gornje meje zahtevanega C v končni analizi. Pri tem postopku pa imamo kisik, ki nam omogoči oksidacijo C na zeleno nizko stopnjo. Na drugi strani, pri pretopitvi potrebujemo EM 1, ki je posebej za to narejen in drag (dragi vložek), pri uporabi kisika pa so drugi odpadki z višjim C tudi dobri. Da pa dosežemo pravi proces, moramo imeti v vložku takšen element, katerega gorenje s pomočjo kisika nam nudi dovolj sproščene toplote ali eksotermno reakcijo, ki jo nujno potrebujemo, da pohitimo s procesom in da je oksidacija C bolj hitra in energična. Ta element naj bo Si. Zato moramo že v vložek dati takšne odpadke, ki nam dajo dovolj Si. Če pa teh ni, se daje v vložek med raztaljevanjem nekoliko 18% FeSi, eventualno pa tudi 75%. Ako pa v vložku nimamo dovolj Si, bomo imeli pri pihanju s kisikom večji odgorek na železu in Cr, to je na tistih elementih, katerih želimo čimveč obdržati. Si nam torej služi pri uporabi kisika zato, da izgubimo čim manj Cr in železa.

Gretje kopeli se vrši na račun zgorevanja Si s pomočjo eksotermne reakcije

Takšna količina sproščene toplote nam omogoča nižjo potrošnjo električne energije.

Uporaba kisika povečuje ekonomičnost taljenja nerjavečega jekla.

IZBIRA VLOŽKA

Vložek naj z ozirom na sestavo (trdoto) nikoli ne presega 0,30 % C. To se pravi, da mora računsko biti ca. 0,20 % C ali manj,

tako nam je do 0,07 % C potrebno oksidirati s kisikom C za 0,23 % ali vložek izbrati tako, da bo potrebna oksidacija za 0,20 % C. Zato bomo v vložek dali odpadke istega jekla, ki ga nameravamo izdelati — na primer Prokron 11 pri izdelavi Prokrona 11, ki ima ca. 0,1 % C v odpadkih. Ostali vložek ni potrebno, da je mehko železo EM 1, ampak je tu dober tudi drugi vložek kot na primer vložek do 0,25 % C. Zato lahko uporabimo za izdelavo Prokrona 11 tudi Prokron 2, Prokron 3, Prokron 19, Prokron AS, Prokron 15 L itd., lahko pa tudi nekaj onih jekel, ki imajo višji Si (L 38, L 45 itd. livarski odpadki).

Količina Si v vložku naj bo ca. desetkrat nižja, kot je količina Cr. Ako je Cr v vložku 10%, naj bo Si 1% v vložku, ako je Cr 20%, naj bo Si 2% v vložku itd. Nikoli višje raje nekoliko nižje. Omenjena količina Si v vložku je zadostna, da se kopel dovolj ogreje v času pihanja s kisikom in jeklo se bo prav gotovo med oksidacijo osvobodilo nezaželenih plinov. Znano je namreč, da Si močno uničuje škodljive pline, posebno dušik. Si namreč tvori s dušikom nitrit Si_2N_4 , kateri potrebuje za nastanek 168.000 kalorij, torej

(H — 168.000 endotermna reakcija).

Ta nitrit je visoko obstojen.

Prva proba ima navadno ca. 0,8 do 1% Si. Cr pa moramo imeti za jeklo Prokron 11 v prvi probi ca. 11 do 12%. Torej moremo zalagati tudi do 80% samih odpadkov Prokrona 11. Navadno se daje 50 do 75% odpadkov.

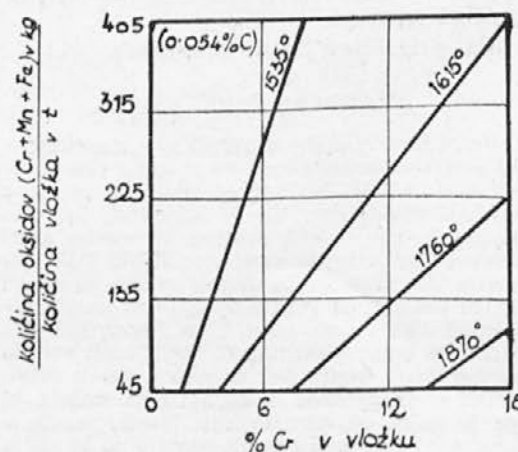
Praksa sicer kaže, da ima vložek, kateri vsebuje večji odstotek Cr, večji odgorek Cr, kar nam zmanjša ekonomičnost procesa.

Praksa drugih kaže, da je pri 13% Cr v vložku izguba Cr do 3%.

Pri 13 do 14% Cr v vložku je izguba Cr do 3,5%.

Pri nad 14% Cr v vložku je izguba Cr do 4,2%.

Zanimiv je diagram, ki točno kaže zavisnost med vsebnostjo Cr v vložku in količino oksidirane Cr, Mn in železa pri različnih temperaturah za jeklo oksidirano do 0,05 % C.

Tu vidimo, da pri katerikoli temperaturi se vrši proces, raste odgorek Cr z odstotkom Cr v vložku. Nadalje: čim višji je odstotek Cr v vložku, tem višja mora biti temperatura med oksidacijo, da dobimo manjši odgorek Cr. Pri tem moramo paziti, da zaradi ognjevzdržnega materiala preveč ne povišamo temperature.

Tako se odstotek Cr v odpadkih določi po končni zahtevani analizi jekla na C. Čim več C dopustimo v končni analizi, tem višji je lahko Cr v vložku.

Držati se moramo sledeče tabele:

% C v zahtevani analizi jekla	% odpadkov PK 11 oz. njemu sličnih v vložku	% Cr v vložku
0,07 %	40 %	8,0 %
0,10 %	58 %	10—11 %
0,12 %	70 %	12—13 %

ZAKLADANJE VLOŽKA

Vložek se zaklada v električno obločno peč s pomočjo košare. Tu se ne jemlje mehko železo, ampak lahko vložek z višjim odstotkom C, in sicer dodatno k legiranim odpadkom in zadostnem odstotku Si, kot je bilo omenjeno. Tu lahko uporabljamo tudi gotovo količino ostružkov, ki so oljnati ali celo nekoliko onesnaženi z drugimi primesmi, medtem ko bi morali v primeru pretopitvenega postopka brez uporabe kisika zakladati zelo čist vložek. Mogoče je uporabljati do 25 % ostružkov na celotni vložek, vendar je treba gledati, da volumen teh ni prevelik. Ako se nam že pri razstavljanju dogodi, da je prvo S visoko, moramo v začetku rafiniranja zavesti belo žlindro (bazično), ne pol kisló, kot bi jo sicer za pridobitev večje količine Cr. Tudi samotna žlindra tu ni ugodna, ker ne bi odžveplala taline. Nadalje moramo zakladati tudi ostružke na dno, da ščitijo dno pred udarcem težkih ostrih komadov pri padcu iz košare. Dodatek apnenca na dno je sicer ugoden, vendar se v teh primerih bolje obnese apno, ker nam iz kovine ne jemlje za razkroj temperaturo kot apnenec, ki tvori endotermno reakcijo. Za navadno pretopitev brez uporabe kisika pa je vsekakor najbolje v vložek zakladati apnenec.

RAZTALJEVANJE

Proces raztaljevanja lahko pospešimo z uporabo kisika. Kisik moramo pihati skozi cev v delno talino vložka, torej ko že imamo pod elektrodami nekaj taline in ko že moremo doseči to talino s pihalno cevjo, pozneje pa med elektrode do končnega raztaljenja. Kolikor imamo 10 do 15-tonsko peč, moramo pri pritisku preko 12 atm. uporabiti pol colske cevi, za manjše pritiske pa tričetrtcolsko cev (notranjega premera). V našem primeru je druga ugodnejša. Ven-

dar do sedaj na Ravnah težko dosegamo zadovoljive pritiske in nimamo dovolj močnega efekta pihanja. Ob stenah in na pragu se nam držijo posamezni komadi, ki so še neraztaljeni, zato moramo te pravočasno porezati s kisikom, da popadajo v vročo talino. Tako smo pospešili raztaljevanje vložka, katero je bistveno pri skrajševanju celotnega taljenja nerjavečega jekla. Jasno je, da nam bo s tem šlo več Cr in Fe v žlindro, vendar ju bomo pozneje lahko, kot bomo videli, precej reducirali nazaj v talino.

Navadno nam do prve probe, ako uporabimo tudi kisik na koncu raztaljevanja zgori pri ca. 12 % Cr v vložku 0,8 % Cr več. Ako pa bi takoj začeli uporabljati kisik, bi zgorelo Cr še več, celo do 27 %, v drugem primeru pa le do 8 %. Torej važno je to, da je potrebno pričeti uporabljati kisik za raztaljevanje vložka šele v zadnji četrtini raztaljevalne dobe, tako bomo dosegli nižji odgorek, oziroma prej kot pričnemo taliti trdi vložek dodatno še s kisikom, tem več nam bo do prve probe odgorel Cr.

Tabela kaže, da imamo pri uporabi kisika:

Količina neraztaljenega vložka v %	Čas od vključitve el. toka do pihanja z O ₂ v min.	Odgorek Cr v %
65	50	2,5
52	65	1,5
46	75	0,6
25	100	0,3

To velja samo, kolikor celotno raztaljevanje traja, le eno uro. Ako pa traja dalj časa, se številke podvojijo.

Ko pričnemo pihati v kopel kisik, je kopel še močno hladna, zato nastanejo zelo močne reakcije, ki jih povzročajo visok Si v vložku, kateri daje na 28 kg oksidirane Si 204.000 kal. toplote. Za raztaljevanje ene tone jekla potrebujemo teoretično 340 kWh, ako pa upoštevamo še izgubo in faktor 0,72, dejansko trošimo 340:0,72 je 472 kWh, to pa je ekvivalentno 408.000 kal. 1 kg Si, oksidiran na račun kisika, daje 204.000:28 = 7.300 kal. Tu vidimo, koliko toplote dobimo, ako pihamo s kisikom. Srednja količina Si mora biti 10 kg/t ali ca. 1 % na vložek, kot je že bilo omenjeno. 10 kg Si na tono jekla nam daje v kopel 73.000 kal. ali 18 % vse toplote, ki jo potrebujemo za raztalitev 1 t jekla v električni peči. Ako torej pihamo s kisikom v dobi raztaljevanja vložka in ako ta nima dovolj Si, se zgodi, da se preveč Cr oksidira. Dognano je, da se Cr pri pihanju kisika v Cr vložek oksidira do Cr oksidula (CrO). Nadalje se veže v žlindri s SiO₂ v singulosilikat CrO.SiO₂.

Za redukcijo Cr in žlindre se dodajata apno in FeSi. FeSi se dodaja na žlindro v obliki FeSi prahu na koncu raztaljevanja. Za znižanje odgorka Cr pri raztaljevanju vložka je neobhodno potrebno:

1. Sestaviti vložek z ozirom na vsebnost Cr v zavisnosti od končnega Cr v analizi zahtevane sestave jekla. Čim manjši naj bo C v končni analizi, tem manj mora biti Cr v vložku.

2. V vložek dodati dovolj Si, kateri se oksidira v SiO₂ med taljenjem, ogreva kopel in zavira oksidacijo Cr.

3. Držati dovoljno bazičnost žlindre med taljenjem s periodičnimi dodatki apna in

jedavca. Bazična žlindra nameč olajša redukcijo Cr iz žlindre oziroma oksidov v žlindri iz silikatov. Ravno tako bazičnost žlindre omogoča dovoljno odfosforanje jekla.

Uporaba kisika v zadnji dobi raztaljevanja nam predvsem skrajša dobo raztaljevanja in omogoči manjšo potrošnjo električne energije.

Lahko trdimo, da nam uporaba kisika pri raztaljevanju skrajša raztaljevanje za približno 20 do 25 minut. Med samim raztaljevanjem se s pravilno uporabo kisika pri pravilno sestavljenem vložku uštedi do 25 % električne energije.

PIHANJE KOPELI (OKSIDACIJA)

Po končanem raztaljevanju se začne oksidacijska doba pihanja kopeli s kisikom.

Tabela kaže čas pihanja kopeli v zavisnosti od pritiska kisika (za 20-tonsko peč):

Pritisk atmosfer	Pihanje (minut)
4	27
5—6	20
7—8	17
9—10	14

Tu vidimo, da pri povečanju pritiska kisika od 4 na 10 atm. pada čas pihanja od 27 na 14 minut pri znižanju ogljika za 0,20 %.

Srednji odgorek Cr v času pihanja (oksidacije) do redukcije Cr žlindre s 75 % FeSi znaša ca. 20 %.

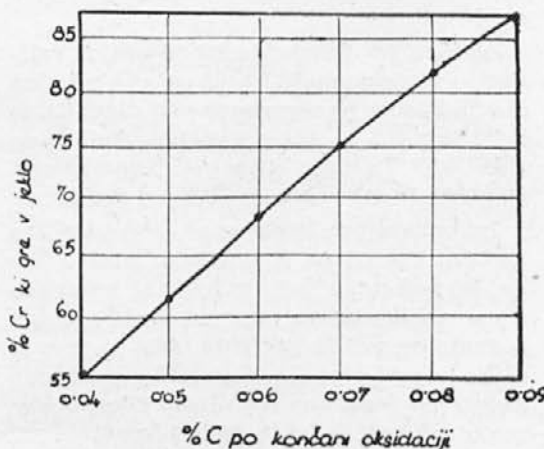
Najbolj ugoden pritisk kisika med oksidacijo taline naj bi ne padel pod 9 atm. Pri manjših pritiskih naraste odgorek lahko še dodatno do 10 %.

Iz tabele to nazorno vidimo:

Pritisk kisika	Odgorek Cr
do 6 atm.	21,1
7 atm.	21,5
8 atm.	23,4
9 atm.	16,3
10 atm.	15,1

Ako pa pogledamo odgorek Cr z ozirom na odstotek ogljika konec pihanja, dobimo:

% C	Odgorek Cr %
0,04—0,06	25,2
0,07—0,08	21,1
0,09—0,10	15,9
nad 0,10	12,5

Iz tega torej sledi, da reakcija Cr → CrO poteka bolj intenzivno pri hladnejši kopeli, medtem ko je pri bolj visoki temperaturi (pri uporabi večjih pritiskov O₂) reakcija Cr bolj ovirana.

Prej pa smo videli, da vpliva na odgorek Cr tudi končni odstotek po oksidaciji v tem smislu, da čim nižje oksidiramo, tem večji imamo odgorek Cr.

Spodnji diagram to lepo prikazuje.

Še nekaj je važnega, kot govori Pakula, da pri povečani hitrosti oksidacije Cr dobimo manjši odgorek Cr kot pri manjši hitrosti oksidacije.

Pri dezoksidaciji žlindre po pihanju kopeli z FeSi ali SiCr reduciramo iz žlindre odgoreli Cr za časa oksidacije. Ako nam odgori Cr med pihanjem 25 %, ga lahko iz žlindre dobimo nazaj ca. 10 % tako, da je končni odgorek ca. 15 %.

Redukcija Cr poteka po reakciji:

28 kg Si reducira 104 kg Cr teoretično ali 1 kg Si reducira 3,7 kg Cr.

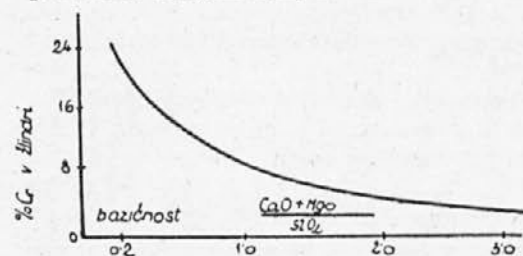
Praktično je mogoče s pomočjo FeSi ali 50 % CrSi reducirati iz žlindre: 1 kg Si, ca. 1,8 kg Cr. Torej redukcija iz žlindre znaša ca. 50 % odgorelega Cr.

Bolj ugoden kot FeSi je SiCr, saj nam on s 50 % Si in za 30 do 40 % Cr omogoča najprej redukcijo odgorelega Cr med oksidacijo in za istočasno legiranje kopeli s Cr, ki ga vsebuje.

Vsak kilogram SiCr (50 % Si, 30 Cr) je ekvivalenten 0,43 kg FeCr z vsebnostjo 69 % Cr. 1 kg SiCr torej zamenja 1,1 kg 45 % FeSi ali 0,75 kg 75 % FeSi ter 0,43 kg FeCr 69 % suraffine, ako je SiCr vseboval 50 % Si in 30 % Cr.

Ker pa bi morala biti cena SiCr več kot polovico nižja od FeCr suraffine, je v vsakem primeru ugodno uporabljati SiCr.

Ponekod so imeli celo večje uspehe, na primer pri večjem pritisku O₂ in pri dodatku 350 kg apna na 18-tonski peči. Torej pri veliki temperaturi, dobri bazičnosti ter

dobri redukciji je uspelo zvišati redukcijo še za nadaljnjih 5 % in tudi odgorek znižati tako, da je končni odgorek znašal le še 10 % ali izplen Cr 90 %. To pa je že odličen rezultat.

Obstaja celo diagram zavisnosti bazičnosti žlindre od vsebnosti Cr v žlindri.

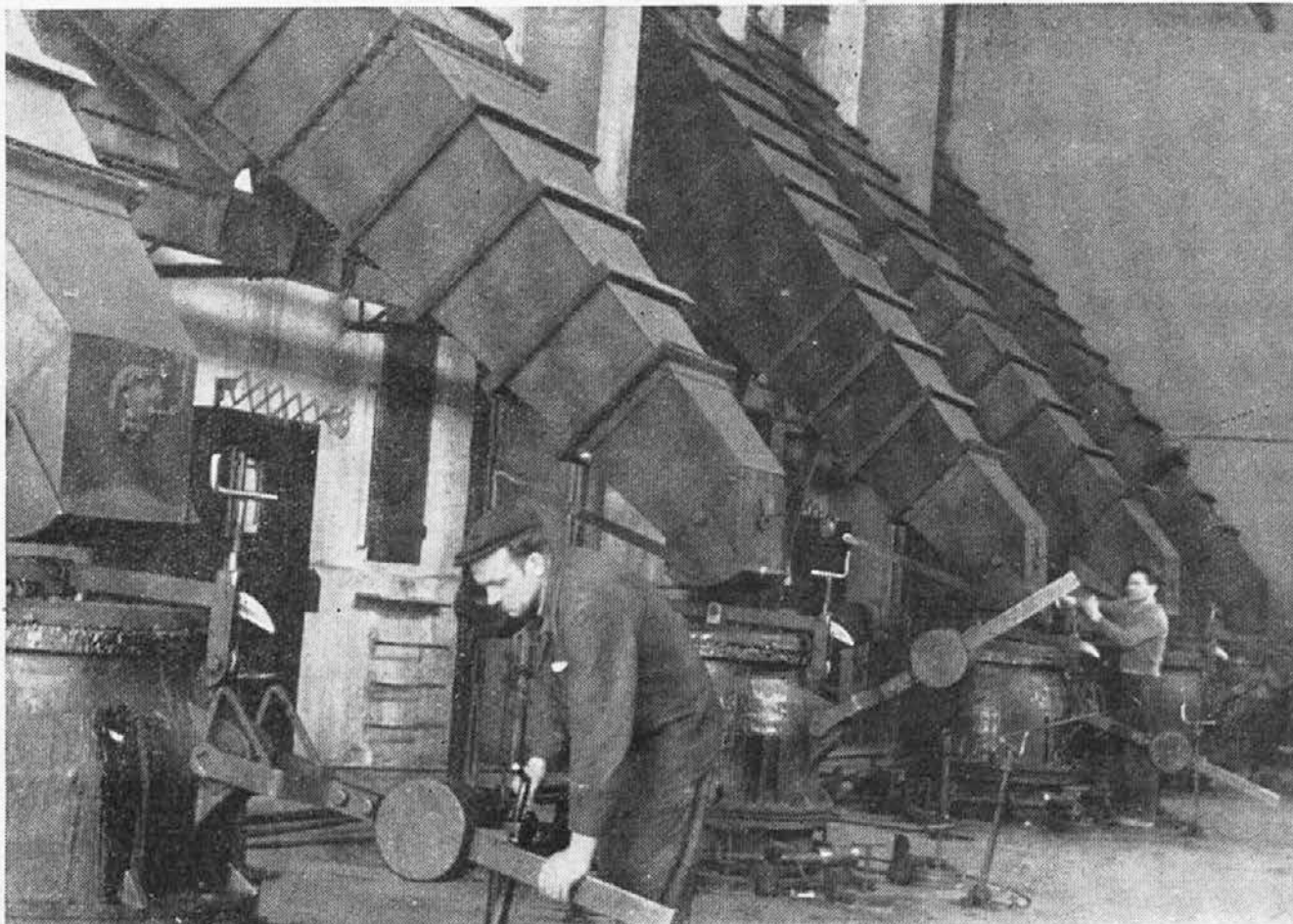
Ta diagram velja za pogoje po dodatku bele žlindre. Velja pa delno tudi za redukcijo Cr iz žlindre po pihanju.

Zanimivo tabelo podajata Pakula in Tesche:

A) Izplen Cr (končni) ako vlečemo žlindro takoj po pihanju.

B) Izplen Cr (končni) ako vlečemo žlindro po njenem reduciranju.

Iz naslednje tabele vidimo, da v primeru B, ko smo dobro dezoksidirali (reducirali)

Na generatorjih

Cr iz žlindre, po pihanju moramo doseči končne izplene vse preko 90 %, ali pridobimo za 20 % več Cr kot v primeru, če žlindro po pihanju takoj vlečemo.

To je bilo sicer idealno rečeno. Lahko se trdi, da je mogoče kaj lahko doseči izplen Cr, ako reduciramo po pihanju Cr iz žlindre od 85 do 90 %, ako ne, pa le od 75 do 80 %.

Oglejmo si rezultate, ki sta jih dosegla Pakula in Tesche pri 10-tonski obločni električni peči:

Naičin postopka	Vseb. pred pihanjem	Cr % po pihanju	Količina dod. Cr s SiCr	Odstotek Cr po reduciranju iz žlindre	Količina FeCr dod. s FeCr %	Odstotek Cr v končni analizi	Celokup. količina dodanega v % Cr med procesom v vložku	Končni izplen Cr v %
A	17,3	10,75	0,4	12,75	7,0	16,64	24,7	68,0
	17,65	11,0	0,4	12,2	7,9	17,54	25,95	67,8
	18,0	12,5	0,4	13,3	6,5	17,58	24,9	71,0
	17,6	11,45	0,4	12,5	7,5	17,8	25,5	70,0
	17,0	11,8	0,2	12,7	6,0	16,71	23,2	72,0
B	17,8	13,4	1,2	18,5	—	17,23	19,0	91,0
	16,8	12,0	1,2	15,68	1,49	17,17	18,49	92,8
	17,2	13,09	1,2	16,5	1,19	17,69	19,59	90,2
	15,0	11,2	1,3	15,6	2,02	17,62	18,32	96,5
	16,1	11,6	1,4	16,4	3,30	18,4	20,8	91,0

RAFINACIJA

Po vlečenju žlindre, ki je bila dezoksidirana s FeSi ali SiCr po pihanju s kisikom, se pričene doba rafinacije.

Po zavisnosti od odstotka S v jeklu, v prvi probi se rafinacija izvede ali s pomočjo polkisle žlindre iz šamotnih odpadkov ali s pomočjo apna. Pri srednji količini S v

jeklu naredimo polkisko žlindro, za katero vemo, da ni efektivna za odžveplanje (seveda tu niso potrebne skoraj nikake količine apna). To je kombinirani način.

Po raztaljenju žlindre, dobro ogrete taline, se doda v rdečem žaru ogreti FeCr (800—850 °C). Ako je bila kopel po pihanju zelo vroča, moramo dodati FeCr kar na golo, in to polovico vsega Cr. Polovico pa potem, ko smo žlindro že naredili. V zadnjem primeru lahko damo raje hladen FeCr, ker nam bo kopel nekoliko ohladil, obzidava peči ne bo toliko načeta.

Po raztaljenju celotnega dodanega FeCr žlindro dezoksidiramo s 75 % FeSi, SiCa in aluminijem. Navadno na eno tono danega FeCr, ki ima ca. 69 % Cr za dezoksidacijo žlindre in redukcijo oksidirane Cr iz žlindre, potrebujemo:

75 % FeSi — 30,0 kg
SiCa — 7,5 do 8,0 kg
Al — 4,0 kg

Vsi ti dodatki se seveda dodajajo v drobni obliki (zdrob).

Žlindro po dezoksidaciji (dovoljni rafinaciji) vlečemo do 80 %, da ostane le tanka skorja žlindre na metalni kopeli. Nato damo FeTi ravno tako kot pri vseh načinih uporabe FeTi. Ta mora biti v peči 5 do 8 minut. Odgorek titana znaša do 50 % od dodanega.

Jekla kvalitete Prokron 11 zahtevajo dve različni analizi na S v končni probi. Ena naj bo pod 0,020 % S; to jeklo se mora pozneje variti, druga pa pod 0,03 %, jeklo pozneje ne vzdrži varjenja. Ako je prvo S nizko (v prvi probi), potem lahko rafinacijo zavedemo forsirano s polkisko žlindro (šamotni lom) ali še boljše, zmleti šamotni lom. Ako pa je S višje in zahtevamo v končni

analizi manj kot 0,020 % S, moramo rafinacijsko žlindro narediti s pomočjo apna in bazično. V tem primeru traja rafinacija dalj časa, preden se kovina očisti.

V celotnem procesu taljenja šarže Prokrona 11 ali 19 je potrebno vzeti 5 prob, in sicer prvo probno takoj po raztalitvi vložka, drugo po končanem pihanju, tretjo po raztopitvi Cr iz žlindre in pozneje celotnega dodanega FeCr, četrto pred dodatkom FeTi oziroma na koncu rafinacije, peto po odlitju.

V času pihanja je padec S zelo majhen, znaša ca. 0,003 % do 0,004 %, redkokdaj več.

Ako pa imamo po končni redukciji Cr iz žlindre po pihanju zelo visoko žlindro, moramo po potegnitvi žlindre narediti belo žlindro zelo bazično in dobro dezoksidirati metal pred dodatkom FeCr. V tem primeru se rafinacija podaljša.

Nadaljnji padec S se izvrši pri izpustitvi šarže, in sicer za 0,004 do 0,005 %, to je zaradi efekta Perrin-mešanje jekla in žlindre. Ker moramo po dodatku FeTi narediti ponovno žlindro, ker smo prejšnjo do 80 % potegnili, ima ta žlindra zelo močne sposobnosti odžveplanja.

Zanimiva je sestava žlindre v celotnem procesu taljenja šarže:

Proba	Cr ₂ O ₃ %	FeO
Po raztalitvi vložka	31,65—34,84	4,3 —7,5
Pred vlečenjem žlindre, ki je bila dezoksidirana po pihanju	20,8 —33,7	5,0 —5,75
Pred dodatkom FeTi (ko zopet vlečemo)	18,1 —25,0	2,3 —3,35
Pred izpustom	2,72— 7,1	1,15—2,2

Enak način taljenja obstaja v ZDA, kjer dosežejo z uporabo silicijevih odpadkov 1 % Si v vložku, izplen končnega Cr 82,2 % do 87 %, medtem ko je izplen Cr nesiliciranih odpadkov le 76,3 %.

Važno je torej omeniti, da pri delu s kisikom dosežemo hitrejšo raztaljevanje, nadalje dosežemo hitrejšo oksidacijo in lahko skrajšamo rafinacijo, ker imamo bolj vročo kopel in se nam Cr hitreje raztaplja. Nadalje lahko uporabljamo večjo količino visoko legiranih Cr odpadkov, in to 65 do 70 % nasproti 45 do 50 %, če delamo samo navadno pretopitev. Ker je metal po oksidaciji (pihanju) močno ogret, nam omogoči raztopljenje dodanega FeCr, ki ga je tudi do 2.000 kg v 5 do 10 minutah. Celotno taljenje z uporabo kisika bi lahko bilo prej končano kot navadna pretopitev z dodatkom nekaj rude, kar za celo uro.

Svetovni pokazatelji govorijo o tem, da se z uporabo kisika pri izdelavi nerjavečih jekel mora uštediti ca. 120 do 165 kWh/t jekla. To pomeni 13 do 20 % električne energije. Uporaba kisika na 1 tona jekla pri izdelavi Prokron 11 kvalitete znaša:

Pri pritisku	Uporaba O ₂
4— 6 atm.	31 m ³
7— 8 atm.	30 m ³
9—10 atm.	26 m ³

S povečanim pritiskom pada poraba O₂/t jekla.

Že prej sem omenil, da je za najbolj ekonomično delo s kisikom potrebno 9 atm. in več, s tem dosežemo torej najmanjši odgorek Cr ter, kot kaže zgornja tabela, porabimo najmanj kisika za 1 tona jekla.

Nemci poskušajo delati celo s 16 do 20 atm. ali celo več. Tako so porabili na tona jekla le 15,8 m³ kisika, hitrost izstopajočega kisika iz cevi znaša kar 600 do 1000 cm/sek.

Vsi ekonomski pokazatelji točno govorijo, da je treba nerjaveče jeklo pihati s kisikom nad 9 atm.

Cevi se morajo od zunaj zaščititi z zato pripravljenimi šamotnimi cevnicami opekami ali pa, da se naredi masa (80 % šamotne moke in 20 % glinice), nato se te cevi premažejo in posušijo. Debelina sloja naj bo 25 milimetrov.

Cevi za pihanje naj imajo z ozirom na velikost peči mere (notranje) od 1/2" do 1".

Vsi pokazatelji razen odstotka P zelo ugodno kažejo na delo s kisikom, pa tudi P ne dela težav.

Izdelava jekla Prokron 11, 19 itd. se lahko dela na tri različne načine pri uporabi kisika:

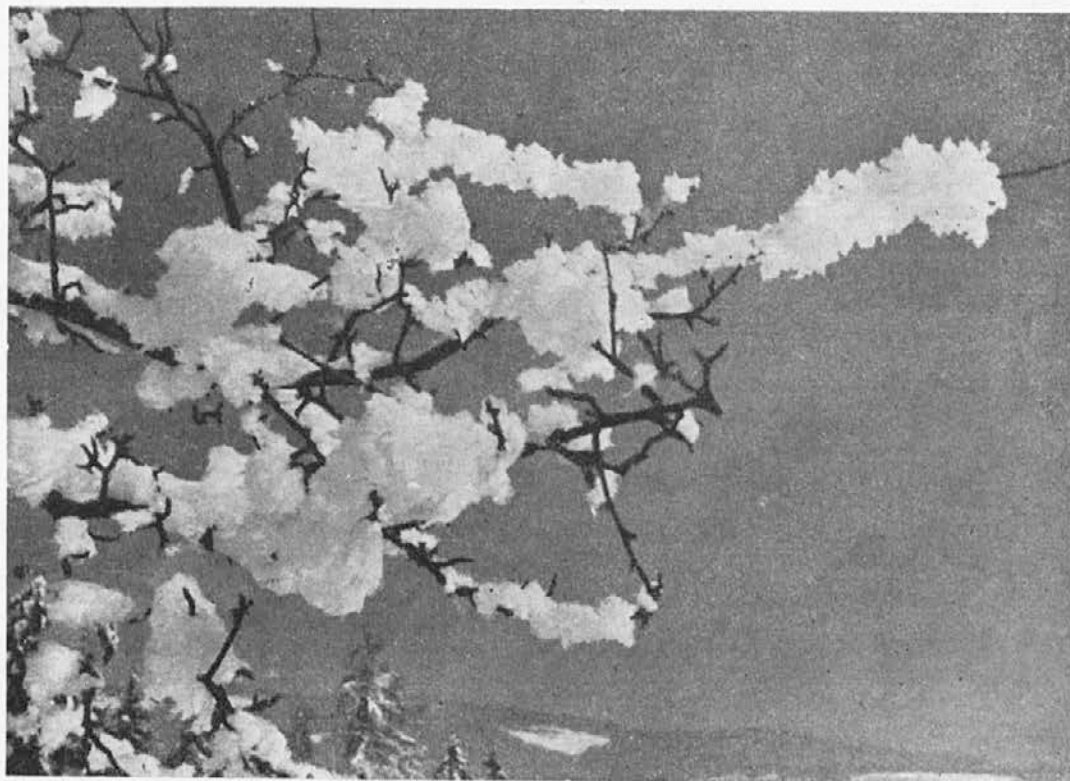
1. s polkislom žlindro, ako nimamo visokega žvepla v začetku rafinacije;
2. s kombinirano metodo s polkislom žlindro v prvi polovici in bazično žlindro v drugi polovici rafinacije, ako imamo v začetku rafinacije srednje visoko žveplo;
3. z bazično žlindro od samega začetka rafinacije, ako imamo visoko žveplo.

V vsakem od teh postopkov je mogoče dodati potrebni Cr ali takoj po končanem pihanju s kisikom, preden reduciramo žlindro in vlečemo, ali po končanem pihanju, reducirani žlindri ter vlečenju žlindre.

TALJENJE JEKLA PO KOMBINIRANI METODI

V tem primeru se dodaja FeCr po vleku žlindre, ki je dezoksidirana po končanem

Kdor hoče kaj znati, se mora učiti in naučiti. Nikar ne mislimo, da to za jeklarje ne velja. Samo znanje da kvalitetno delo in kvalitetni proizvod.

Auricula zimis — najbolj razširjeno in obstojno cvetje v naših krajih. Običajno cvete pozimi, kakor pove že ime, a zadnje čase ga najdemo pri nas tudi še kar maja in junija. Cvet je znan tudi pod imenom: auricula, kar naprej kuris. V ozadju obris Brdin nad Kotljami.

pihanju. Izdelava jekla s polkislom ali bazično žlindro je nekoliko enostavnejša kot s kombinirano metodo:

Peč mora biti na novo obzidana, vendar se s kisikom ne prične prej, preden nismo naredili na novi peči vsaj tri navadne šarže brez pihanja s kisikom.

Elektrode naj nimajo nobenih razpok, mogoče kakih niplov na koncu v talini, ampak jih je v začetku vse odbiti. Avtomatika za elektrode mora biti v redu, da nam te ne bodo preveč ogljičile taline.

Vse dodatke — legure in nemetalne dodatke, tudi jedavec je ogreti na 700 do 800° C. FeSi prah, saje ali grafit morajo biti dobro suhi.

Apno mora biti absolutno kosasto, sveže dobro ogreto ali pa v zaprtih posodah.

Vložek ima 65 do 70 % odpadkov Prokrona 11 ali podobnih kvalitet, 25 do 30 % odpadkov jekel z višjim odstotkom Si. Iz računa vložka se naj vidi, da znaša odstotek Si 0,9 do 1,1 %, ako ga ni, je potrebno Si nekaj dodati v obliki 18 % FeSi. Ako delamo jeklo z znižanim 0,1 % C, moramo odstotek Cr v vložku nekoliko znižati. Ugodno je dodati take odpadke, da količina Cr zavzema zadovoljiv odstotek. Prokron 15 L odpadki so kar ugodni za zakladanje, vendar je paziti na oni odstotek Cr v vložku in odstotek C, ki ga moramo v analizi doseči.

Nikelj dodamo vložku po računu, tako da ga bomo imeli v gotovem jeklu na nižji

stopnji. V prvi probi moramo raztaliti vložek s ca. 0,30 % C in ne več kot 12,5 % Cr.

Raztaljevanje se vrši z uporabo kisika, katerega pihamo v zrcalo tekočega jekla s pomočjo cevi 1/2" do 1" za nas konkretno 3/4". Cev naj ne bo obzidana. Pričeti smemo samo v tretji oziroma zadnji dobi raztaljevanja, sicer bi bil odgorek železa in Cr previsok.

Oksidacija se prične po popolni raztalitvi vložka. Tu se mora uporabljati obzidna cev. Za 10-tonsko peč nam zadostujeta ena do dve cevi.

Po končanem pihanju, ko doseže odstotek C nizko zahtevano vrednost, je narediti takoj dezoksidacijo žlindre s pomočjo drobnega SiCr, dokler ne dosežemo tanko tekoče žlindre, katera je zmožna dezoksidirati okside, ki so v žlindri. Potem se žlindra vleče na golo in prične rafinacija, ki jo naredimo s takojšnjim dodatkom FeCr.

Rafinacija: FeCr se doda zagret do vročega žara. Raztaljenje FeCr se vrši forsirano, brez pihanja s kisikom, samo z vročo kopeljo.

Po dodatku FeCr do izdelave nove žlindre se dodaja šamotni prah v količini 10 kilogramov na tona.

Po razdelitvi celotnega FeCr, za kar potrebujemo le 10 do 15 minut, ker je morala biti kopel po pihanju vroča do 1800° C, se prične dezoksidacija žlindre z dodatki zmljetega 75 % FeSi, katerega se dodaja

postopoma 1 do 1,5 kg/t na celotno površino kopeli.

Del FeSi je možno zamenjati z zmletim CaSi, v katerem imamo poleg redukcijskega Si še Ca, ravno tako pa tudi z dodatkom zmletega ali drobnega Al.

Dezoksidacija se vrši s pomočjo teh elementov vse dokler ne dosežemo tenkoteke žilindre, ki je v začetku temnozelena in postaja vedno bolj svetla.

Nadaljnjo rafinacijo je možno voditi s pomočjo apnove žilindre, ako zahtevamo končno S nizko, ako pa je dovolj nizko S, že v začetku rafinacije naredimo šamotno žlindro (šamotni prah).

Proti koncu rafinacije moramo šamotno polkislno žlindro potegniti do tanke skorje žilindre (do 80 %). Nato damo bazično žlindro iz apna in CaF_2 v razmerju 5:1 in količini 2 do 2,5 % teže kovine.

Ko smo naredili žlindro dovolj tekočo, jo počasi dezoksidiramo s pomočjo FeSi (manjše količine), tudi s CaF_2 . Ta žlindra mora ostati bolj bazična. Sestava mora imeti 1 do 1,5 kg/t 75 % FeSi, 2 do 3 kg/t apna. To zmes dodajamo po 5 do 10 minutah postopoma (slično kot se daje za nizko-legirana jekla zmleti grafit).

Dezoksidacija se vrši pod žlindro tako dolgo, dokler slednja ne začne razpadati v bel prah. To pa nastane po 15 minutah (ne manj kot 30').

Tudi analiza na Ni in Cr se mora sedaj po računu korigirati z oziroma na vzeto probi, ki smo jo dali po dezoksidaciji oksidne žilindre po pihanju s kisikom.

Po 10 do 15 minutah pred izpustom moramo, kolikor bomo dodali FeTi, delno potegniti žlindro, da je ni preveč debel sloj (do tanke skorje). Ponovno po dodatku FeTi dodamo žlindrino zmes iz apna in CaF_2 (1 do 1,5 %) od teže celotnega vložka. Ko se ta žlindra raztali, mora talina imeti zadostno temperaturo. Nato spustimo šaržo v ponovce.

Aluminij ni potrebno dodajati v kopel, ker ga imamo dovolj, če kopeli dodamo FeTi. Ako pa FeTi ne dodamo, moramo seveda dodati Al na drogu, in to 0,5 kg/t jekla. Silicija se navadno že v dovoljni meri nahaja v dezoksidiranem jeklu s FeSi prahom. Kolikor ga ni, moramo tudi njega nekaj dodati.

Primeri izdelanih šarž s pomočjo kisika na tri različne načine. Primeri so bili izdelani za 20-tonsko peč in nam služijo samo za orientacijo:

1. Kombinirana metoda izdelave Prokrona 11 s Ti.

Oglejmo si primer izdelave 20-tonske šarže! TRAFU — 6000 kVA.

10.20 — Začetek zakladanja s košaro. (17,9 ton odpadkov Prokrona 11, od tega 6,3 ton ostružkov, 6 ton siliciranih odpadkov Dinamo pločevine s pod 3 % Si, 0,6 ton Ni, skupno 24,5 ton vložka. Pred zakladanjem na dno 300 kg apna.)

10.30 — Vključimo tok. Med raztaljevanjem damo v peč 50 kg CaF_2 .

11.30 — Začetek uporabe kisika za raztaljevanje.

12.30 — Raztaljeno. Vzeta prva proba 0,29 % C, 0,30 % Mn, 11,93 % Ni, 11,0 odstotkov Cr, 0,029 odstotkov S. Temperatura metala 1685° C — potapni pirometer (vroče).

12.35 — Začetek pihanja s kisikom. Srednji pritisk 9,4 atm. (od 10,5 do 8,3 atm).

12.40 — Vzeta druga proba: 0,16 % C. Temperatura metala 1770° C.

12.50 — Konec pihanja. Vzeta tretja proba: 0,08 % C, 9,32 % Cr. Temperatura 1805° C.

13.00 — Temperatura 1825° C. Dodamo na žlindro drobnost SiCr 400 kg — postopoma po celi površini kopeli. Vzeta četrta proba 0,08 % C, 10,47 % Cr in 11,93 % Ni.

13.05 — Vzeta peta proba 0,08 % C, 10,4 odstotke Cr, 11,93 % Ni, 0,027 % S.

Vlek žilindre (skoraj popolnoma).

13.08 — Dodano tri tisoč kilogramov zagretega FeCr surafine z 69 % Cr in 200 kilogrami zdrobljenega šamota.

13.15 — Dodano na žlindro 20 kg 75% FeSi prahu.

13.20 — Dodano na žlindro 20 kg prahu FeSi 75%. Žlindra sivotemnorjave barve (cimet).

13.25 — Vzeta šesta proba: 0,09 % C, 18,0 % Cr, 10,26 % Ni.

13.30 — Vzeta sedma proba: 0,09 % C, 17,64 % Cr, 10,50 % Ni.

13.35 — Vzeta osma proba: 0,09 % C, 17,52 % Cr, 10,36 % Ni, 0,025 % S.

13.40 — Popolni vlek žilindre — začetek.

13.45 — Konec vleka žilindre. Dodano 400 kg apna, 100 kg CaF_2 , 150 kg FeMn afine (81,6 % Mn), 400 kg FeCr surafine in 150 kg Ni.

13.55 — Dodana na žlindro dezoksidacijska zmes 20 kg 75% FeSi prahu, 30 kilogramov apna in 30 kg CaF_2 (v dveh porcijah).

14.00 — Drugi dodatek iste zmesi.

14.05 — Vzeta deveta proba: 0,09 % C, 0,022 % S.

14.10 — Dodano 130 kg FeCr surafine in 30 kg FeSi 75% v prahu.

14.20 — Vzeta deseta proba: 0,09 % C, 0,020 % S, žlindra svetla in razpada.

14.22 — Dodana dezoksidacijska zmes 25 kg FeSi 75% in 50 kg apna.

14.30 — Vlek žilindre do 80 %.

14.35 — Dodano 150 kg FeMn afine, 80 kilogramov metalnega Mn in 1000 kg FeTi z vsebnostjo 26,8 % Ti.

14.40 — Dodano 300 kg apna in 50 kg CaF_2 .

14.45 — PREBOD. Temperatura metala po optičnem pyrometru 1505° C.

Poraba materiala (dodatkov).

Apna	160 kg
CaF_2	310 kg
FeMn afine	300 kg
Mn metala	80 kg
FeCr surafine	3530 kg
FeSi 75% (zmlet)	135 kg
Ni	750 kg
FeTi	1000 kg
SiCr	400 kg
Samotnega prahu	200 kg

Potrošnja električne energije za šaržo 11.344 kWh ali 416 kWh na tono jekla.

Poraba kisika 1.075 m³ oziroma 39,6 na tono.

Končna analiza jekla:

Si	0,62 %
Mn	1,49 %
Cr	17,69 %
Ni	10,32 %
Ti	0,48 %
P	0,034 %
S	0,017 %

Čisto trajanje šarže 4.25.

2. Metoda izdelave Prokrona 11 (s Ti) pod bazično žlindro ter z dodatkom FeCr takoj po pihanju brez predhodne dezoksidacije.

8.40 — Začetek zakladanja. Vložek 17,3, Prokron 11,4 ton, odpadkov trafo pločevine (visok Si) 1,4 t, odpadkov drugega siliciranega jekla 0,8 ton Ni. Skupno 24 ton.

8.45 — Vključen tok. Dodano še v vložek 200 kg apna in med raztaljevanjem še 50 kg CaF_2 .

9.40 — Začetek taljenja s kisikom.

10.30 — Raztaljeno. Vzeta prva proba: 0,18 % C, 0,45 % Mn, 10,53 % Cr, 10,56 % Ni, 0,027 % S. Začetek pihanja kopeli s kisikom (oksidacija), srednji pritisk O₂ 7,8 atmosfer (8,8 do 6,4 atm.).

10.35 — Vzeta druga proba: 0,10 % C, 9,52 % Cr. Temperatura 1780° C. Konec pihanja.

10.45 — Dodano 3000 kg FeCr surafine z 69,8 % Cr.

10.50 — Dodano 40 kg drobnega SiCr (za dezoksidacijo žilindre).

10.55 — Dodano na žlindro 50 kg FeSi 75% v prahu.

11.05 — Vzeta četrta proba: 0,09 % C, 17,90 % Cr, 9,28 % Ni.

11.10 — Vzeta peta proba: 0,09 % C, 17,70 % Cr, 9,28 % Ni.

11.15 — Vzeta šesta proba: 0,09 % C, 17,93 % Cr, 9,32 % Ni, 0,024 % S.

11.20 — Vlek žilindre (popolnoma). Dodamo 400 kg apna in 80 kg CaF_2 .

11.25 — Dodana na žlindro zmes iz 30 kg FeSi 75%, 100 kg apna, 20 kg CaF_2 ; nadalje 150 kg FeMn afine, 500 kg FeCr surafine in 400 kg Ni.

11.30 — Vzeta sedma proba: 0,09 % C, 0,022 % S.

11.35 — Dodana zmes iz 30 kg FeSi 75%, 50 kg apna, 15 kg CaF_2 in 15 kg Al prahu.

11.40 — Vzeta osma proba: 0,09 % C. Žlindra bela, razpada v belkasti prah.

11.45 — Dodana zmes iz 30 kg FeSi, petdeset kil apna in 15 kg CaF_2 .

12.15 — Vlek žilindre do 80 %.

12.20 — Dodano 200 kg Mn afine in 1050 kilogramov FeTi s 26 % Ti.

12.25 — Dodano 200 kg apna in 20 CaF_2 .

12.30 — PREBOD. Temperatura metala po optičnem pyrometru 1510° C.

Račun dodatkov:

apna	1000 kg
CaF_2	200 kg
FeMn afine	350 kg
FeCr surafine	3500 kg
FeSi	140 kg
Ni	140 kg
FeTi	1050 kg
SiCr	400 kg
Al prahu	15 kg

Poraba električne energije za šaržo 10.894 kWh ali 408 kWh/t.

Porabljeno 925 m³ O₂, kar znaša 34,5 m³ na tono (visoka poraba kisika na tono je zaradi tega, ker smo šaržo tudi raztaljevali s kisikom).

Končna analiza:

C	0,09 %
Si	0,48 %
Mn	1,52 %
S	0,019 %
P	0,035 %
Cr	17,90 %
Ni	10,35 %
Ti	0,40 %

Čisto trajanje šarže 3.50.

3. Primer vodenja šarže, ako ima vložek zelo visoko S (v prvi probi 0,068 % S). V začetku rafinacije se žindra močno dezoksidiira, preden se doda krom.

Pred zakladanjem damo na dno 400 kg apna in 100 kg CaF₂.

9.50 — Začetek zakladanja s košaro. Vložek: 18,1 t Prokrona 11, 4,5 t jekla z višjim odstotkom Si, 0,9 t Ni. Skupaj 23,5 t.

10.00 — Vključitev toka.

10.40 — Začetek pihanja s kisikom za forsirano raztaljevanje.

12.00 — Raztaljeno. Vzeta prva proba: 0,4 % C, 0,37 % Mn, 0,53 % Cr, 11,57 % Ni, 0,068 % S, 0,030 % P.

12.01 — Začetek oksidacije z O₂ (8 atm.).

12.10 — Vzeta druga proba: 0,31 % C.

12.20 — Vzeta tretja proba: 0,14 % C.

12.26 — Vzeta četrta proba: 0,10 % C, 7,24 % Cr — konec pihanja.

12.28 — Dodano na žindro 300 kg drobnega SiCr.

12.30 — Vzeta peta proba: 0,09 % C, 8,60 % Cr, 11,3 % Ni, 0,065 % S.

12.35 — Vzeta šesta proba: 0,09 % C, 0,60 % Cr, 11,3 % Ni.

12.40 — Vlek žindre na golo — začetek rafinacije.

12.50 — Na kopel dodano 60 kg 45% FeSi, 700 kg apna, 70 kg CaF₂, 200 kg FeMn afine.

12.55 — Na žindro dodano 75 % FeSi prahu in 15 kg CaSi.

13.00 — Dodano na žindro 60 kilogramov 45 % FeSi, 20 kg 75 % FeSi in 15 kg CaSi v manjših kosih.

13.05 — Vzeta sedma proba: 0,09 % C, 0,060 % S.

13.08 — Dodano na žindro 20 kg FeSi 75 % prahu.

13.15 — Vzeta osma proba: 0,09 % C in 0,055 % S.

13.20 — Dodatek rdeče ogretega FeCr surafine 4000 kg.

13.23 — Dodano na žindro 20 kg 75 % FeSi v prahu.

13.30 — Vzeta deveta proba: 0,10 % C.

13.35 — Dodano na žindro 20 kg 75 % FeSi prahu.

13.40 — Vzeta deseta proba 0,10 % C, 0,033 % S.

13.42 — Dodano 30 kg CaF₂, 300 kg FeCr surafine, 550 kg Ni.

13.50 — Dodano na žindro 20 kg FeSi 75 % v prahu.

13.55 — Vzeta enajsta proba: 0,10 % C, 0,030 % S.

14.05 — Vlek žindre do 80 %.

14.10 — Dodano 1000 kg rdeče ogretega FeTi s 26 % Ti.

Predsednik Zvezne ljudske skupščine Peter Stambolič na Ravnah

Predstavnik visokega doma si je ogledal tovarno in pohvalil marljivost koroških železarjev. Ljudska mladina, ki je imela prav tedaj seminar, ga je posebej pozdravila in povabila na prireditve. Na sliki: naš tehniški direktor se pozdravlja s spremstvom. Čisto na desni okrajni predsednik Milan Apih.

14.15 — Dodano 400 kg apna, 100 kg CaF₂, 100 kg Mn metala.

14.26 — PREBOD.

Račun dodatkov:

FeSi 45%	120 kg
apna	1500 kg
CaF ₂	300 kg
Cr surafine	4300 kg
Mn metala	300 kg
FeSi 75%	120 kg
Ni	1450 kg
SiCr	300 kg
FeTi	1000 kg
CaSi	30 kg

Potrošnja energije za šaržo 11.142 kWh ali 458 kWh/t.

Končna analiza:

C	0,10 %
Si	0,66 %
Mn	1,35 %
S	0,018 %
P	0,032 %
Cr	17,64 %
Ni	10,61 %
Ti	0,58 %

Čisto trajanje šarže 4.36.

B) PRETOPITVENI NAČIN BREZ UPORABE KISIKA ALI RUDE (Uporaba mehkega železa EM 1)

Ta metoda omogoča skoraj popolno povrnitev vseh legiranih elementov iz odpadkov (Cr, Ni). Pri tem postopku se moramo zasigurati, da nam v peči C ne bo

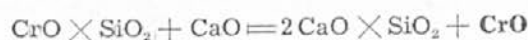
več naraščal. Praktično ne sme naraščati, sicer bi mehkih kvalitet ne mogli več narediti. Vemo, da nam elektrode v električnih pečeh zelo rade ogljičijo talino. Pred vključenjem toka je najprej pregledati elektrode in potolči vse eventualne konce nipelov kakor tudi če so elektrode na koncu izredno tanke. To je potrebno zato, da nam med raztaljevanjem ali pozneje med rafinacijo ne padejo v talino. Navadno dosežemo pri računskem vložku 0,08 % C, ako izredno pazimo, že ca. 0,12 do 0,15 % C v prvi probi. Že to je visoko.

Pri tem načinu je najbolje, da FeCr zamenjamo z dodatkom odpadkov takih jekel, ki vsebujejo visok Cr, mehko železo z manj kot 0,05 % C in Ni. Vsebnost ogljika mora biti računsko v vložku pod 0,08 %. Zaradi sposobnosti apna po delnem ogljičenju se daje v vložek namesto apna apnenec. Pri razpadu CaCO₃ v CaO + CO₂ nastali CO₂ nekoliko zmanjšuje možnost ogljičenja s strani elektrod. Dodatek CaCO₃ v vložek oziroma na dno peči naj znaša 20 do 30 kg/t jekla. Mehko železo, kot je že omenjeno, ne sme imeti več kot 0,05 % C. Če vzamemo ca. 500 kg odpadkov Prokrona 11 na tono vložka, torej 50 %, je dodatek Ni ca. 50 kg/t, ako hočemo EM 1 dolegirati na 10 % Ni. 500 kg na tono vložka dodamo mehkega železa zato, da imamo računsko le manj kot 0,08 % C v vložku.

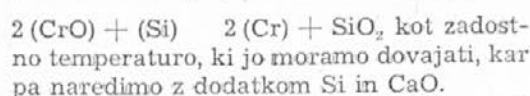
ZAKLADANJE

Na dno damo 30 do 40 kg apnenca na tono jekla. Na apnenec dodamo ostružke oziroma slične odpadke nerjavečega jekla in Ni. V sredino med elektrode dodamo mehko železo. Odpadki nerjavečih jekel se

založijo ob stenah peči. Da dosežemo že med raztaljevanjem gotovi del taline, pokrite z lahko tekočo žlindro, ki bo metal Cr, že med raztaljevanjem dodajamo šamotni zdrob od 0,5 do 1,0 % teže vložka (predvsem v talino pod elektrode). Ako pa je nevarnost, da imamo v vložku previsoko S in če zahtevamo nizko S v končni analizi, moramo narediti za isti namen drobno zmes apna in CaF_2 , ter s to zmesjo pokrivamo talino med raztaljevanjem. Zmesi naj bo 1,8 do 2 % od teže vložka ($\text{CaO} : \text{CaF}_2 = 3:1$). Ker v vložku vedno nastopajo oksidi, je neizbežno, da nam precej kroma odgori med samim raztaljevanjem, medtem ko C ne oksidira, ker je jeklo hladno. Cr pa s hladno talino močneje dogoreva. Odgorek Cr do prve probe med raztaljevanjem vložka lahko doseže ca. 20 do 27 % celotnega kroma, ki smo ga imeli v vložku. Ta Cr se nahaja v obliki oksida v žlindri. Redko raztalimo tako, da bi nam zgorelo iz vložka le 10 do 15 % Cr, ampak ga zgori navadno več. Prej je bilo omenjeno, da se daje na talino šamotni prah ali apno in CaF_2 . Ako hočemo da bo manj plinov v jeklu, je bolje dodajati šamotni prah kot pa apno, katero ni skoraj nikoli suho. Ako imamo možnost dobiti zelo sveže apno ali v rdečem stanju ogreto, potem je jasno, da je ugodno med raztaljevanjem dodajati apno in CaF_2 (zadnji mora ravno tako biti suh), ker dosežemo že med raztaljevanjem močno odfosforanje in odžveplanje. Važno je tudi to, da odgorek Cr ni visok, kar dosežemo pri bazičnih žlindrah (Cr se namreč nahaja v žlindri v obliki kromovega silikata — $\text{CrO} \times \text{SiO}_2$). Iz tega silikata je težko reducirati Cr, zato moramo najprej znižati aktivnost SiO_2 v žlindri, kar naredimo z dodatkom CaO, in moramo narediti 2 CaO SiO (kalcijev silikat). Zato torej dodajamo na žlindro apno:

Kromovi oksidi pa se z dodatkom Si lahko reducirajo pod določenimi pogoji:

To lahko dosežemo tudi z dodatkom Al in CaSi. Te reakcije rade tečejo od leve na desno, če bomo delali z apnenimi žlindrami, ne s šamotnimi. Na drugi strani pa gledamo, da z dodatki FeSi na žlindro čimprej naredimo redukcijo Cr iz prej nasičene žlindre s Cr oksidom. Ko je to narejeno in ko vidimo, da smo dosegli tenko tekočo žlindro cimetove barve (torej po dodatkih zmletega FeSi), potegnemo žlindro do 90 % in naredimo novo. Ako prva proba, ki se vzame, pokaže višje S, je logično, da bomo rafinirali z apnovo bazično žlindro, ne pa s polkislno šamotno. Ko imamo to žlindro, smo morali že ves krom dodati in raztaliti. Krom se nam je najprej iz CrO reduciral iz žlindre v kopel, potem smo šele menjali žlindro. Nova bela žlindra naj bo na kopeli vsaj 30 do 40 minut.

Kolikor imamo S večje od 0,030 %, moramo celotno rafinacijo voditi z apnovo žlindro. Ako imamo S manjše kot 0,030 %, lahko vodimo raztaljevanje FeCr še s šamotno, nato pa drugi del rafinacije z bazično apnovo žlindro. Če pa je S še bolj nizko, lahko imamo celotno žlindro do izpusta šarže šamotno.

Šamotna žlindra ima sledeče dobre lastnosti:

1. Hitro se raztali.
2. V peči je imamo malo, kar omogoča hitro raztalitev FeCr.

3. Žlindra se zelo rada oddeli od taline, s čimer lahko dosežemo zelo čisto jeklo.

4. Metal vsebuje zelo malo plinov ali nič.

V večini primerov delamo prvo polovico rafinacije pod šamotno žlindro, ki ji dodamo 10 kg/t jekla (šamotni prah). Ko se šamotni prah raztali in nastane tekoča žlindra, mora biti metal zelo vroč, ker potem šele lahko dodamo FeCr surafine, ki mora biti predhodno ogret do rdečega (800 do 900° C). Raztaljevanje se vodi forsirano s stalnim premešavanjem taline z grebljicami. Ko se je ves FeCr raztalil, pričnemo dodajati na žlindro droben 75% FeSi, nekoliko ga lahko nadomestimo z drobnim CaSi ali Al prahom. Te zmesi damo po vsej površini žlindre.

Ako je v dobi raztaljevanja veliko oksida, bo žlindra gosta in temnozelena. Ko dodamo žlindri dezoksidacijske elemente, postane ta cimetove barve. Nato vzamemo dve probi drugo za drugo na C in Mn. Navadno se proba na Cr ne dela. Cr smo namreč morali dati v analizi takoj po redukciji le-tega iz prve žlindre. Srednji odgorek Cr skupno z onim, ki ga dodamo, znaša ca. 4 %, medtem ko se zgodi zelo redko, da imamo takoj po redukciji žlindre celo prigronek Cr. (Pred dodatkom onega za končno analizo.)

Ves nadaljnji postopek dodatka Ti, izpusta šarže ter temperature šarže je isti kot pri prejšnjem postopku s pomočjo kisika.

Primer vodenja šarže, delan na bazi pretopitve brez oksidacije.

Električna peč ima kapaciteto 20 ton. Na dno smo dali 800 kg CaCO_3 .

22.00 — Začetek zakladanja. Vložek 8,6 ton EM 1 z manj kot 0,05 % C, 7,9 t PK 11, 2 t ostružkov PK 11, 1,5 t Ni. Skupaj 20 ton.

22.10 — Vklapljen tok. V času taljenja dodamo 250 kg šamota.

1.55 — Raztaljeno; proba 1: 0,11 % C, 0,18 % Mn, 5,53 % Cr, 12,7 % Ni.

2.00 — Proba 2: 0,11 % C, 5,50 % Cr, 12,7 % Ni.

2.05 — **Vlek žlindre.** Dodano 150 kg šamotnega zdroba za izdelavo nove žlindre.

2.10 — Začetek dodatka FeCr surafine — 1600 kg.

2.25 — Ponovno dodano 2400 kg FeCr surafine.

3.00 — Dodano še 1300 kg FeCr surafine in 304 kg Ni. Za dezoksidacijo žlindre po dodatku FeCr in Ni dodamo še 20 kg 75% FeSi in 25 kg CaSi (v prahu).

3.20 — Proba 3: 0,11 % C.

3.25 — Proba 4: 0,11 % C.

3.30 — **Delni vlek žlindre do 80 %.**

3.35 — Dodano 1350 kg FeTi z 18 % Ti. Dodana žlindrina zmes 200 kg apna in 40 kg CaF_2 .

3.50 — **PREBOD.** V curek dano 25 kg kosastega CaSi. Temperatura metala na žlebu (optični pyrometer) 1505° C.

Račun dodatkov:

apnenca	800 kg
šamotni prah	400 kg
FeCr surafine	5300 kg
FeSi 75%	40 kg
Ni	1804 kg
FeTi 18%	1350 kg

SiCa	50 kg
apna	200 kg
CaF_2	40 kg
Ulito 24,65 ton ingotov.	

Končna analiza:

C	0,10 %
Si	0,46 %
Mn	1,00 %
S	0,019 %
P	0,025 %
Cr	17,52 %
Ni	10,38 %
Ti	0,43 %

Ta postopek je še vedno zelo ekonomičen, vendar ne dopušča nižji C kot 0,10 %. Potrebuje pa sorazmerno drag vložek EM 1.

C) METODA DELNE OKSIDACIJE

Za vložek navadno služi mehko železo EM 1, ki naj vsebuje pod 0,1 % C. Možno je zakladati tudi nekoliko višji odstotek C v vložku, in sicer do 0,15 % (računsko). Med raztaljevanjem moramo namreč narediti dovolj intenzivno oksidacijo vložka s pomočjo rude.

Zakladanje poteka tako, da damo najprej na dno 10-tonske električne obločne peči ca. 200 kg apna, na katerega damo teoretično preračunan Ni na spodnjo mejo analize. Nadalje EM 1 (mehko železo) s pod 0,1 % C ter ostali CrNi vložek. CrNi vložka je lahko ravno tako do 70 % kot pri ostalih že opisanih metodah, vsekakor pa nekoliko manj kot pri metodi pretopitve brez oksidacije. 15 do 20 minut pred popolnim raztaljenjem damo 150 do 200 kg železne rude, posebno pod elektrode. Nato se vzame proba na C, Mn, P, S, Cr in Ni. Po popolni raztalitvi vložka damo še dvakrat rudo, kar je odvisno seveda od odstotka C, ki nam ga laboratorij javi v prvi probi. Metal se mora dobro ogreti, nato vzamemo ponovno proba. Ko dosežemo 0,03 do 0,04 % C se žlindra potegne popolnoma na golo. Po potegnitvi žlindre damo zmes ca. 15 lopat šamotnega loma (drobnega), ca. 3 lopate FeSi (prahu) in ca. 70 kg nizko ogljičnega FeMn. Po raztalitvi te zmesi se naredi polkislno žlindra. Tako taljenje je možno izdelati tudi pod bazično žlindro. Za to žlindro potrebujemo 30 lopat apna, 8 lopat CaF_2 , 2 lopati dinasovih odpadkov ali SiO_2 peska, 2 lopati šamotnih odpadkov in 3 lopate zmletega 75% FeSi. Izbira žlindre zavisi od količine S v vložku in od zahteve S v končni analizi jekla.

V zavisnosti od segretja peči se po dodatku žlindre vklopi peč na 3. ali 4. napetostno stopnjo do ca. 150 V. Čez 15 do 20 minut od začetka rafinacije se vzame proba na C, Mn, P in Ni. Pred dodatkom FeCr moramo na žlindro dati še vsaj enkrat zmleti 75% FeSi, da žlindro čimbolj dezoksidiramo. Vsega FeSi v prahu mora biti dodanega na rafinacijsko žlindro vsaj 50 kilogramov.

Po 25 do 30 minutah od začetka rafinacije damo v dobro ogreto kopel 800 do 900 kg FeCr surafine (prvi dodatek). Nato peč nekoliko časa vodimo na 4. napetostni stopnji, da raztalimo FeCr. Ko je prvi dodatek FeCr popolnoma raztaljen, damo drugi dodatek FeCr, nato tretji in končno zadnji. Ko je ves FeCr raztaljen, vzamemo po zelo močnem premešanju taline z grebljico drugo proba na C, Mn, Cr in Ni.

DOBRO JUTRO, KOROŠKA DEŽELA!

V globači je še megla — tam so Ravne. Pogled gre čez, le Uršlja gora označuje.

Približno 1 do 1 in pol ure od zadnjega dodatka FeCr pri dosegu zahtevane temperature in dosegu zadovoljive bele žindre se potegne ca. 75 do 80 % žindra in doda FeTi, ki se hitro tali, nato pa se kopel ponovno dobro premeša z grebljico.

Po dodatku FeTi, kateri se še ni raztalil, se dvigne zopet napetost na ca. 150 V, nato pa se šarža spusti v ponovco. Podaljšanje rafinacije se mora znatno skrajšati, če ne damo analize na Cr in Ni, ampak spustimo šaržo po izkušnji oziroma po računu dodatka. Ako je metoda pravilno vodena, bomo vsaj 90 % vseh taljenj imeli z manj kot 0,1 % C. Odgorek Cr znaša do 4 %. Tudi P in S sta zadovoljiva.

Šarže po tem načinu trajajo 6 do 7 ur, torej precej dolgo, zaradi dolgih rafinacij in dodatka velikih količin FeCr.

Poraba električne energije znaša približno 1200 kWh/t jekla, je torej izredno visoka. Iz vseh teh podatkov vidimo, da ta način izdelave nerjavečih jekel ni rentabilen.

Oglejmo si primer vodenja takega načina taljenja:

20-tonska peč; vložek je mehko železo (EM 1) 17.000 kg, Ni do 2800 kg, skupaj 19.800 kg.

Na dno dodamo 500 kg apna.

6.45 — Vključen tok — 160 V. Moč 4200 kW.

6.55 — Napetost preklopljena na 240 V. Moč 7000 kW.

9.00 — Začetek dodajanja Fe rude — 500 kg.

9.10 — Vložek raztaljen. Vsebnost C = 0,06 %.

9.15 — Dano 500 kg Fe rude.

9.20 — Proba 1: 0,05 % C Mn — sledi 0,012 % P, 0,018 % S, 12,35 % Ni.

9.25 — Delni vlek žindre. Napetost nižana na 160 V, moč 4200 kW.

9.40 — Dano še 500 kg rude.

9.50 — Vzeta 2. proba: 0,03 % C, 13,81 odstotkov Ni.

10.05 — Popolni vlek žindre.

10.10 — Dodano štirideset lopat šamotnega zdroba, 8 lopat 75 % FeSi v prahu ter 200 kg FeMn afine.

10.20 — Vzeta 3. proba: 0,06 % C, 0,45 odstotkov Mn, 13,50 % Ni.

10.40 — Dano na kopel 4000 kg vroče ogretega FeCr surafine. Na žindro dodani 2 lopati 75 % drobnega FeSi.

11.20 — Dodano še 4500 kg FeCr surafine. Na žindro dodamo 4 lopate 75 % FeSi. Peč preklopimo na četrto napetostno stopnjo 160 V.

11.50 — Vzeta 4 proba: 0,08 % C, 0,43 odstotkov Mn, 18,84 % Cr, 9,30 % Ni.

12.00 — Peč preklopimo na 138 V, moč 2800 kW.

12.05 — Dodano še 250 kg FeCr surafine in 250 kg Ni.

12.25 — Delno vlečena žindra (do 80 %) in dodano 1680 kg FeTi.

12.55 — PREBOD šarže.

Končna analiza:

C	0,09 %
Mn	0,52 %
Si	0,68 %
P	0,25 %
S	0,023 %
Cr	17,67 %
Ni	9,88 %
Ti	0,67 %

Čas čistega trajanja žarže je 6.10.

Rafinacija je trajala 2.50.

Poraba energije 930 kWh/t jekla.

Pozneje se je ta metoda izpopolnila in postala cenejša. Večja količina vložka, namesto EM 1 se je dodal odpadki raznih Cr-Ni, cementacijskih jekel, ki nimajo preko 0,18 % C.

Metoda delne oksidacije se izplača tam, kjer imamo na razpolago veliko nizko legiranih odpadkov do 0,18 % C (Cr-Ni, cementacijska jekla), da ni potrebno uporabljati drugega mehkega železa (EM 1), saj imamo, kot omenjeno, lahko pri tem postopku v vložku tudi do 0,15 % C. Vseka-

kor pa metoda zaradi dolgega trajanja ni ekonomična.

D) METODA POPOLNE OKSIDACIJE (AUFBAU)

Ta metoda ni ekonomična, ker bi poleg vsega Cr morali zaradi založenega navadnega vložka med taljenjem oziroma rafinacijo dodajati še Ni. Šarža bi trajala predolgo.

Kolikor pa bi imeli Ni v vložku, postane postopek podoben prej opisanemu, z delno oksidacijo.

E) NAČIN IZDELAVE JEKEL PROKRON 11 Z MEŠANJEM

Na razpolago imamo dve peči:

a) v prvi raztopimo FeCr preračunan na celotno šaržo, ravno tako tudi Ni;

b) v drugi naredimo mehko železo (EM 1).

Oboje zmešamo v eni ponovci. Metoda je možna, vendar je problematična dosega homogenosti in kvalitete materiala.

Litje jekel Prokron 11 oziroma njim sličnih kvalitet.

Jeklo Prokron 11 je zaradi visokega Cr in posebno, če vsebuje še 0,50 % Ti zelo viskozno za litje. Zato je potrebno metal dovolj ogreti, hitro liti, da se izognemo prelivom. Ta jekla imajo navadno ostro izraženo transkristalizacijo vse do centra ingota.

Rusi so delali probe. Lili so ingot 810×640 mm zgoraj in 710×430 mm spodaj, višina do kape 1665 mm, pri temperaturi 1440°C (Pyropto), v času ene minute direktno, drugi ingot dimenzij 690 krat 690 mm zgoraj, spodaj pa 535×535 milimetrov, višina do glave 1900 mm komunicirano pri temperaturi 1425°C zelo počasi — 11 minut 25 sekund. Interesantno, da sta brez ozira na zelo različne pogoje litja oba ingota znotraj pokazala zelo ostro izraženo transkristalizacijo v litem stanju.

Ugotovljeno je bilo, da kljub skoraj skozi ves presek segajoči transkristalizaciji ingota iz jekla Prokron 11 obstaja visoka stopnja plastičnosti v vročem stanju, ki se izraža z

$$U = \frac{H - h}{H} \quad \text{kjer pomeni}$$

H začetno višino ingota (povprečni presek) v ležečem stanju pred valjanjem;
h končno višino preseka, pri kateri se prikazuje prve razpoke valjanja, ki nastanejo ob izžerpani plastičnosti materiala.

Ugotovljeno je, da za Prokron 11 znaša $U = 0,97$, torej blizu 1, ko nam daje idealno plastičnost materiala. Kolikor transkristalizacija litih ingotov ne naredi škode plastičnosti jekla Prokron 11 v vročem stanju in na to ne vplivata niti hitrost litja niti temperatura litja, je ugodno jeklo odlivati hitro zaradi dosege čistih površin ulitka. Površina ingotov bo pri višji temperaturi in večji hitrosti litja mnogo lepša. V praksi zato lijejo šarže dovolj vroče. Važno je torej liti jeklo tako hitro in toplo, da ne dobimo nobenih površinskih napak. Kolikor se te pojavijo, je treba ingot stružiti, zoblati ali brusiti, zadnje le takrat, če kvaliteta to prenese.

Nerjaveča jekla bi se po vseh pravilih morala liti v nepremazane kokile, ker pre-

maz povzroča največ površinskih napak. Zato pa se ti ingoti oblaajo ali stružijo.

Velja naj torej pravilo, da je potrebno liti omenjena jekla s takšno brzino, da ne bomo ob straneh dobili prilitih površin ingotov. Jeklo zelo oksidira in med litjem skozi lijak vidimo na površini oksidno skorjo. Ako pa lijemo zelo hitro, ta skorja izgineva in površine so lepe. Jasno je, če imamo bolj vročo šaržo, ni potrebna tako velika hitrost, ako pa je jeklo hladno, je težko liti tako hitro, da ne bi dobili površinskih prelivanj. Torej lili bomo vroče, ker se hladna šarža dobro sploh ne da odli. To velja za vsa Cr-Ni nerjaveča jekla anstenitne strukture. Ingote po potegnitvi iz kokil ne dajemo v jamo ali kam drugam, kjer bi se ne mogli hitro ohladiti, ker bi tako dobili tršo površino, ampak moramo Cr-Ni nerjaveča jekla, kot Prokron 11, Prokron 19 dovolj hitro ohladiti, sicer se jeklo zaradi trde površine težko obdeluje, kar ni ugodno. Tudi v kokilah ingotov ne smemo puščati, ker se tudi tam prepočasno ohlajajo. Vsa ta obdelava, ki poteka teže pri počasnem ohlajanju, je vezana na to, da se karbidi Cr in Ti, kolikor imamo Ti navzoč v jeklu, mnogo slabše porazdelijo kot pri hitrem ohlajanju, kjer se nam karbidi enakomerno porazdelijo po vsem odlitku, ne da bi se zbirali po kristalnih mejah metala. Pri hitrem ohlajevanju dobimo tudi karbide zelo drobne, medtem ko pri počasnem ohlajevanju bolj velike, kar ni ugodno posebno za površinsko obdelavo ingotov.

TALJENJE NERJAVEČIH JEKEL NA BAZI Cr

Uporabljamo sledeče metode:

A) Pretopitev visoko legiranih Cr odpadkov z dodatkom mehkega železa (EM 1) brez oksidacije.

B) Pretopitev visoko legiranih Cr odpadkov z oksidacijo.

C) Topljenje s popolno oksidacijo z navadnim vložkom in polnim dodatkom Cr med rafinacijo, torej brez legiranih odpadkov v vložku.

D) Topljenje (pretopitev) mehkega železa (EM 1) in FeCr.

Največ se uporablja metoda B, ki je tudi najbolj ekonomična. Torej pretopitev z uporabo kisika. Ta metoda se uporablja po vsem svetu in skoraj nobena druga. Kolikor pa jeklarna nima kisika, se najbolj obnese metoda A. Pretopitev legiranih vložkov z dodatkom mehkega železa. Ostale metode niso ekonomične in se naj manj uporabljajo razen kolikor jeklarna nima ali legiranih odpadkov ali kisika itd.

A PRETOPITEV BREZ OKSIDACIJE Z DODATKOM MEHKEGA ŽELEZA (EM 1)

Vložek: izbere se jeklo iste ali vsaj slične analize, kot ga hočemo izdelati. Po možnosti naj vsebuje čim manj C. Čim manj imajo odpadki nerjavečih jekel C, tem manjši bo dodatek mehkega železa, ki je zelo drago.

Ravno tako se dodaja v vložek tudi FeCr, računajoč skupno z onim v vložku na spodnjo mejo analize. Računati je s tem, da imajo lahko trdi odpadki višji Cr itd. Ker se Cr mora analizirati v predprobah, moramo še vedno dodati nekoliko Cr med rafinacijo.

Pri sestavi vložka moramo paziti, da ne bomo imeli več v vložku kot 0,030 % P in ne več kot 0,40 % Mn. Dodatek odpadkov visokosiliciranih jekel se tu ne dopušča. Navadno se doda v vložek okoli 30 % mehkega železa od celotnega vložka.

Povečanje bazičnosti žlindre zmanjšuje odgorek Cr. Zato je potrebno v času taljenja delati z bazično žlindro.

Med dodatkom metalnega vložka se daje na dno peči apno: jedavec (5:1) v količini 1,5 do 2 % teže vsega vložka.

Odgorek Cr zavisi tudi od vsebnosti odstotka C v raztaljenem vložku. Čim višji bo odstotek C, tem nižji bo odgorek Cr. Odgorek Cr z ozirom na odstotek C v prvi predprobi kaže sledeča tabela:

C 0,20 % — odgorek v času raztaljevanja 18,9 % (pretopitev);

C 0,20 % — odgorek v času raztaljevanja 16,0 % (brez oksidacije);

C 0,85 % — odgorek v času raztaljevanja 8,9 %.

Pred raztaljenjem vložka moramo na vsak način zavesti redukcijo Cr iz žlindre v jeklo. Zato vso žlindro dezoksidiramo s 75% zmetim FeSi. Redukcijo opazimo takoj, kakor hitro smo iz goste žlindre, ki je nastala po raztalitvi z dodatkom FeSi, dobili tenko tekočo, in iz prejšnje zelene barve cimetovo barvo (rumenkasto rjavo).

Po dani probi metala na kemično analizo se potegne žlindra popolnoma do gole kopeli.

Rafinacija se vrši z belo žlindro. Po končani potegnitvi žlindre damo zmes iz apna in CaF_2 (5:1) ca. 1 % od vsega vložka (po teži). Nato dodamo rdeče ogreti FeCr surafine. Količina dodatka zavisi od določene probe v kemičnem laboratoriju. To je proba, ki smo jo vzeli pred potegnitvijo žlindre na golo. Da se FeCr prej raztali, uporabljamo mešanje z grebljami.

Količina prve žlindrine zmesi pred dodatkom FeCr sme znašati samo 1 %, zato da nam FeCr hitreje raztali. Šele po raztalitvi FeCr moramo povečati žlindro na 1,5 do 2 % od teže metala s ponovnim dodatkom zmesi apna in jedavca. Kakor hitro se ta zmes raztali, vzamemo probo na C in Mn in naredimo dezoksidacijo žlindre z dodatkom 75% zmetega FeSi in apna (zmes). **Na eno tono** dodamo navadno v to zmes 1 kg FeSi in 2 do 3 kg apna (drobnega). FeSi se mora zamenjati s CaSi (ki je še boljši). Ta zmes se dodaja po vsej površini kopeli enakomerno. Dezoksidacija metala se vrši takrat, ko se dobi svetla žlindra, katera razpada v beli prah. V celotni rafinaciji se navadno porabi FeSi + SiCa (drobnega) ca. 6 kg na tono tekočega jekla, torej za 12-tonsko šaržo ca. 70 kg.

Srednji odgorek Cr po tej metodi pretopitve v času topljenja znaša za jekla do 0,40 % C ca. 12 %, za jekla s »C« večjim od 0,40 % pa le ca. 8 %, kar je jasno, saj je omenjeno, da Cr v visokoogljikovih jeklih manj odgori. Povprečni odgorek za vsa Cr visoko legirana jekla znaša ca. 10 %, ako se šarža previdno dela. Za povišanje plastičnosti jekla med kovanjem je potrebno držati Si v jeklu čim nižji. Vsa ta jekla so pri kovanju slabo plastična (feritna).

Ako hočemo doseči fino zrno (primarno) pri Cr visoko legiranih jeklih, bi morali dodajati v jeklo N_2 1 % od vsebnosti Cr v jeklu. Ako pa dodamo N_2 , moramo nujno

dodati tudi Ti računsko na 0,20 % Ti, sicer bi se dušik nepravilno vezal. 1 do 2 minuti pred izpustom jekla v ponovco moramo dodati na drogovih 0,5 kg Al/t taline za kvalitete, ki vsebujejo nižji Cr kot 18 %. Ako pa vsebujejo preko 20 %, dodamo en kilogram Al na tono jekla. Kolikor dodajamo FeTi v jeklo, moramo potegniti žlindro do 80 % in dodati FeTi računsko 40 % več kot končna analiza. Po dodatku FeTi je narediti čez 10 do 15 minut novo žlindro $\text{CaO} + \text{CaF}_2$; nato šaržo izpustiti. Odgorek Ti je tem večji, čim bolj vroč je metal, čim bolj kislila je žlindra in čim več Ti je v FeTi.

(Primer izdelave šarže PK 4 po načinu pretopitve.)

10-tonska peč:

6.55 — Začetek zakladanja. Vložek 5,1 ton odpadkov jekla PK 4,3 in 5,4 ton odpadkov Cr konstrukcijskih jekel. Pred zakladanjem se da na dno peči 130 kg apna in 20 kg CaF_2 . Med raztaljevanjem se je dodalo še 60 kg apna in 30 kg CaF_2 .

7.00 — Vključen tok.

8.30 — Raztaljeno. Proba 1: 0,25 % C, 0,16 % Ni, 0,08 % Cr.

Proba 2: 0,24 % C, 0,38 % Mn, 7,55 % Cr.

8.40 — Na žlindro dodano 30 kg 75-odstotnega FeSi (v prahu).

8.45 — Proba 3: 0,24 % C, 7,5 % Cr. Začetek vleka žlindre.

8.50 — Začetek rafinacije. Dodano sto kil apna, 20 kg CaF_2 , 50 kg šamotnega loma.

8.55 — Proba 4: 0,25 % C in 7,50 % Cr.

9.00 — Dodano 1150 kg FeCr afine in žlindrine zmesi, 170 kg CaO, 30 kg CaF_2 , 10 kilogramov Cr in 20 kg 75% FeSi (v prahu).

9.25 — Dodana žlindrina zmes: 20 kilogramov CaO, 10 kg kvarca in 20 kg 75% FeSi.

9.35 — Dodana žlindrina zmes: 30 kilogramov CaO, 20 kg 75% FeSi (v prahu).

9.45 — Proba 5: 0,27 % C.

10.10 — Dodano 20 kg CaO, 10 kg 75% Fesi in 100 kg 20% Feti.

10.17 — Proba na žlindro: 0,44 % FeO.

10.18 — Dodano 5 kg Al.

10.20 — Izpust šarže. Bela žlindra. Temperatura na žlebu 1505° C.

Skupno dodano med topljenjem šarže:

apna	530 kg
CaF_2	100 kg
šamota odp.	50 kg
koksa	40 kg
FeCr afine	1100 kg
FeSi 75%	150 kg (zdrob)
FeTi 20%	100 kg
Al 98%	5 kg

Poraba električne energije 7920 kWh ali 792 kWh/t jekla.

Analiza:

C	0,29 %
Si	0,40 %
Mn	0,60 %
Cr	13,20 %
Ni	0,16 %
S	0,015 %
P	0,023 %
Ca	0,10 %

B PRETOPITEV Z DODATKOM KISIKA

Vložek je sestavljen iz mehkih ogljikovih jekel z vsebnostjo fosfora pod 0,025 % in odpadkov iz jekla, ki je analizo bližje oni

Tisti macesen na gori...

... ki je stopil naprej in čisto na vrh do pečovja, kjer so tiste stopinje sv. Uršule. Njegovo sorodstvo je ostalo precej niže, kar je tam okoli, je le dopustna mera takega grmovja. Kaj bo? Za svoj pogum je dobil odlikovanje — nosi zadnjo markacijo na vrhu, torej najvišji planinski red na tej gori. Odličje je res izjemno, kajti tu markacija niti ni več potrebna, vsaj ne za gor, ko si že tam. Drugače pa je bilo hudo. Ko se bo zrušil, ga tam tisočletja ne bo več takega. Pravzaprav je imel prijatelja iz iste pogumne korenine, a so mu ga vzeli. Na rani se razloči, da je to storil — človek.

analizi, katero hočemo izdelati. C v vložku ne sme biti več kot 0,15 % nad zgornjo mejo zahtevane analize izdelanega jekla, Cr pa ne več kot 11 % (računsko v vložku).

Na dno peči se doda apnenec ali apno v količinah 2,5 % ter CaF_2 ali šamot v količini 0,5 % od vsega vložka.

Med raztaljevanjem moramo dodajati v vložek Si odpadke v takih količinah, da ga je ca. 0,1 od količine Cr (pri 10 % Cr = 1 % Si); Cr bo tem bolj oksidiral med raztaljevanjem, čim nižji bo odstotek C v vložku.

Odnos odgorka Cr med raztaljevanjem je sledeč:

pri 0,30 % C v prvi probi je odgorek ca. 22,0 %;

pri 0,31 % C — 0,39 % C v prvi probi je odgorek ca. 19,0 %;

pri nad 0,40 % C v prvi probi je odgorek ca. 15,16 %.

V času pihanja s kisikom odgoreva razen ogljika Cr tem bolj, čim nižji bo odstotek

C po pihanju. Odnos odgorka nasproti odstotku C v končni probi oksidacije in pri šaržah s ca. 10 do 12 % Cr v vložku je sledeč:

pod 0,20 % C je odgorek ca. 14 do 15 %;

nad 0,20 % C je odgorek ca. 3 do 4 %;

pod 0,15 % C je odgorek ca. 15 do 22 %.

Po končanem pihanju se žlindra dezoksidira s pomočjo zdrobljenega 75% FeSi ali SiCr, premeša z grebljicami in še dodaja 75% FeSi po porcijah 1 kg/t jekla. Tako bomo dobili zelo tanko tekočo žlindro, katero potem potegnemo na golo. Pri dezoksidaciji žlindre se lahko uporablja tudi Al v prahu.

Rafinacija se uvede navadno z belo žlindro, ako želimo imeti v končni probi pod 0,020 % S, ker omogoča ta žlindra ugodno odžveplanje jekla.

Po potegnitvi oksidacijske žlindre naredimo torej: novo belo žlindro $\text{CaO} : \text{CaF}_2 = 5:1$ v količini 2,5 % od vsega metala.

Oboje mora biti ogreto, vroče. Nato takoj po doseganju tekoče žilindre dodamo FeCr, ki mora biti tudi rdeče ogret. Cr premešavamo z grebljicami. Ko se je ves FeCr dobro raztalil, dodamo zopet zmes CaO + CaF₂ v količini 1 do 1,5 % teže jekla, jo raztalimo, nato vzamemo probo. Nato žilindro dezoksidiramo s 75% FeSi v prahu. Nekaj FeSi je ugodno zamenjati s CaSi. V sestavo zmesi se naj da 1,5 % na tono FeSi in 2 do 3 kg/t drobnega suhega apna. Lahko dodamo tudi minimalne količine karburitnega zdroba. Za celotno rafinacijo navadno potrebujemo 6 kg/t FeSi jekla. Dodatek končnega FeCr in Al za korekturo se vrši analogno kot pri pretopitvenem postopku brez uporabe kisika.

Primer izdelave šarže s pomočjo kisika:

10-tonska električna obročna peč:

Vložek: 8,6 ton odpadkov legiranega jekla z 0,10 do 0,30 % C in 12 do 16 % Cr, 2 toni EM 1 s pod 0,05 % C. Na dno se da 250 kg CaO in 50 kg CaF₂.

Založeno: 2.15.

2.20 — Vključen tok na 6. napetostno stopnjo. Med raztaljevanjem dodamo dve sto kilogramov CaO, 25 kg CaF₂, 45 kg šamotnega loma. Na koncu raztaljevanja uporabljati kisik za hitro raztaljevanje!

4.05 — Raztaljeno. Proba 1: 0,37 % C, 7,04 % Cr, 0,11 % Ni, 0,09 % Cu. Začetek pihanja s kisikom.

4.25 — Konec pihanja. Poraba dveh obzidanih cevi. Dezoksidacija žilindre s pomočjo 60 kg 75% FeSi do dosege tenko tekoče žilindre.

4.35 — Proba 2: 0,10 % C, 0,12 % Mn, 5,5 % Cr; tenko tekoča žilindra.

4.40 — Proba 3: 0,10 % C, 5,10 % Cr; vlek žilindre.

4.50 — Začetek rafinacije.

4.55 — Zmes vročega apna 250 kg, 50 kg CaF₂ in 735 kg rdečega Cr surafine.

5.10 — Zmes 150 kg CaO in 35 kg CaF₂.

5.15 — Proba 4: 0,10 % C, začetek dodavanja 75% FeSi v prahu (15 kg), 30 kg CaO (drobnega) in 7 kg karburita.

5.30 — Proba 5: 0,11 % C, 0,18 % Mn, 10,34 % Cr. Dodano 25 kg FeSi v prahu, 20 kg CaO in 7 kg karburitovega prahu.

5.40 — Vzeta proba 6: 0,11 % C in 10,32 odstotkov Cr.

5.55 — Dodano 430 kg FeCr surafine in 100 kg FeCr carbure. Dodana enako sestavljena dezoksidacijska zmes.

6.35 — Proba 7: 0,18 % Cr. Dodano sto kilogramov Cr surafine, 20 kg FeMn, sto kilogramov 20% FeTi.

6.43 — 6 kg Al na drogu.

6.45 — Izpust šarže.

Skupno dodano:

apna	120 kg
CaF ₂	160 kg
šamota	45 kg
koksa	21 kg
FeTi	100 kg
FeMn	20 kg
FeCr surafine	1365 kg
FeCr carbure	150 kg
FeSi	125 kg
Al	6 kg

Energija: 630 kWh/t jekla.
Teža šarže: 11.160 kg.

Analiza:

C	0,20 %
Si	0,42 %
Mn	0,30 %
Cr	13,23 %
Ni	0,11 %
S	0,012 %
P	0,029 %

C METODA POPOLNE OKSIDACIJE

Vložek se izbere tako, da v dobi rafinacije oksidiramo za ca. 0,40 % C, torej moramo raztaliti šaržo na 0,40 do 0,50 % C. Hitrost oksidacije naj bo za 10-tonsko električno peč 0,60 do 0,30 % C na uro. Večja številka pomeni začetek oksidacije, manjša pa konec oksidacije. Temperatura jekla med oksidacijo mora biti dovolj visoka posebno proti koncu oksidacije, bolj kot pri normalnih oksidacijah, mora biti višja kot ona pri izpustu šarže. Tak režim je vpletati pri izdelavi vseh visoko legiranih jekel, kjer imamo možnost uspešnega legiranja med rafinacijo pa postopnega zniževanja temperature, ne pa poviševanja.

To tudi ugodno vpliva na vzdržnost peči. Za šarže, ki zahtevajo pod 0,15 % C v končni analizi, moramo šaržo pokuhati na 0,08 % C, za ostale pa tudi nekoliko više, ako je končna analiza C višja; ako pa delamo Prokron 1, moramo pokuhati na 0,05 % C, ker mora končna analiza biti pod 0,1 % C.

Z ozirom na to, ker je potrebno raztaliti velike količine FeCr, ker nimamo v vložku nobenih kromovih odpadkov, je dobro izvesti raztaljevanje FeCr pod šamotno žilindro; zaradi tega se po potegnitvi oksidacijske žilindre doda šamotni prah (zdrob) 8 do 10 kg/t jekla in legiramo rdeče ogreti FeCr surafine.

Za znižanje odstotka Si v visoko legiranih nerjavečih jeklih, s čimer zvišamo njih plastičnost pri predelavi, moramo izbrati FeCr, ki bo imel pod 1 % Si.

Raztaljevanje FeCr moramo izvesti forsirano s tem, da večkrat močno premešamo talino z grebljicami. Ko smo ves FeCr raztalili, moramo narediti dezoksidacijo žilindre in reducirati nazaj v kopel večji del FeCr, kateri je med oksidacijo oksidiral. Zato moramo na žilindro nametati nekajkrat 75% FeSi v prahu, kateri se dodaja po porcijah po 0,5 do 0,8 kg/t jekla na površino žilindre.

Ko smo dosegli tenko tekočo žilindro, in ko je tista, ki je bila zelena, postala cimetove barve (rjavkasta), vzamemo probo metala. Žilindro potegnemo do 70 %, nato naredimo novo bazično žilindro iz apna in CaF₂ — 2 do 3 % teže metala. Ostali del rafinacije je analogičen onemu, ki je opisan pri pretopitvenem postopku. Ako delamo tako, bomo dosegli odgorek Cr ca. 7 do 13 %, lahko celo manj. Jasno je, da je odgorek Cr pri jeklih, ki smo jih pokuhali na nižji odstotek C, večji kot pri onih, ki smo jih pokuhali na višji odstotek C.

Oglejmo si način izdelave šarže po metodi popolne oksidacije in z navadnim vložkom!

5.35 — Začetek zakladanja. Založeno 6,9 ton odpadkov navadnih jekel, 0,5 ton grodlja in 0,6 ton odpadkov 12% Mn z 1% C.

5.40 — Vključeno. Napetost 220 V, moč 4,1 kW, med raztaljevanjem dodati 250 kg apna in 10 kg CaF₂.

6.30 — Konec raztaljevanja. Vzeta proba 1: 0,67 % C, 0,81 % Mn, 0,060 % P, 0,09 odstotkov Cr, 0,07 % Ni, 0,06 % Cu. Napetost znižana na 180 V — 3 MW.

6.35 — Delni vlek žilindre, napetost znižana na 146 V — 2 MW.

6.40 — Začetek oksidacije. Damo 350 kg železne rude, 300 kg apna in 15 kg CaF₂ (namesto rude se lahko uporabi kisik O₂).

6.45 — Vzeta proba 2: 0,35 % C, 0,19 % Mn, 0,025 % P.

6.50 — Dodano 250 kg železne rude, 200 kilogramov CaO in 20 kg CaF₂.

7.05 — Proba 3: 0,07 % C, 0,15 % Mn, 0,015 % P.

7.25 — Proba 4: 0,08 % C, 0,08 % Mn.

7.30 — Vlek žilindre.

7.35 — Dodano 100 kg šamotnega prahu.

7.45 — Dodano 2600 kg FeCr surafine (69% krom).

8.00 — Napetost preklopljena na 180 V — 3 MW.

8.50 — Dezoksidacija žilindre 40-odstotna, 75% FeSi (v prahu). Barva žilindre iz zelene — v cimetovo (rjavkasto sivo).

8.40 — Napetost znižana na 146 V — 2 MW.

8.55 — Proba 5: 0,08 % C, 0,16 % Mn, 17,50 % Cr.

9.00 — Proba 6: 0,08 % C, 17,80 % Cr. Žilindra potegnena do 70 %.

9.05 — Dodana bela žilindra 250 kg CaO in 30 kg CaF₂, 10 kg 75% FeSi, 5 kg CaF₂. Napetost do 105 V — 1,3 MW.

9.30 — Proba 7: 0,08 % C in 17,40 % Cr. Dano na žilindro 10 kg 75% FeSi prahu. Žilindra bela. Napetost 126 V — 1,2 MW.

9.40 — Dodano 2 kg karburita (zmletega), 10 kg 75% FeSi (v prahu), 20 kg FeMn carbure.

9.45 — Dodano 90 kg FeTi s 27% FeTi.

9.52 — Dodano 6 kg Al.

9.55 — Izpust jekla. Žilindra bela, vsebuje 0,40 % FeO.

Račun dodatkov:

železne rude	600 kg
CaO	1000 kg
CaF ₂	800 kg
šamota	104 kg
karburita	2 kg
FeMn carbure	20 kg
FeCr surafine	2600 kg
FeSi 75% (prah)	70 kg
FeTi (75%)	90 kg
Al	6 kg

Analiza:

C	0,11 %
Si	0,41 %
Mn	0,33 %
Cr	16,97 %
Ni	0,10 %
S	0,017 %
P	0,024 %
Cu	0,10 %

D TALJENJE (PRETOPITEV) MEHKEGA ŽELEZA (EM 1) Z DODATKOM FeCr

Ta primer izdelave kromovih jekel, ki smo ga uporabljali večkrat tudi v Železarni Ravne, je najbolj enostaven.

Za vložek se uporablja mehko železo (EM 1), katerega si moramo najprej izdelati v SM peči.

K mehchemu železu dodamo samo FeCr (surafine) in enostavno raztalimo kot vsak drug vložek, nato takoj menjamo žlindro. Nova rafinacijska žlindra, izdelana iz CaO:CaF₂:SiO₂=15:3:1 se mora narediti iz absolutno vroče ogretyh surovin. Kolikor to ni pripravljeno, bomo imeli slabo jeklo zaradi nastajajočega vodika.

Po izvršeni rafinaciji, med katero se vršijo vsi dodatki na žlindro in jeklo kot pri prejšnjih metodah taljenja, se izvrši zelo previdno dezoksidacija.

Litje in temperatura morajo biti enaki kot omenjam v prejšnjih metodah izdelave nerjavečega jekla na bazi kroma.

VLIVANJE KROMOVH NERJAVEČIH JEKEL

Značilno za litje kromovih nerjavečih jekel je, da jih vlivamo z nižjo temperaturo kot kromniklova. Medtem ko uporab-

ljamo za vlivanje Cr-Ni jekel dovolj visoko temperaturo, da dosežemo dovolj čisto površino ingotov, izberemo pri litju Cr nerjavečih jekel temperaturo na spodnji meji zato, da preprečimo nastanek vročih razpok v ingotih. Jasno je, da prenizka temperatura tudi ne sme biti.

HITROSTI LITJA, KI JIH UPORABLJAJO V RUSKIH JEKARNAH

Kakor vidimo, je hitrost litja za naše pojme še vedno velika. Če pogledamo sifonsko litje, vidimo sledeče:

HITROST LITJA, KI JO UPORABLJAJO V RUSKIH JEKARNAH

t/minuto	Štev. šarže	Dobra makro struktura	Jeklo s slabo makro strukturo	Skupno štev. šarž
do 2	81	84,4 %	15 š. 15,6 %	96 100 %
od 2 do 3	92	82,9 %	19 š. 17,1 %	111 100 %
preko 3	92	75,5 %	30 š. 24,5 %	122 100 %

	Ingot 2 t		Ingot 1 t		Ingot 0,5 t		Ingot 0,3 t	
PK 1, PK 2	130—170	70—120	90—120	40—60	40—70	20—35	30—50	20—30
PK 3, PK 4	do kape	v kape	do kape	v kape	do kape	v kape	do kape	v kape
PK 10	80—130	50—70	50—90	30—50	40—70	20—35	30—50	20—30

Lakirati se sme s tankim premazom, ki nima ogljika, na primer lak. Vendar samo rahlo in ne do konca kokile. Tudi lunkerit mora biti brez ogljika.

Pravtako vse špene jeklene, ne pa iz sive litine. Te stvari so zelo važne, če hočemo, da mehkih prokronov ne bomo ogljičili.

Litje se vrši sifonsko zaradi dosege lepih površin ingotov. Vsi ti ingoti se morajo pred toplo predelavo obvezno stružiti ali zoblati, četudi so komunicirano liti. Odpadek sme biti pri struženju 6%, ako so ingoti pravilno liti. Zgoraj liti ingoti pa imajo odpadka 10 in več odstotkov.

Jekla s Cr:Ni (18:8) smo lahko hitro ohlajevali, medtem ko moramo Cr jekla, ki so delno martenzitna, počasi ohlajevati. Lahko pa se tudi vroči ingoti zakladajo v kovaške ali valjarske peči, sicer pa jih moramo ohlajevati v kokilah.

Nadalje je visoko kromova jekla treba po ohlajenju v kokilah obvezno še žariti, sicer je jeklo tudi za obdelavo nemogoče.

Ingoti 2 t, kvalitete pod 0,35 % C in pod 17 % Cr se morajo hladiti v kokilah 12 ur; 1 t — 8 ur. Ingoti 0,3 do 0,5 t, kvalitete, ki vsebuje 23 do 30 % Cr, se morajo hladiti v kokilah 8 ur.

Ingoti 0,3 do 0,5 t s 23 do 30 % Cr in 0,4 % Ti se držijo v kokilah 5 ur, nato se kokile izpraznijo.

Termična obdelava ingotov mora imeti sledeče pogoje:

1. ingoti morajo priti v peč topli 300° C;
2. ogretje do temperature žarenja je treba izvesti s hitrostjo 60° v eni uri;
3. žarenje se vrši pri ca. 880° C;
4. ohlajevanje ingotov po končanem držanju na zahtevani temperaturi od te temperature navzdol 40° C hitro na uro do temperature 600° C, nato se ingote da na navaden zrak.

Opomba: Podatki so črpani v glavnem iz knjige: V. G. Speranski — G. M. Borodulin: Tehnologija proizvodstva ner. stali 1957.

NAŠI LJUDSKI POSLANCI

Na volitvah v zvezne in republiške zборе dne 23. marca 1958 so bili pri nas izvoljeni naslednji predstavniki, in sicer:

V Zvezno ljudsko skupščino

Miloš Ledinek, okrajni predsednik SZDL, Maribor,

v Zvezni zbor proizvajalcev

Gregor Klančnik, direktor Železarne Ravne,

v Republiško skupščino

Adolf Černeck, predsednik ObLO Ravne na Koroškem,

v Republiški zbor proizvajalcev

Franc Fale, sekretar Železarne Ravne.

Želimo plodovit delovni dan za nadaljnjo rast skupne in naše ožje domovine ter okraja!

Čez 40 let še enkrat več ljudi

Vsak dan naraste število prebivalstva na zemlji za 125.000 ljudi. To sedaj, v bodoče pa bo ta dnevni prirastek vse večji in večji. Če čez 40 let bo na ta način živelo na svetu 6 milijard ljudi. To se pravi, več kot še enkrat več kot danes.

Ze sedaj je torej treba dnevno nasiti 125.000 novih ust, ljudi obleči, jih spraviti pod streho in jim oskrbeti delo. To vsekakor ni lahka naloga in ves svet jo čuti. Kljub temu, da smo kje več nategnili, več proizvedli, postavili nove šole, nova stanovanja itd. ne seže dosti mimo potreb za nove in nove zemljane. Vedno se na ta način resnično borimo le za — boljše bodočnost.

Potemtakem bo čez 40 let na Ravnah še enkrat toliko ljudi na cestah. Mladi boste to še vsi dočakali. Torej še ena taka tovarna, še ena gimnazija, še enkrat toliko pekarn, še enkrat toliko brivcev itd. In tako povsod. Šivar nikoli ne bo poravnana, kajti tako bo šlo naprej in naprej; čez 110 let bo že več kot štirikrat toliko ljudi — torej štiri tovarne, štiri gimnazije in tako dalje. Pa tudi takrat se razmnoževanje še ne bo nehalo.

Nikjer pa še ne cagajo. Optimisti tolažijo in govore, da je človeštvo še daleč od lakote. Z izjemo Evrope so še povsod velike površine, ki jih bodo spremenili v rodovitno zemljo (bodo morali pohiteti), na že obdelanih pa bodo zaradi tehniških ukrepov dosegli večje pridelke. Glavno besedo bo imela znanost, ki bo rešila problem prehrane, da bo lahko šla ta mašina nemoteno naprej. Atomska energija bo delala čuda. Vodo bodo lahko dobili, kamor koli bodo hoteli, umetna sonca bodo nadomestila sedanje bolj skopo. Na ta način bodo pregnali z velikih površin večni led. Da, celo iz vode in zraka bodo izdelovali potrebne maščobe, sladkor, ogljikove hidrate in beljakovine, torej vse to, kar človek potrebuje v hrani. Potem pa so še morske alge in take reči. Torej le brez skrbi!

Vseeno pa so tudi že opozorila na to divjanje. Čeprav v Evropi bolj osamljena. Nazadnje tudi nič ne zaleže, če v kakih mali državici uredijo to reč bolj po pameti, ko pa predvsem v zastalem svetu, ki je največji plemenjak, kar vre. Toda novi vetri vsestranskega napredka so načeli to vprašanje prav pri njih. Indija in Kitajska tega vprašanja nič več ne prezirata. Celo vladni ukrepi so, da bi vsaj omilili razmnoževanje, ki otežkoča vse socialne ukrepe. Indijska vlada je sklenila uvesti kontrolo porodov. V tisoče indijskih vasi so šli s takimi sredstvi, da bi zajezili neodgovorno razmnoževanje, če že ne pomirili petelinov. Predstavnik indijske vlade je izjavil, da bodo zgradili v Indiji za sedaj nekaj tovarn, ki bodo izdelovale samo take tablete.

Ze šumi in se poraja večja odgovornost.

Dognanje po 166 letih — Vsa leta so se vzdrževale govorice, da je skladatelj Mozarta zastupil njegov tekmeec Salieri. Ta zgodba je dala Puškínu povod za kratko dramo. Sedaj pa so na kongresu nemških zdravnikov govorico o zastupitvi Mozarta znanstveno ovrgli in dokazali, da je skladatelj umrl za posledicami še danes težko ozdravljivega vnetja ledvic. Zadosti prepričljiva ugotovitev!

Kukavice — Angleški časopis »Sunday Dispatch« piše, da prihaja v Anglijo čedalje več nezakonskih mater iz raznih držav, da izkoristijo vse take ugodnosti ob rojstvu, rodijo, potem pa jo kar same poberejo domov. Razne organizacije morajo tako skrbeti za nešteto takih otrok. List našteva Italijanke, Španke, Irke, ki so zvedele za ta človeški odnos do zapuščenih otrok v Angliji. Tudi nešteto brezvestnih očetov iz Amerike, Jamaike in drugod prihaja na Angleško, da podtaknejo tam svoje nezakonske otroke — trdi omenjeni list.

Cisto gotovo gre pri tem za petične ljudi, ki zmorejo take razdalje, zato bi kazalo dosledno ugotavljati vsaj peteline in jih pošteno priviti.

PODOBOST JEZIKA

Po japonsko se pravi cesti s a m a y a m a. Nekako isto velja za naše ceste.

V TRGOVINI

»Dobro jutro, gospa, kaj bo lepega za vas?«
»Eno kahlo, prosim.«

URŠLJEGORSKI BURNI PAVRI

Gospodarski plan hotuljske kmetijske zadruga

V lanskoletni majski številki našega lista smo na strani 33 obljubili, da bomo kdaj to kmetijsko plat bliže popisali. Fužinarji navadno take zaveze držimo in tako objavljamo k zadnjim obrazloženemu fabriškemu planu v naslednjem še gospodarski plan naše dežele.

Razprava je iz poročil na občnem zboru zadrugnikov uršljegorskega predela. Poleg te objavljamo v današnji številki še nekaj splošnih kmetijskih pogledov in načrtov.

Zelimo, da bi leto osorej mogli kaj takega povedati tudi za kmetijsko skupnost tolstovrških bregov.

Poročilo se glasi:

Kmetijska zadruga z o. j. Prežihov Voranc Kotlje kot zadruga organizacija odigrava važno vlogo v pospeševanju kmetijstva. Kmetijska zadruga si v tej vlogi dobiva zaupanje in podporo članstva. Skupno stoodstotno včlanjeni kmetovalci so dokaz, da imajo kmetje zaupanje v to edino najmočnejšo kmečko organizacijo na vasi. S tem postaja zadruga iniciator racionalnejše kmetijske proizvodnje, ki je osnova za dvig življenjskega standarda kmečkega prebivalstva.

Vseh privatnih kmetijskih gospodarstev je v naši zadrugi 90, ki so vsa vključena v zadrugo, poleg tega je včlanjenih še 24 družin delavcev in nameščencev, od katerih ima vsak vsaj do 1 ha skupne zemlje, ostali člani so uslužbenci in delavci KZ in zadrugnega posestva ter nekaj članov z družinskim deležem. Tako je skupno vseh članov v zadrugi 187.

Vsi kmetovalci imajo svoja posestva v naslednjih k. o., katerih celotno območje je področje naše KZ, to so: Kotlje, Podgora, Brdinje, Prežihov vrh, Uršlja gora, del in Sele, del.

Nadmorska višina znaša od 400 do 1200 metrov. Teren je 60 % hribovit, 40 % z blagim nagibom ter delno ravnina. Zaradi tega bi pri nas prišlo v poštev za obdelovanje in gotove zatiralne akcije s sodobno mehanizacijo, kolikor je pač ima naša zadruga, le največ do 40 % vseh površin.

Območje zadruga obsega 2402 ha skupne zemlje. Struktura kmetijskih površin je naslednja:

njive in vrtovi	378 ha ali 15,8 %
travniki in senožeti	318 ha ali 13,2 %
sadovnjaki	12 ha ali 0,5 %
pašniki	110 ha ali 4,6 %
gozdovi	1.510 ha ali 62,8 %
neplodno	74 ha ali 3,1 %

V zgornjo razpredelnico je vključena tudi celotna površina last SLP, in sicer: 1850 ha državnih gozdov, 50 ha površin last KG Javornik in Rimski vrelec, 18 ha skupne zemlje spada pod upravo zadrugne ekonomije Šratnek, KZ Kotlje.

To posestvo vodi zadruga kot samostojno zadrugno dejavnost. Skupno zemljo zadrugne ekonomije tvorijo naslednja bivša

posestva: Šratnek, Kravpersko, Pušnikovo in Potočko. Prva tri posestva so lepo arondirana, medtem ko je četrto posestvo oddaljeno ca. 2,5 km od matičnega posestva.

Kakor vsi privatni kmetovalci, tako se bavi tudi zadrugno posestvo z naslednjimi kmetijskimi panogami:

1. živinorejo — govedoreja, svinjereja in perutninarstvo,
2. poljedelstvom — žita, okopavine in krmne rastline,
3. sadjarstvom in
4. čebelarstvom.

V letu 1957 so ustanovili pri naši zadrugi hmelnjarsko skupnost, v katero je vključeno zadrugno posestvo s 5 ha kmetijskih površin ter 6 privatnih gospodarstev s 4 ha kmetijskih površin. O kakšnem uspehu pri tej kulturi danes še ne moremo govoriti. Omenjena površina zemlje je za nasad že pripravljena. Saditev hmelja se bo pričela na spomlad. Upamo, da bo ta industrijska kultura pokazala tudi v naših krajih dobre rezultate, saj so pri sestavi elaboratov sodelovali priznani strokovnjaki, ki so dobro proučili meteorološke faktorje, sestavo zemlje in vso stvar ekonomsko utemeljili. Kolikor bo ta kultura pokazala dobre rezultate, bodo v prihodnjih letih površino še precej razširili, kajti če bodo prihodi, kot jih prikazuje ekonomska računica, res takšni, bo pri nas ta kultura najbolj dobičkonosna. Na drugi strani pa bo rešen nekoliko tudi problem zaposlitve ženske delovne sile, katera se bo lahko v sezoni tukaj zaposlila.

Poleg omenjenega ima zadruga še trgovino, ki se ukvarja z odkupom in prodajo kmetijskih pridelkov, predvsem pa se bavi s prodajo špicerije, galanterije in delno tudi manufakturnega blaga, umetnih gnojil ter kemičnih zaščitnih sredstev. Vsi tržni viški kmetijskih proizvodov našega kraja gredo v glavnem preko odkupa trgovine. Glavni viški so: les, mleko, krompir, živina, sadje ter gozdni sadeži.

Finančni uspeh posestva Šratnek, trgovine in vseh ostalih odsekov bo prikazan v knjigovodskem poročilu.

Uvodoma smo le na kratko prikazali področje naše zadruga, v nadaljnjem pa bomo skušali prikazati uspehe preteklega leta in plan za leto 1958 po vseh panogah, kot sledi:

Živinoreja

Glavna panoga kmetijstva v našem kraju je vsekakor živinoreja, predvsem govedoreja. Pri tej panogi bo nujno potrebno, da se ji posveti več pozornosti. Vzrok sedanje zaostalosti je v tem, ker posamezni kmetje še pač premalo skrbijo za krmno bazo, ki je osnova za dvig živinoreje. Potrebna bo tudi specializacija proizvodnje po rajonih, to se pravi, da bodo morali nižinski kmetje iti v smer proizvodnje mleka, a višinski kmetje zaradi prevelikih prevoznih stroškov v smer pogodbenega pitanja živine. Takšna specializirana proizvodnja bo prvi pogoj za doseg te smotrov, kajti

to narekujejo potrebe tržišča in naravnih pogoji. Preorientacija v proizvodnji se bo morala izvajati postopoma najprej tam, kjer jo je najlažje izvesti in kjer je smer proizvodnje že nakazana.

V naši zadrugi redijo zadrugniki po zadnjem popisu 570 glav goveje živine, od tega je 240 krav, 150 volov in 180 ostale živine, to je predvsem mlade živine. Krmna baza za tako število glav pa ni zadovoljiva. V suhi dobi krmijo celo do 50 % slame. Od tako krmljene živine pač ne moremo pričakovati dobre proizvodnje. Na proizvodnjo vplivajo tudi neurejeni hlevi, prav tako tudi slaba higiena živine.

Čistopasemske goveje živine je le malo. Od celokupnega števila je po oceni okoli 10 % sivorjave pasme, ca. 10 % čiste marjadvorske pasme, nekaj glav goveje živine je pingavske pasme, ostalo so križanci vseh omenjenih pasem. Povprečna mlečnost po kravah znaša po oceni v naši zadrugi ca. 1500 litrov mleka letno.

Program za izboljšanje govedoreje v letu 1958

1. Za izboljšanje v govedoreji je prvi pogoj kvantitetno in kvalitetno izboljšati krmno bazo. Nujno bo potrebno uvesti v njivski kolobar več krmnih rastlin, in to na račun žitaric, nadalje je potrebno pristopiti k načrtnemu gnojenju površin pod travno rušo, in to s hlevskimi in umetnimi gnojili. Veliko važnost je posvetiti pospravi krme, to je pravočasni košnji in sušenju na sušilih. Zaradi tega bo sčasoma prenehati s sušenjem krme na tleh, ker izgubi krma sušena na tleh in pri lepem vremenu do 15 % hranilnih snovi, če pa jo dež med sušenjem nekajkrat zmoči, izgubi 50 do 70 % krmilnih snovi; taka krma je včasih slabša od slame. Ne bi rekli, če bi bil pri nas problem les, ker pa imamo tega dovolj, bi si lahko napravili lesena sušila — kozolce in na njih sušili vso krmo. Prednost sušenja na sušilih je tudi v tem, ker ob deževni dobi prihranimo dosti na času. Zaradi navedenega bomo v letošnjem letu resno pristopili k tej akciji; tako bomo sušili krmo na sušilih in kozolcih vsaj na 50 ha površin pod travno rušo.

2. Da bi kvalitetno in kvantitetno povečali krmno bazo, bomo pognojili ca. 80 ha površine pod travno rušo, in to z naravnimi in umetnimi gnojili.

3. Silosna krma predstavlja važno krmno bazo za govejo živino v zimski dobi, zaradi tega bomo v naši zadrugi v tem letu napolnili silose v skupni kubaturi 100 m³.

4. Na posestvu Šratnek in pri privatnikih bomo pristopili k pogodbenemu pitanju goveje živine. V naši zadrugi naj bi se v tem letu pogodbeno spitalo vsaj 30 glav goveje živine.

5. Plemenski naraščaj krav z dobrimi proizvodnimi lastnostmi bomo vzrejali za prodajo, in to predvsem teleta sivorjave pasme ter tudi teleta najboljših krav marjadvorske pasme. V naši zadrugi naj bi

PRI HIRASU NA STROJNI

Samo vrh smo posneli z domačijo. Zadosti je košat in danes kar nemiren, ker je nebo tako. Le odor na desni — zaščitni znak naše burne brežne zemlje — je stabilen. Kdo ima dobre oči, vidi, da je tam čez njivo pristopicala semkaj tudi že elektrika — sled in pomoč dolin.

se v tem letu vzredilo vsaj 30 glav plemenskega naraščaja. V tem številu so zajeta tudi teleta privatnih kmetov.

Svinjereja

Svinjereja kot živinorejska panoga nam tudi prinaša lepe dohodke, vendar ta panoga ni v zadostni višini razvoja. Kmetje v glavnem pitajo le za lastne potrebe, delno pitajo tudi za prodajo, a tega je le malo. V glavnem prodajajo pujske in tekače, katere kupujejo delavci za nadaljnjo vzrejo. Posebno čiste pasme pri nas nimamo. V glavnem je slovenska plemena pasma, večji del so le razni križanci. Da bi se preprečilo krvno križanje, je nujno potrebno, da vsako leto nabavimo nekaj plemenskih merjascev. V letošnjem letu je v našem planu predvideno, da bomo nabavili pet plemenskih merjascev, kar bomo tudi izvedli, saj se posamezni kmetje že sedaj za to nabavo precej zanimajo.

Perutninarstvo

Skupno število perutnine znaša v zadruzi ca. 2000. V tej panogi je pri nas zastopana le kokošereja. Pasma kokoši so naslednje: štajerska pasma — rjavka in jerebičarka, leghorn in zadnja leta tudi Rode-Island, večji del so križanci. Zadnja

leta uvajamo z nabavo enodnevnih piščancev štajerske in Rode-Island pasme. Lansko leto so nabavili kmetje 600 enodnevnih piščancev. V letošnjem letu pa bomo nabavili najmanj 700 enodnevnih piščancev.

Perutnino gojijo gospodinje v glavnem le za svoje potrebe. Odkupa jajc preko zadruge ni, ker prodajajo gospodinje jajca direktno potrošnikom.

Čebelarstvo

Tej panogi bo v bodoče posvetiti več pozornosti, kajti čebele odigravajo važno vlogo pri opravevanju — oplojevanju sadnih cvetov. Zadnja leta je ta panoga precej opešala, in to z ozirom na slabe letine in razne čebelne bolezni. Naši čebelarji so se resno zavzeli za zatiranje čebelnih kužnih bolezni in pri tem dosegli dobre uspehe. Danes teh bolezni skoraj ni več opaziti; vodi pa se strogi nadzor, če bi se te bolezni ponovno pojavile, da bi se lahko proti njim takoj ukrepalo. V naši zadrugi so ravno iz navedenih vzrokov postavili čebelarški odsek, kateri je v lanskem letu precej dobro delal.

Vseh čebelnih panjev, to je kranjičev in AŽ-panjev, je na območju naše zadruge 70. Z ozirom na velik teren bo potrebno to število povečati, s tem pa bomo tudi dosti pripomogli k večji rodnosti sadnih dreves.

Poljedelstvo

Pod skupno njivsko površino je v naši zadrugi 378 ha ali 52 % od obdelovalne površine. V tej panogi bo potrebno priti do odločne preusmeritve, zmanjšati bo potrebno število kultur, kajti takšna drobna proizvodnja prinaša mnogo manj dohodkov.

Od okopavin jih je največ pod površino s krompirjem. Preteklo leto so bili doseženi pri krompirju lepi donosi. Vzrok so bile ugodne vremenske razmere in pravilna ter pravočasna uporaba umetnih gnojil.

Naši kmetje bi morali gojiti več semenskega krompirja, kajti kmetje, ki se bavijo s pogodbenim gnojenjem semenskega krompirja, pridejo v drugih zadrugah do lepih dohodkov. Lansko leto semenski krompir na posestvu Šratnek ni bil priznan, to pa zaradi močnega napada raznih virusnih bolezni. V letošnjem letu pa ima posestvo sklenjeno pogodbo za dva hektara.

Obdelava zemlje je pri nas težavna, opravi se skoraj večinoma le z vprežno živino in ročno. S traktorjem, ki ga ima posestvo, se tu obdeluje zemlja v celoti, delno se traktorja poslužujejo tudi kmetje.

Gnojimo z naravnimi in umetnimi gnojili. Dodatnega gnojenja se poslužujejo skoraj vsi kmetovalci.

Zimske prahe ter tudi letne so dober ukrep za zboljšanje strukture njiv, jih precej izvajajo, a vendar še premalo.

Povprečni hektarski donosi so bili v zadnjih dveh letih naslednji:

Kultura	Privatniki		Posestvo Šratnek	
	1956	1957	1956	1957
Pšenica	10,8	11,7	16	20
Rž	10,1	9	—	—
Ječmen	8,8	12,9	14	19
Oves	9	10,1	15	15
Krompir	107	150	180	320
Krmna pesa	160	180	170	200
Črna detelja	45	40	42	45
Lucerna	50	45	52	50
Travniki	28	26	30	32
Senožeti	17	15	18	17

Hektarski donosi zgoraj navedenih kultur niso ravno največji, in to predvsem na privatnih gospodarstvih, vzrok temu so razni činitelji, kakor slabo neočiščeno in nerazkuženo seme ter premajhna uporaba umetnih gnojil.

Ukrepi za izboljšanje v poljedelstvu

Če bomo hoteli doseči večje donose, je prvenstveno potrebno, da vsi kmetje resno pristopijo k čiščenju, razkuževanju in zamenjavi semena, kajti dobre žetve si brez že navedenih ukrepov ne moremo misliti.

Akeijo čiščenja in razkuževanja žit bomo še bolj pospeševali. Z ozirom na izrojanje semen — raznih sort žit, je neizogibna zamenjava semen. Zaradi tega — če hočemo, da bodo donosi zadovoljivi — bomo morali v tem letu izvršiti zamenjavo ca. 3000 do 4000 kg raznih semen, in to bodisi da kmetje zamenjujejo sami med seboj ali pa da bo zadruga nabavila semena od drugih zadrug ali direktno od semenarne.

Pleveli v žitaricah povzročajo manjše donose, zaradi tega je zatiranje le-teh velike važnosti. Zadruga bo pravočasno nabavila kemična sredstva, s katerimi naj bi kmetje in kolektiv posestva Šratnek izvršili škropljenje za uničevanje plevelov v žitaricah, in to na najmanj 15 ha površine.

Pri krompirju bomo začeli uvajati take sorte, ki so na tržišču najbolj zaželeni. Zaradi preprečitve izroditve krompirja je nujno, da kmetje izvršijo zamenjavo semena vsaj vsaka tri leta, kajti pri redni zamenjavi semena bomo vedno zadovoljni z letino, kolikor pač ne bodo vplivale na letino suša ali prevelike padavine.

Koloradskemu hrošču kot najnevarnejšemu škodljivcu krompirjevih nasadov, ki že več let ogroža naša krompirišča, bo treba posvetiti več pozornosti. Aparaturo, ki jo ima zadruga, to je motorno škropilnico in motorni prenosni prašilec, bo potrebno v celoti izkoristiti. Lansko leto je bilo na celotnem našem območju poprašeno in poškopljeno 15 ha krompirjevih površin. V letošnjem letu, ko je pričakovati še močnejšo okužbo s tem hroščem, bo potrebno poškopiti in poprašiti vsaj 25 ha krompirjevih površin.

Oljno repico kot važno industrijsko rastlino bomo sejali naprej. Nujno bo po-

trebna zamenjava z dobrim semenom, s katerim se bodo lahko dosegli donosi vsaj 10 do 14 mtc na ha. V letošnjem letu naj bi se posejalo z oljno repico vsaj 3 ha.

Sadjarstvo

Sadjarstvo je na območju naše zadruge precej zanemarjeno, saj tej panogi le redko kateri kmet posveča malo več pozornosti. Slaba rodnost je ravno zaradi tega, ker sadno drevje slabo negujejo, škropijo in gnojijo. Vsi klimatski in ekonomski pogoji so dani, da bi pri nas sadjarstvo lahko dobro uspevalo, vendar bo tu potrebno vložiti precej truda za zboljšanje. Potrebno bo pristopiti k rednemu čiščenju, škropljenju, gnojenju, pomlajevanju in precepljevanju sadnih dreves. S precepljevanjem bomo zmanjšali število sadnih sort, s tem bomo lahko nudili našemu tržišču večje količine teh sort, kajti trg je bil in bo postajal v tem oziru vsako leto zahtevnejši. Strnjenih nasadov v naši zadrugi tako rekoč ni. Sadna drevesa pa so posajena večinoma okoli gospodarskih poslopj, na robovih cest in njiv. Po oceni je v naši zadrugi nekaj nad 6500 sadnih dreves. V tem številu so zastopane jablane ca. 60 %, hruške 25 %, a 15 % je raznovrstnega koščičastega drevja. Odstotek rodnosti je največ do 60, 40 % je mladih še nerodnih in starih dreves, ki so že zdavnaj odslužila namenu. Z ozirom na preveliko število sadnih sort je nujno potrebno, da se držimo v celoti sadnega izbora, ki je določen za naš koroški predel, in sicer: jablane: jonatan, zlata parmena, koks oranž reneta, rdeči in zlati deliže. Postranske sorte: krivopecelj, rdeči boskop in grafenšteinc. Od jedilnih hrušk bi gojili koskija, viljamovko, boskovko, hleržo in pa storjevko.

Ukrepi za izboljšanje v sadjarstvu

Če bomo hoteli nuditi našemu tržišču lepo in zdravo sadje, bomo morali pristopiti k rednemu čiščenju, škropljenju in gnojenju sadnega drevja. S sistematičnim škropljenjem bomo preprečili okužbo z ameriškim kaparjem, zatirali bomo češpljevi kapar, rdečega pajka, jabolčne zavijače, škrlup, sajavost in druge škodljivce ter bolezni. V lanskem letu je bilo v naši zadrugi poškopljenih 2000 dreves, medtem ko naj bi jih bilo v letošnjem letu vsaj 3000. Očistilo naj bi se 4000 sadnih dreves. Nujno je treba pristopiti k odpravi starih sadovnjakov, velike važnost pa moramo posvetiti tudi pomlajevanju in precepljanju sadnih dreves. Posaditi moramo vsaj 400 mladih dreves, pomladiti 200 in precepiti 100, izkopati pa je treba vsaj 200 starih dreves.

Malinovih nasadov v naši zadrugi še ni, vendar se v bližnji perspektivi predvideva, da bi se nekaj malinovih nasadov posadilo pod Uršljo goro v planinskem svetu na zatišnih področjih, kjer ni pozebe in je dovolj zračne vlage zlasti v juniju in juliju. Na hektar rabimo ca. 5000 sadik, ki začno v tretjem letu polno roditi in lahko pridelamo okoli 5000 kg malin. Če računamo odkupno ceno za kilogram malin 100 din, znaša to za hektar 500.000 din. Če od te vsote odštejemo dve tretjini vložnih stroškov, nam še vedno ostane 166.000 dinarjev čistega, kar ne da nobena druga

kultura na naših poljih. V tem letu naj bi se v naši zadrugi pristopilo k saditvi malin vsaj na 3 ha površine.

Gozdarstvo

V letošnjem letu je bila izvršena reorganizacija v gozdarstvu. Okrajna uprava za gozdarstvo je poverila obnovo gozdov, nego gozdov, varstvo gozdov ter gozdne komunikacije gozdarsko-kmetijskim poslovnim zvezam. V zvezi s tem so prevzele poslovne zveze gozdarje in logarje, ki jih plačujejo iz gozdnega sklada. Naša Gozdarsko-kmetijska poslovna zveza v Dravogradu je nekakšno gozdno gospodarstvo za privatni sektor. Nadzor nad vsem tem poslovanjem pa ima odsek za gozdarstvo pri občini. Namen te organizacije je, da kmet po zadrugi oziroma poslovni zvezi nekako sam upravlja gozdove. Z reorganizacijo hočejo tudi doseči, da bi bilo delo čim boljše in cenejše. Poglejmo nekoliko, kaj smo v lanskem letu v gozdarstvu napravili: posadili smo 10.120 sadik, od tega smreke 1.500, macesna 2.000, rdečega bora 2.000, zelenega bora 1.620, belega gabra 500, domačega kostanja 1.000 in rdečega hrastja 3.400. S temi sadikami smo pogozdili na reducirani površini 2,25 ha. Za to delo in sadike smo porabili 104.320 din.

Pri negi gozdov smo porabili 22.303 din, in sicer za žetev plevela med naravnim in umetnim podmladkom na reducirani površini 3 ha.

Pri varstvu gozdov smo porabili 20.314 dinarjev.

Za gozdne komunikacije je bilo porabljenih 457.641 din, in sicer za redno vzdrževanje gozdnih cest in za napravo treh mostov. Skupno smo porabili iz gozdnega fonda 701.310 din. V to vsoto je všteta tudi 16-odstotna marža za upravne stroške in material zadruga, ni pa všteta plača logarja, ki jo dobiva tudi iz gozdnega fonda.

Perspektivni plan gozdarskega odseka pri KZ predvideva za leto 1958 sledeče postavke:

1. gozdne komunikacije	1.567.784 din
2. obnova gozdov	164.590 din
3. nega gozdov	22.976 din
4. varstvo gozdov	177.380 din
5. materialni stroški	51.780 din

Skupaj 1.984.410 din

V letošnjem letu bo na območju KZ inventarizacija gozdov, to se pravi površina bo izmerjena in ugotovljena bo, kakšna lesna masa obstaja na posameznih gozdnih parcelah. V občini Slovenj Gradec je to delo že izvršeno in je bilo ugotovljeno, da je gozd zarastel približno 15 do 20 % v glavnem na škodo pašnikov. Taksacija smatra zarast najmanj 0,4 % na 3 arih že za gozdno parcelo, in če hoče kmet to parcelo obdržati kot pašnik, mora napraviti prošnjo za krčitev. Kdor hoče torej obdržati parcelo kot pašnik, naj se ravna po tem navodilu.

Odkup in trgovina

Naj navedem le še nekaj podatkov o odkupu gozdnih sortimentov, kmetijskih proizvodov in gozdnih sadežev v letu 1957. V letu 1957 je naša KZ odkupila od kmetovalcev naslednje količine gozdnih sortimentov: jamskega lesa 234 m³, celulozne-

ga lesa 585 m³, smrekove hlodovine 508 m³, DES in TT drogov 41 m³, borove hlodovine 70 m³, macesnove hlodovine 15 m³ hrastove hlodovine 9 m³, jesenove hlodovine 6 m³, češnjeve hlodovine 1,5 m³, gradbenega lesa 161 m³, bukove in orehove hlodovine 6 m³, drv 48 prn in 3215 hmeljev.

Od kmetijskih proizvodov je bilo odkupljeno 44.514 litrov mleka od našega posestva Šratnek, 28.344 litrov pa od kmetov zadružnikov. Odkup živine je šel le delno preko zadruga. Odkupili smo 3224 kg mesa. Gozdni sadeži so v lanskem letu precej pozebli, odkupili smo 1211 kg borovnic in 341 kg malin.

Trgovina izkazuje po bilanci 230.612 din izgube, ki je nastala v glavnem zaradi tega, ker smo plačevali 10 mesecev dve osebi, promet pa se ni toliko dvignil, da bi kril vse stroške. Upravni odbor je storil vse potrebno, da bi trgovino predal občini, vendar do danes še ni povoljne rešitve. Upravni odbor je mnenja, da prevzame trgovino občina pod pogojem, da plača inventar, za lokale pa primerno najemnino.

Sedanja navodila višjih forumov tudi narekujejo, da se kmetijske zadruge čimprej otresejo vseh nekmetijskih dejavnosti. Nadalje bi zadruga obdržala vse odkupe, za svoje člane pa bi nabavljala umetna gnojila, zaščitna sredstva in razni gradbeni material, ki ga kmet potrebuje.

Mladi zadružniki

Pri zadrugi obstaja aktiv mladih zadružnikov, ki je bil v minulem letu precej agilen. Z zelo zadovoljivim uspehom je izvedel »koroško stehvanje« na dan praznika mladosti na Ravnah. Z isto prireditvijo je gostoval na krajevnem prazniku v Šent Janžu.

Skupno z mladimi zadružniki zadruga Tolsti vrh so tudi naši mladi zadružniki izvedli na Šratneku tekme koscev.

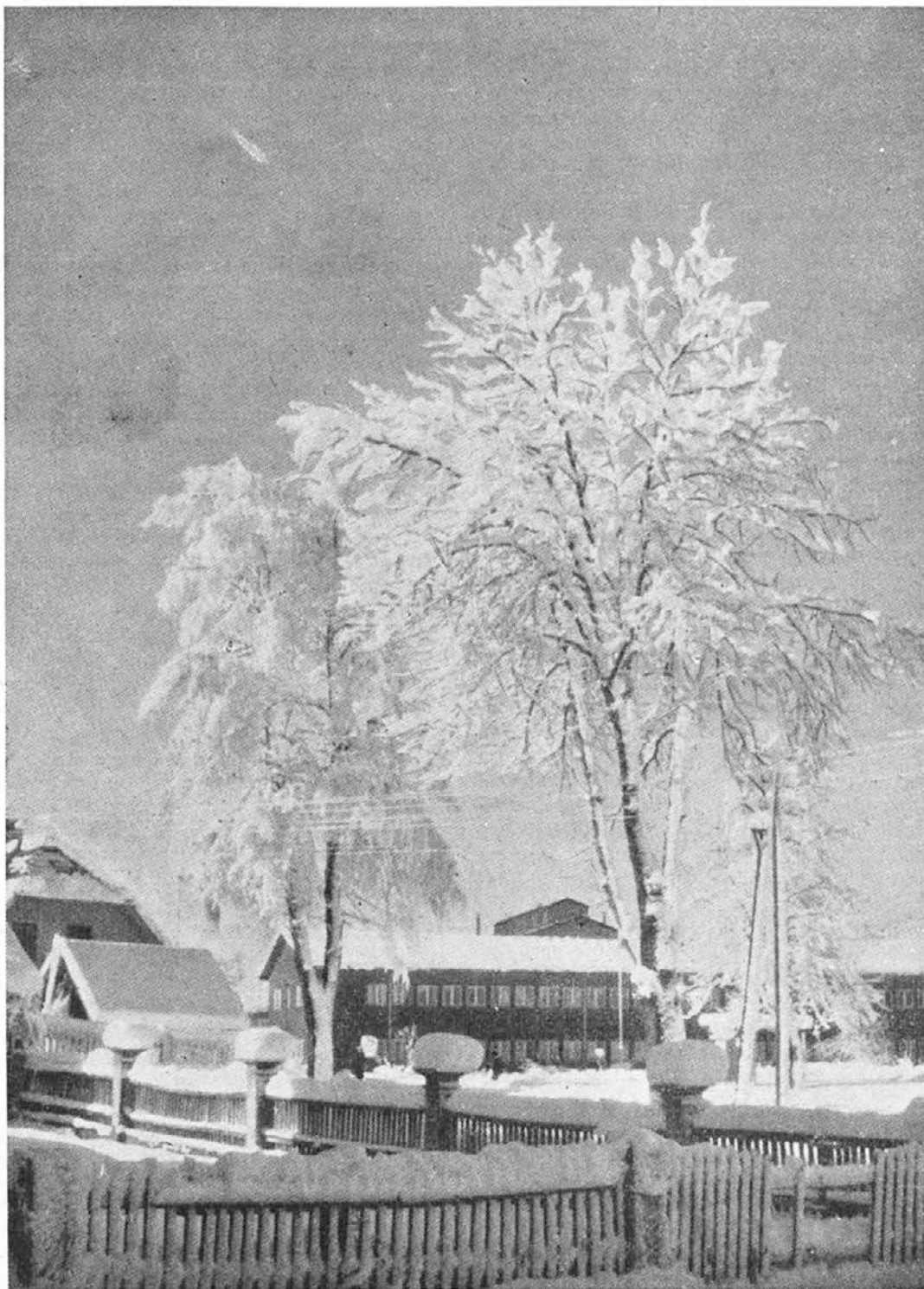
Na dan občinskega praznika je naš aktiv prikazal koroško kmečko ohcet na vozeh, na Čečovju pa so prikazali narodni ples, brez katerega pri nas ne mine nobena ohcet, namreč tisti ganljivi del ovseti, ko mora dati nevesta svoj krancelj z glave.

Posamezni člani so izvedli demonstracije in poskuse na domači zemlji, dekleta pa so vzredila nekaj enodnevnih piščancev.

Predsednik mladih zadružnikov je sedaj v gozdarski šoli v Ljubljani. Aktiv se bo moral čimprej sestati, da izvoli novega predsednika, da bo delo tudi v letošnjem letu tako uspešno kot v lanskem.

Žene zadružnice

Potrebno bo, da se sestanejo tudi žene zadružnice in napravijo program dela za letošnje leto. Ker je bilo za šiviljsko prikrejevalni gospodinjstvi tečaj veliko zanimanje, je na pobudo tov. Elizabete Kamnik bil ta tečaj tudi organiziran. Tečaj obiskujejo razen deklet in žena zadružnic tudi dekleta in žene tovarniških delavcev. Tečaj bo trajal en mesec, in to vsak dan po šest ur. Prihodnji teden se začne predavanja iz gospodinjstva in bi bilo želeto, da bi se tega predavanja udeležile tudi ona dekleta in žene, ki ne obiskujejo tečaja. Tako bo na primer že v ponedeljek ob 15. uri predavala tov. Ivica iz gospodinjstve šole Radlje o kokošereji.

Na Ravnah strašno radi podiramo drevesa, ti dve sta tu le ostali in še okinčali smo jih za slavalok. Pozimi je tega dovolj, poleti pa manjka, zato smo to sliko prihranili za sedaj, ko vsaj zebe ne.

Splošno

Gotovo ste brali, da je izšel zakon o racionalnem izkoriščanju zemljišč. Ta zakon pravi, da mora biti zemlja čimbolje obdelana in izkoriščena. Zvezna ljudska skupščina je na svojem predzadnjem zasedanju sprejela tudi resolucijo o perspektivnem razvoju kmetijstva. Tu so dane tudi smernice za zadrugo in kmete. V kratkih besedah povedano: kmet je dolžan iz zemlje čimveč iztisniti. Kmetijska zadruga pa mora biti kmetu tista pomoč, preko katere bo dosegel tudi boljše uspehe.

Končno bi omenil še naš zadružni dom. Skoraj je sramotno, da zborujemo še v gostilni, ko stoji v Kotljah enonadstropni zadružni dom. Prisiljeni smo, kajti ne bi bili radi krivi, če bi se kdo na občnem

zboru prehladil. Lansko leto smo zborovali v dvorani, pa smo se vsi tresli od mraza, kajti dvorana ni zavarovana proti mrazu, tudi kaminov nima. Vrhu tega pa nam je gradbena inšpekcija okraja prepovedala vsako prireditev v dvorani, dokler ne bo dvorana urejena po predpisih. Jeseni smo uredili sejno sobo, ki jo nujno rabimo za sestanke. Sedaj je v tej sobi šiviljsko prikrejevalni gospodinjstvi tečaj. Letos moramo energično pristopiti k dokončni ureditvi dvorane; to pa ni samo stvar kmetijske zadruga ampak stvar skupnosti, ker se je socialna sestava Kotelj že tako spremenila, da imamo tu že nad 50% nekmečkega prebivalstva. Naša občina in tudi Železarna na Ravnah se tega v polni meri zavedata. Dolžnost nas veže, da se zahvalimo s tega mesta občini za vso dosedanjo naklonjenost, ravno tako

Kongres jugoslovanskih zmag

(Nadaljevanje s strani 2)

Iz vseh krajev Jugoslavije je prišlo na kongres 1795 delegatov in več sto gostov. Številne tuje dežele so na kongres poslale svoje delegacije in opazovalce. Komuniste naše občine je na kongresu zastopal tov. Avgust Božič s Prevalj.

Po naključju se je kongres začel ob 88. obletnici rojstva velikega Lenina. Začel ga je viharno pozdravljen generalni sekretar ZKJ tov. Tito. V svojem obširnem referatu je tov. Tito govoril o nalogah Zveze komunistov v zvezi z mednarodnim položajem in notranjim razvojem socialistične izgradnje Jugoslavije. Podal je temeljito analizo sedanjega mednarodnega položaja, ki je v glavnem posledica dveh velikih idejnih razlik — ZDA in SZ, ali Vzhoda in Zahoda, kakor običajno govorimo. V glavnem je tov. Tito povedal naslednje:

Po VI. kongresu leta 1952 se mednarodni položaj ni znatno zboljšal. Velesile sedaj razpolagajo s strahotnim uničevalnim orožjem, z atomskimi in vodikovimi bombami. Za vojaške namene trošijo ogromna denarna sredstva. Velikanski napredek znanosti služi v prvi vrsti oboževanju obeh taborov. Namesto mirnega sožitja med narodi — očitki in zastraševanja. Res upravičeno se vprašamo, kdaj bo tega konec.

O razorožitvi je mnogo govora, toda malo dejanj. Sestanek najvišjih državnikov se odlaga. Kljub enostranskim prenehanjem z atomskimi eksplozijami SZ, ZDA s poskusi nadaljujejo, ne oziraje se na posledice, ki jih imajo atomske eksplozije na biološko plat.

Kolonialni narodi vedno bolj teže za neodvisnostjo. Boji v Alžiru se nadaljujejo. Bivši gospodarji povzročajo novim neodvisnim državam razne težave. Pritisk na Sirijo je povzročil njeno združitev z Egiptom.

V notranje življenje mlade združene indonezijske republike se vmešavajo nekatere zahodne države, ki žele, da bi Indo-

nezija še nadalje ostala kolonija ne samo za Nizozemce, temveč še za koga drugega. Zato ker hoče samostojno politiko neodvisnosti, ima velike težave.

Politika velikih sil na Bližnjem vzhodu in po Južni Aziji je nevarna za mir v svetu in zelo sliči na dogodke pred prvo in drugo svetovno vojno. Prav za danes so zlasti pomembne besede tov. Tita, ki je na kongresu dejal takole: »O usodi človeštva v atomski dobi ne bi smeli odločati posamezniki in posamezne skupine, temveč vsi narodi in vse človeštvo.« Če bi se tako na široko odločalo, smo lahko prepričani, da vojne nevarnosti sploh ne bi bilo več.

O zunanji politiki Jugoslavije je tov. Tito dejal, da je stalno dosledna naši neodvisnosti in načelu mirnega sožitja med narodi. Prav zaradi tega uživa v mednarodnem merilu Jugoslavija tako velik ugled. Z vsemi sosedi imamo dobre odnose, ki se nadalje razvijajo in utrjujejo.

V Organizaciji združenih narodov so naši predstavniki odigrali zelo pomembno vlogo. Vedno stojimo in bomo stali na stališču, da vse sporne zadeve med narodi rešuje OZN. Še posebej pa se je Jugoslavija v tej največji mednarodni organizaciji zavzemala za gospodarsko pomoč nerazvitim deželam.

Tov. Tito je obširneje govoril o normalizaciji odnosov s Sovjetsko zvezo in z ostalimi vzhodno-evropskimi državami. Nato pa je govoril o socialistični Jugoslaviji in o mednarodnem delavskem gibanju. Socialistične sile v svetu so iz dneva v dan močnejše. Živimo v obdobju močnega mednarodnega povezovanja delavskih gibanj. Skupne akcije organiziranega in povezanega delavskega razreda so sedaj bolj potrebne kot kdaj koli prej. Kljub temu pa napredne sile v nekaterih deželah niso storile vsega koristnega, kar bi lahko služilo nadaljnjemu razvoju delavskega pokreta. Nedvomno je zelo pomemben za nadaljnje mednarodno delavsko gibanje XX. kongres KPSZ. Po tem kongresu je čutiti novega duha in svežine v mednarodnih naprednih gibanjih.

Naša dežela je v očeh drugih narodov primer uporabe demokratičnih oblik pri graditvi socializma. ZKJ je stalno delala in dela za koristi vseh državljanov. Prav zaradi tesnega sodelovanja vseh smo smele prestali vse velike težave, ki so od časa do časa prihajale nad nas, in na drugi strani dosegli tako velike gospodarske uspehe, ki jih občuduje ves svet.

Tov. Tito je obširno govoril o našem gospodarskem razvoju v industriji in o nujnih potrebah hitrejšega razvoja našega kmetijstva, ki je zaradi porasta industrije znatno zaostalo. Nadalje je govoril o demokratičnem sistemu našega delavskega in družbenega upravljanja ter o novem komunalnem sistemu, po katerem bo občina-komuna postajala vedno bolj gospodarsko politična celota proizvajalcev.

Končno je bil govor o naših družbenih organizacijah. Tov. Tito je rekel, da so milijoni članov socialistične zveze tista gonilna sila, ki poganja vse naše družbeno

življenje v smeri socializma. Da so razvoji in izpopolnitev organov družbenega upravljanja in delavskih svetov rezultat dela članov socialistične zveze, v kateri imajo komunisti zaradi svojega dela odločilno vlogo. Socialistična zveza je ogromno storila na področju gospodarstva, prosvete, kulture, zdravstva itd. Zlasti pa se je odlikovala v raznih volilnih akcijah, kar dokazujejo zadnje volitve, v katerih smo dosegli tako pomembne uspehe.

O sindikatih so govorili, da morajo razumeti spremenjene pogoje našega družbenega sistema, ko so iz mezdnih delavcev pri nas postali samostojni svobodni proizvajalci. Le-ti imajo pravico, da o vsem odločajo. Sedanja najvažnejša vloga sindikatov je, da vzgajajo delavski razred na področju gospodarsko politične problematike. Nadalje so dolžni, da so odnosi med posameznimi proizvajalci čimboljši in pravičnejši, da s svojim idejno političnim delom med delavci čimveč pomagajo pri večji proizvodnji in boljši organizaciji dela. Boriti se morajo proti pojavom, ki so škodljivi naši socialistični družbi, braniti morajo pravilno kritiko in svobodo izražanja misli.

Ljudska mladina ima včlanjenih preko 1.750.000 mladincev in mladink ter predstavlja pomembnega činitelja naše družbene dejavnosti. Tudi Zveza borcev in vse ostale naše družbene organizacije in društva tvorijo veliko organizirano celoto, ki ji je edini cilj boljše in srečnejše življenje naših delovnih ljudi.

VII. kongres Zveze komunistov Jugoslavije je bil kongres jugoslovanskih zmag. Naša bližnja preteklost je polna gospodarskih in političnih uspehov. Upravičeno lahko trdimo, da so naši komunisti in naši državljani storili vse, kar so mogli, da se je uresničil program, ki ga je pred nas postavilo v letu 1952 na VI. kongresu naše najvišje politično vodstvo.

Kot je bil pred 137. leti v Ljubljani Kongres Svete alianse zgodovinsko označen kot kongres kronanih glav-mračnjakov, sklican v cilju, da zavre revolucionarna gibanja takratne Evrope in obdrži na oblasti absolutistične režime, tako je bil VII. kongres ZKJ svetla luč v sodobni zgodovini. Luč, katere svetloba je močno in globoko posvetila v vse temne strani današnjega časa.

Toda VII. kongres ni samo ugotavljal dejstev naše minulosti. V svojem programu in statutu je začrtal naše nadaljnje delo in naloge. To naše delo je tov. Tito kratko nakazal takole:

Mi imamo enotno socialistično skupnost, za kar se imamo zahvaliti pravilni marksistično leninistični rešitvi nacionalnega vprašanja. Uspelo nam je, da smo ustvarili močno industrijsko in energetska bazo za nadaljnji razvoj naše industrije. V kmetijstvu smo naredili velik korak naprej, uničili smo zastarele pojme o kmetijski proizvodnji in že v preteklem letu dosegli z novim načinom dela in večjimi investicijami pomembne uspehe, ki nam nudijo lepo bodočnost. Naši delavski sveti so v proizvodnji dosegli pomembne rezultate in s tem docela upravičili naša predvidevanja in pričakovanja. Naše komune in komunalne skupnosti so že doslej pokazale

Železarni Ravne, ki je dala pomoč našemu prosvetnemu društvu, ki bo moralo dvorano prevzeti v svoje upravljanje. Še bomo prosili!

Obračamo se tudi na vse člane, da pri-skočijo na pomoč, saj ste Hotuljci za skupno stvar že precej žrtvovali in gotovo še tudi boste.

Kadar se bodo od zadruga pooblašteni zbiralci za les oglasili pri vas, ne odklonite jih, ampak razmislite, na katerem kraju raste v vašem gozdu smreka ali borovec, ki že zdavnaj spada pod sekiro! S skupnimi močmi bomo dvorano tudi dogradili. Glejmo, da bo združni dom popolnoma urejen do 10. obletnice Vorančeve smrti, da bomo tako izpolnili željo ustanovitelja naše zadruga, ki je bila: »Združni dom mora postati gospodarski in kulturni center Kotelj.«

Čestitamo Kotljam in jim želimo, da bi plan postal stvarnost v njihovo in skupno korist.

svoje velike prednosti kot zdrave in učinkovite enote naše socialistične skupnosti. Prav tako je pokazalo tudi družbeno upravljanje na vseh področjih našega družbenega življenja ne le svojo učinkovitost, marveč je tudi s političnega stališča izredno pomembno za pritegnitev širokih množic k upravljanju države. Prav to množično družbeno upravljanje pri nas je najbolj izrazita podoba socialistične demokracije.

Zdaj gre za to, da še bolj vztrajno in odločno nadaljujemo boj za socializem, za nadaljnjo izgradnjo in pravilno socialistično vzgojo, za višji standard naših delovnih ljudi, za odpravljanje vseh tistih napak in slabosti, ki so se v preteklosti kazale v naši vsakdanji praksi in ovirale

pravilni razvoj družbenih odnosov in naš razvoj sploh. Danes imamo že vse pogoje, objektivne in subjektivne, materialne, politične in kulturne za uspešen in še hitrejši vsestranski razvoj naše socialistične skupnosti. V tem velikem delu imajo člani Zveze komunistov Jugoslavije odločilno vlogo in obveznosti.

Naše bodoče delo mora temeljiti na programu in statutu Zveze komunistov, ki ju je sprejel VII. kongres. Temeljito moramo preštudirati ves material s kongresa in ga čimbolj prilagoditi in uporabiti za razmere našega podjetja in naše občine. Le na tak način bomo najbolj pomagali našemu nadaljnjemu razvoju in si v okviru naše velike skupnosti smelo utirali pot do novih zmag.

Franc Fale

Beno Kotnik:

Kmetijska politika o državi in doma

V zadnjem času veliko govorimo o kmetijstvu. Povod za to je dala znana resolucija, katero je sprejela Zvezna ljudska skupščina v lanskem letu. Ta resolucija je nakazala perspektivni razvoj našega kmetijstva za dobo pet let, to je od 1957 do 1961.

Zakaj je prišlo do te resolucije?

Naše državno vodstvo je ugotovilo, da je postalo kmetijstvo ovira za celotni nadaljnji gospodarski razvoj in da je sedaj, ko je tako rekoč v glavnem zgrajena naša težka industrija, prišel čas, ko lahko vlagamo v kmetijstvo več sredstev.

Kmetijstvo vsake države igra vlogo pri mednarodni menjavi blaga. Čim več imamo kmetijskih pridelkov doma, tem manj je treba kmetijskih potrebščin uvažati in ostane za uvoz drugih nujnih potrebščin več denarja. V državnem merilu je to isto kot pri posameznem kmetu. Čim več živeža kmet pridelava doma in ga spravi na trg, tem več mu ostane denarja za druge potrebe. Nesigurna kmetijska proizvodnja zadnjih let je povzročila motnje v blagovni izmenjavi z inozemstvom kakor tudi na domačem tržišču. Tako je na primer znašal naš dolg pri izmenjavi blaga z inozemstvom leta 1956 124 milijard dinarjev, za kar je bilo potrebno, da smo plačali anuitet, to je letnega odplačila dolga plačali 16% celotnega izvoza. Omenil sem, da bo sedaj v kmetijstvo vloženi več sredstev. Investicije za kmetijstvo so v letu 1952 znašale le 14 milijard dinarjev, letos bo vloženi 60 do 70 milijard. Za leto 1961 pa je predvideno okoli 100 milijard dinarjev. To je ogromen porast.

Za kaj se bodo porabile te investicije? Namenjene so v glavnem takšnim objektom, ki bodo v kratkem času skupnosti največ koristili in ki bodo investicije vračali v obilni meri. Tako bo na primer z gradnjo kanala Tisa—Donava, ki bo dal ogromne površine rodovitne zemlje, poleg tega pa bo dana možnost namakanja ne-

preglednih površin v suši. Tudi v Makedoniji je predvidena takšna osuševalna in namakalna naprava, ki bo dala nad 700.000 ha rodovitne zemlje. Danes gradijo na račun tega petletnega plana tovarne umetnih gnojil, razne objekte predelovalne industrije, klavnice in hladilne naprave. V Sloveniji bodo gradili tudi sladkorno tovarno. Lepe vsote so določene tudi za uvoz traktorjev, plemenske živine, umetnih gnojil itd. Da bo plan zanesljivo izveden, niso pozabili na vzgojo kadra, za katerega so predvidene v planu precejšnje vsote, kajti plan predvideva porast kmetijske proizvodnje do leta 1961 za 42,7%.

Nastaja vprašanje, v kolikšni meri bo naš kmet udeležen pri vseh teh ogromnih investicijah in ali se bo splačalo dajati ta družbena sredstva posameznim kmetom? Sredstva so predvidena v glavnem za večje skupne stroje in naprave, ki bodo krepile skupna družbena sredstva in s tem koristile tudi posameznemu kmetu. Regres na umetna gnojila je sicer ostal na isti višini, vendar bodo umetna gnojila v letošnjem letu za ca. 10% dražja. To pa zaradi tega, ker je regres namenjen za večje količine umetnih gnojil.

Sedaj smo se seznanili z nekaterimi podatki plana v državnem merilu. Preobširno bi bilo, če bi naštevati še podatke v republiškem in okrajnem merilu. O tem so naši časopisi že precej pisali. Prav pa je, da smo seznanjeni s stanjem kmetijstva v naši občini. Ravenska občina ima 3808 ha kmetijskih površin in 321 ha nerodovitne zemlje, to so pota, stavbišča in skalovje. Gozdnih površin je 5227 ha, njiv in vrtov 1511 ha, sadovnjakov 89 ha, travnikov 859 ha, pašnikov 1445 ha. Državno posestvo Javornik ima 86 ha, ekonomija KZ Prevalje 152 ha, KZ Tolsti vrh 45 ha, KZ Kotleje 68 ha in vrtarija Prevalje 3,5 ha zemlje. V zadnjih letih je bilo obnovljenih 43 ha sadovnjakov. Ako greš na Holmec, vidiš lep 14 ha velik plantažni na-

sad, ki ga je uredila KZ Prevalje. Ta nasad bo dal v prihodnjih letih ogromno lepega sadja. KZ Tolsti vrh je v lanskem letu uredila na nekdanjem posekanem gozdu 3 ha velik sadovnjak. KG Javornik je zasadilo slivov nasad velik 3 ha. Na pobudo kmetijskih zadrug so začeli tudi naši kmetje z obnovo svojih sadovnjakov, kajti naročila mladega sadnega drevja znašajo letno nad 2000 pri vseh štirih zadrugah v občini.

Kultura	Posejana površina na ha		Donos na ha mtr. st.	
	1957	1961	1957	1961
pšenica	184	164	10,8	15
ječmen	79	70	12,9	15
oves	170	152	10	14
koruza	27	25	12	13
krompir	130	242	139	150
zelje	12	14	299	250
pesa	56	56	200	250
silos	20	25	250	300
črna detelja	236	272	40	50
seno in otava	859	860	27	30
košenice	780	755	14	15
pašniki	567	576	8	10

Živalski fond:

	1957	1961
konji	225	225
govedo	2.615	2.875
prašiči	2.500	2.750
ovce	1.440	1.440
koze	165	83
perutnina	8.790	14.100
čebelni panji	835	918

Narodni dohodek iz kmetijstva v naši občini je znašal v letu 1957 131,544.000 din in je predvideno, da se bo povečal v letu 1961 na 181,301.000 din.

Po panogah razdeljeno:

	1957	1961
poljedelstvo	37.713.000 din	48.018.000 din
sadjarstvo	4.025.000 din	15.575.000 din
živinoreja	89.806.000 din	118.708.000 din

Ta osnutek perspektivnega plana kmetijstva bo naš občinski ljudski odbor na eni svojih sej obravnaval in tudi sprejel. Postal bo za naše kmete zakon, zaradi katerega se bo moral tudi vsak kmet potruditi, da bo plan tudi uresničen. Mislim, da bo povečani donos žitaric dosegljiv, če bo naš kmet opustil staro navado gnojiti žita samo s hlevskim gnojem. Hlevski gnoj ima precej dušika in daje bujno rast, zaradi tega navadno poleže že pred cvetjem, posebno še zato, ker je pri nas navadno ob dobi cvetenja žit precej padavin. Priporočljivo je gnojiti s hlevskim gnojem prejšnji kulturi, žitom pa z umetnimi gnojili, posebno s fosfatnimi, ki dajejo čvrsto rast in kleno zrnje. Tako delajo državno posestvo Javornik, vsa zadržana posestva kakor tudi že precejšnje število naprednih gospodarjev, zaradi česar se tudi razlikuje njihov pridelek, saj so slednji že dosegli nad 30 metrskih stotov žita na hektar. Tudi pri krompirju bo lahko planirani povprečni pridelek 150 metrskih stotov dosegljiv, če bo kmet seme bolj pogosto menjal in uporabil vse agrotehnične ukrepe. V lanskem letu so dosegli v naši občini tekmovalci krompirja nad 360 metrskih stotov na hektar. Pri krompirju pa bo treba gledati tudi, da dobimo tako seme, ki bo ustrezalo trgu. Naš trg zahteva krom-

pir z belim mesom in dobrim okusom, saj je bil koroški krompir svojčas zelo iskan in je slovel daleč naokrog. Zelo veliko bo potrebno govoriti o negi naših travnikov in o pravočasni košnji ter o pravilnem sušenju.

Pri govedoreji bo potrebno posvetiti več pozornosti kvaliteti živine in ne samo številu. Tu je potrebna rajonizacija, in sicer naj bi kmetje v višjih legah, kjer ni možnosti za umetno osemenje krav in je spravilo mleka otežkočeno, redili živino za meso, medtem ko naj bi redili kmetje v nižjih legah krave z dobro mlečnostjo. V pogledu živinoreje se je stanje v zadnjih letih močno popravilo, kajti precej je že zatrt tuberkuloza in naši mesarji že koljejo kar lepo spitano živino. Tudi s preskrbo mleka smo v zadnjem času na boljšem, kajti ponekod mleko že ostaja in ga predelujejo v maslo in sir. To stanje se bo gotovo še izboljšalo, ko bo kmet siguren, da bo lahko prodal vsako količino mleka. Potrebno bo, da občinski možje kakor tudi zadruga mislijo na mlekarino, ki naj bi stala nekje med Ravnami in Prevaljami. Tja naj bi spravljali vse mleko, kjer bi ga pastilizirali in od tu spravili na razna prodajna mesta. Odvišno mleko naj bi pa predelali v čajno maslo in razne sire.

Da bo plan tudi uresničen, bo posebna skrb naših kmetijskih zadrug, da temu posvetijo vso pozornost. Otresejo naj se čimprej vseh nekmetijskih dejavnosti in naj postanejo tako organizatorji večje kmetijske proizvodnje. Kmetijske zadruga morajo imeti točno evidenco vseh kmetov, ki iz katerega koli vzroka ne obdelujejo intenzivno svojo zemljo. K temu je treba pristopiti, se z njimi pametno pomeniti in jim tudi pomagati, kajti le na ta način se bo kmet lahko izognil posledicam, ki bi jih po zakonu o racionalnem izkoriščanju zemljišč morala uporabiti kmetijska inšpekcija. Da pa bodo naše kmetijske zadruga vse te naloge mogle izvršiti, je potrebno, da stalno jačajo svoja osnovna sredstva in svoje sklade. Po statistiki iz leta 1956 so znašala osnovna sredstva naših zadrug

47.000.000 din, razni skladi pa 10.000.000 dinarjev.

Še nekaj misli bi na tem mestu rad izrazil. Perspektivni plan kmetijstva predvideva, da bo moral biti v bližnji bodočnosti v vsaki zadrugi agronom. Prav je to, kajti agronom spada res tja, kjer je zemlja obdelovana. Da bi pa bilo njegovo delo uspešnejše, je tudi potrebno, da se na naših kmetijah spremenijo razni odnosi. Že večkrat sem poudarjal, da je potrebno, da ima naš kmet tudi primerno šolsko izobrazbo, to je, da ima vsaj nižjo kmetijsko šolo. Doslej je to urejeno vse na prostovoljni podlagi. Vidimo pa, da ni pravega efekta. Kakor je predpisana primerna šolska izobrazba za druge poklice, naj bi veljalo tudi za kmeta, in sicer da se pred prevzemom posestva strokovno in teoretično izobrazi. Še ena ovira hitrejšega dviga našega kmetijstva je na deželi. Naš kmet se togo drži izreka: »Meni luč, tebi ključ«; marsikateri mladi kmečki sin bi rad racionalneje gospodaril, vendar mu tega povsod ne dovolijo. Tudi za kmeta naj bi veljal čas, ko bi odložil delo in gospodarstvo prepustil mladim.

Precej se je že pisalo o zavarovanju kmečkega prebivalstva. Za zdaj je to utihnilo. Mislim, da je glavni vzrok v tem, ker je narodni dohodek iz kmetijstva še premajhen in bi kmet tudi ne zmogel plačati. Naša socialistična skupnost žrtvuje že sedaj lepe vsote za zdravljenje nalezljivih boleznih kmečkega prebivalstva. Tudi otroci do dveh let starosti in njihove matere so deležni brezplačnega zdravljenja. V lanskem letu je dala naša občina za zdravljenje nalezljivih boleznih našega prebivalstva in za otroke do dveh let nad tri milijone dinarjev.

Da bo dolgoletna želja našega kmeta uresničena, to je, da bo zavarovan v primeru boleznih, odvisi v veliki meri od kmeta samega. Kmalu naj tudi napoči čas, ko bo na boljši način urejeno preužitkarstvo. Tedaj bo v marsikateri kmečki družini zavlada mir in tudi sodišča bodo imela manj opravka.

pri vsakem paru 1 rajniš napitnine. O tem kmetu sicer ne moremo reči, da je živel od živinoreje, ker je najbrž barantanje več vrglo kot prirastek, vendar je bila na ta način nekako organizirana prodaja živine in so vsi vedeli, kje, kako in kdaj lahko zanesljivo prodajo živino. Kdo od naših starih se ne spominja Jurijevega sejma na Ravnah. Tu si lahko prodal ovac, kolikor si jih imel. Mimo »Jagra« po Reki so šli kupci — Tirolci kmetom naproti in že grede skušali skleniti kupčijo. In spričo tedanjih skromnih razmer, ki so našemu življenju narekemale še malo potreb, kolikor jih niso krili z domačo proizvodnjo, res lahko govorimo, da so živeli od živinoreje.

Tudi danes še govorimo, da je naša glavna panoga živinoreja. Vendar današnja živinoreja, kakršna je, nikakor ne krije in takšna ne bo krila hitro naraščajočih potreb, če vzamemo v račun še to, da so tudi naše kmečke hiše in gospodarska poslopja doslužila ali pa ne odgovarjajo več potrebam časa. Čudno, toliko manj ljudi živi v primeri s preteklostjo danes na naših kmetijah in vendar še govorimo in nas skrbi za življenje le-teh, ki bi po preprostih računih od iste zemlje morali bolje živeti. Preprosto to ni, vendar moramo poizkusiti problem narediti preprost, da bomo res bolje živeli. Ker še ne moremo manjkajoče delovne sile nadomestiti s stroji, si moramo prizadevati, da bo čim manj dela, čim manj oranja, čim manj prevozov. Sejmo malo, a gnojimo obilno in pravilno in bomo s plemenitimi semeni dosegli morda celo na polovičnih površinah iste pridelke. Na ta način bomo lahko odvišno njivsko površino zasejali s travami, s čimer moremo ustvariti podlago za uspešen razvoj živinoreje. Ker v strmih legah v mokrih letih ali nasploh dela sušenje dosti preglavic, skrbimo, da uporabimo čimveč zelene krme oziroma travo siliramo ali popasemo. Ali se ne bi dalo urediti tako: krave naj telijo v jeseni, redimo teleta, ki bodo čez zimo porabila še zelo malo suhe krme. S primerne nego in izpuščanjem bi jih čez zimo lahko toliko utrdili, da bi bila spomladi sposobna za pašo, ki pa bi morala biti izdatna, sicer se takšna živad preveč utruja. Do jeseni bi jo z dodajanjem potrebnih močnih krmil spravili do teže, da bi jo po enomesečnem dopitvanju lahko prodali kot mlado izvozno pitovno živino, ki ima zadovoljivo ceno. Prednosti bi bile bistvene. Za zimo nam bi ne bilo treba poskrbeti za preveč krme, ker bi zopet hranili le krave in teleta. Za pašo bi imeli lahko živino, kar je posebno ugodno za bolj strme lege in v veliki meri bi odpadlo pripravljanje krme. Razpoložljivi hlevski gnoj za travnike bi kompostirali, da bi bilo manj prevozov. Tudi primer Ajnzikove žičnice bo postal aktualen za večjo skupnost in če bo po naših Rekah zgrajena kamionska cesta, bomo lahko skrčili stalež delovne živine in zamenjali furmanski poklic z našim resničnim. Voli se nam bodo brez dela redili, konje pa bomo zreducirali na najnujnejše. Misliti moramo na to, da bodo morali mali kmetje sploh opustiti rejo volov ali konjev, ker bodo domače delo opravili s kravami, ki bodo lahko zaradi odpada volov dobro hranjene in bolj sposobne za delo kot voli, ki so prej životarili poleg

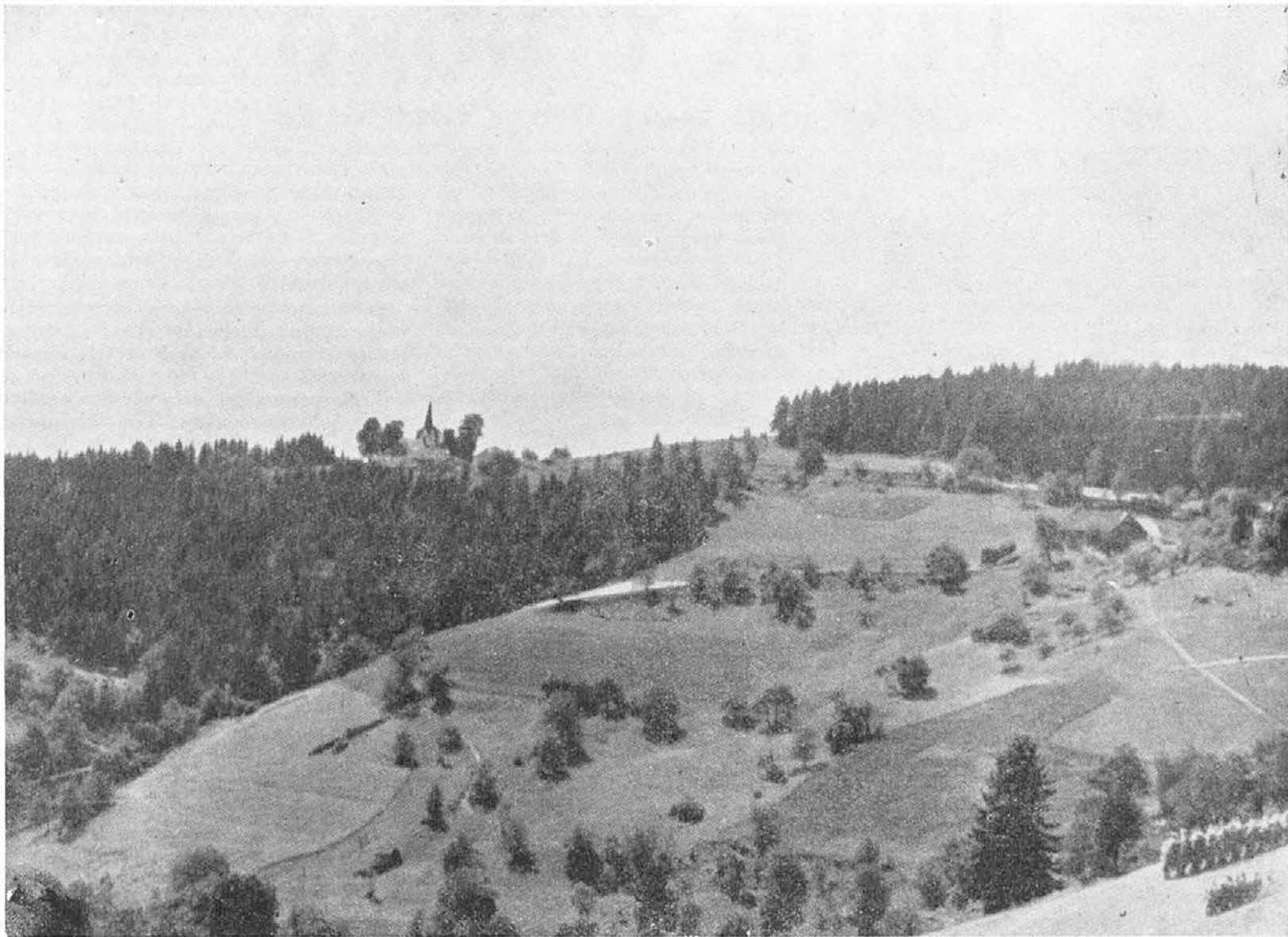
Še en jek z naših fret

Boljšo žetev more dati samo boljša setev

Razvoj gre z vrtoglavo hitrostjo naprej in rešuje ter ustvarja vedno nove probleme. Vsaka brezbriznost, da se problemi nekako sami od sebe ob danem času zadovoljivo rešijo, se občutno maščuje. Tudi danes še drži pravilo, da kdor ob pravem času seje, tudi prvi melje. Na to resnico naletimo tudi v našem vsakdanjem življenju. Kako različno žanjejo setve naših prednikov naši kmetje. Koliko mošta smo popili ali tudi prodali, če so naši predniki ob za nas pravem času posadili sadje, posebno tepke. Kako drago so prodajali Dolenjci svojo dobro živino. Maline lahko prodaj po 100 din kilogram, če jih imaš. Mi jih sicer nimamo, drugod pa jih že prodajajo. Pravočasno so sejali in danes že žanjejo. Če človek takole pogleda naše

bolj odročne kraje in skuša najti pravilno setev, ki bi omogočala sodobno žetev za današnje življenje v teh področjih, naleti na mnogo težav, ki pa vendar ne smejo biti nepremagljive in moramo tudi za nje najti pravo seme ali panogo kmetijstva, katere gojitev bo možna in bo plačala trud, le pravega časa ne smemo zamuditi.

Gotovo moramo pri iskanju pogledati, kako bi se dala situacija rešiti z našo tradicionalno živinorejo. V starih časih, ko še ni bilo za Strojno plank, je bilo z našo živino nekako tako: ob vsakem času so se pri znanih prekupcih oglašali Polanci in pokupili vso razpoložljivo plemensko živino. Tudi po 20 parov volov je premenjal en kmet na leto in tega je bil še posebno vesel njegov volar, ki je po običaju dobil

STROJNA

Od tod je še menda potem vsak učitelj v samostan. Pravega vzroka za to še dosihdob niso odkrili. Če pa sliko nekoliko dalje opazuješ, le najdeš neko sled — kope in ajfjli so v vrsti in tihi kakor menihi...

krav, a ne za ene in ne za druge ni bilo dovolj krme. Sosedske pomoči pri večjih voznjah pa mi nikakor ne smatramo za izkoriščanje, če se pa to tako postavi, potem mora dobrega soseda pač nadomestiti zadruga. In vendar je kooperacija potrebna najprej med najbližjimi in se potem širi na zadrugo.

Čudno malo kmetov je bilo na zadnjem kmetijskem tečaju na Ravnah, ki ga je organizirala kmetijska zadruga Tolsti vrh. In vendar bi morali iz snovi teh predavanj iskati rešitve za uspeh svojega kmetovanja. Ponovno zamujamo pravi čas setve. Ja, dragi kmetje, včasih je treba na pot, pa tudi, če je Reka blatna. Če je pa to vzrok, je pa vseeno treba priti in povedati, zakaj — in bomo potem vsa pota skupno laže uredili. Če ne razumemo pojma kooperacija, moramo pač priti, da se pomen tega sodelovanja pravilno razloži, in gotovo bomo našli pravilno sodelovanje, ki nam bo v korist, pa čeprav je oblika malo drugačna od dosedanjih kooperacij, o čemur se sedaj največ govori. Vedeti morate, da danes tudi v svetovnem merilu ne gre brez organizirane proizvodnje. Tako smo odvisni drug od drugega in da se morete vi vključiti le preko svoje organizacije-zadruga, ki vam lahko pomaga, da uspete v za vaše pogoje prikladni panogi. Pravo-

časno sejte, da bo žetev bogata in da ne bodo drugi, ki so bolj napredni, posneli smetane. Da bi spričo novega načina sodelovanja zavzeli nasproti zadrugi negativno stališče, bi bilo v večini primerov za kmete zelo škodljivo. S pomočjo kreditov, ki jih bo zadruga dala kmetu na podlagi kooperacije oziroma semen in gnojil, se bo pridelek toliko dvignil, da si bosta kmet in zadruga delila dejansko dobiček, ki bi ga brez sodelovanja sploh ne bilo. Poleg drugega je zagotovljena tudi prodaja. Vendar pa je morda v naših primerih le treba delati neko izjemo. Ker je v naših hribih ravno obdelava zemlje najtežja in je to glavni problem, ki ga mora kmet kljub kooperaciji sam izvršiti, rešiti, je opravičenost zadruga do dobička gotovo manjša kot nekje v ravnini, kjer lahko zadruga s stroji prevzame tudi možno strojno obdelavo.

Predvidena rajonizacija bi morala predvsem našim hribovskim predelom dati trajno osnovo, ker tu mnogo teže prehajamo iz panoge v panogo, in jim dopolniti dohodek iz gozda, ki itak ne more kriti vedno večjih potreb.

Maležnikov Maks.

Izdaja: upravni odbor Železarne Ravne — Urejuje uredniški odbor — Tiska: Mariborska tiskarna v Mariboru — Odgovorni urednik: Avgust Kuhar

Sindikalna smučarska prireditev pod Uršljo goro

Sindikalna podružnica Železarne Ravne je 2. marca letos priredila medobratne smučarske tekme podjetja. V treh starostnih kategorijah in v šestih skupinah so bili zajeti vsi ljubitelji tega športa oziroma vsi obrati.

Na prekrasni zimski sončni dan se je zbralo pod goro okoli 200 tekmovalcev, gledalcev pa vse črno. Res, železarna je bila na smučeh. To je bilo razpoloženje, ko so startali kar vsi od kraja. Odprl je seveda sindikat in mladina, vmes pa predsednik delavskega sveta, predsednik upravnega odbora, livarji, kovači, valjavci, obratovodje in z njimi nekdanji državni prvak — direktor Klančnik.

Zmagala je jeklarna. Največja zmaga pa je ta lepa športno družbena prireditev naše delovne skupnosti že sama po sebi.

Inž. Dušan Dretnik

CESTA V GORO

Za boljše gospodarjenje z našimi lesi

Vse naokoli po dolini utriplje novo življenje. Vsak dan nam prinese nekaj novega. Širijo se fužine, rastejo novi stanovanjski bloki in kulturni domovi. Preskrbljeno je za razvoj in kulturno rast ljudi.

Toda nedaleč od Raven je košček zemlje, kjer se meri življenje z drugim merilom. Gora in kmetije pod njo še komaj slutijo zanos nove dobe.

Ko se noč umika zarji in zemlja še mirno spi pod snežno odejo, potrka na okna samotnih domov zvonkljanje vpreg, ki hite v planino. Še zmeraj je tako kot takrat, ko je tod živela Vorančeva Jamnica. Tišino zimskega jutra parata »hej« in »hap« ter gonita zeleno zlato v dolino.

Davno je od tega, ko je prvič odjeknil v Gori vesel vrisk »furmana«. Kaj kmalu mu je sledil drugi, tretji... Človek je odkril njene zaklade.

Gora je spremenila svoje lice. Na njenih temnih pobočjih so se pričele goliti široke jase in poseke, ki so lezle vse više in v šir. Vse do včeraj smo neusmiljeno črpali njene gozdove. Nihče se ni vprašal, kaj bo ostalo za jutri.

Dolga leta so kraljevali v njej grofovi gozdarji. Njihovo šablonsko in protinaravno gospodarstvo, osnovano na principih tedanje nemške šole, je imelo en sam smoter: za vsako ceno izvleči iz zemlje čim več. Golosečnje na velikih površinah in primitiven način obnove s požiganjem frat ter setvijo in saditvijo smreke, so dovedli gozdove v stanje, ki nam danes nalaga nalogo, da čimprej popravimo storjeno napako. Že se pojavljajo bolezni in naravne nezgode. Ekonomski potencial večine gozdov je močno znižan.

Star ekstenziven način gospodarjenja z uršljegorskimi gozdovi se je zadovoljil z enostavnim cestnim omrežjem. To omrežje je bilo prilagojeno predvsem velikim golosečnjam. Gradnja se je izplačala le toliko, kolikor je omogočala izvoz napadlega lesa.

Prišla je vojna in po njej nov čas z novimi nazori. Sprejeli smo razrušene tovarne in požgane domove. Edino bogastvo, takoj dostopno, so bili gozdovi. In zopet so v Gori odjeknili udarci sekir.

Zopet brnijo v številnih tovarnah stroji. Pobeljeni so požgani domovi in deloma popravljeno to, kar je uničila vojna. Gozdovi pa so ostali prazni.

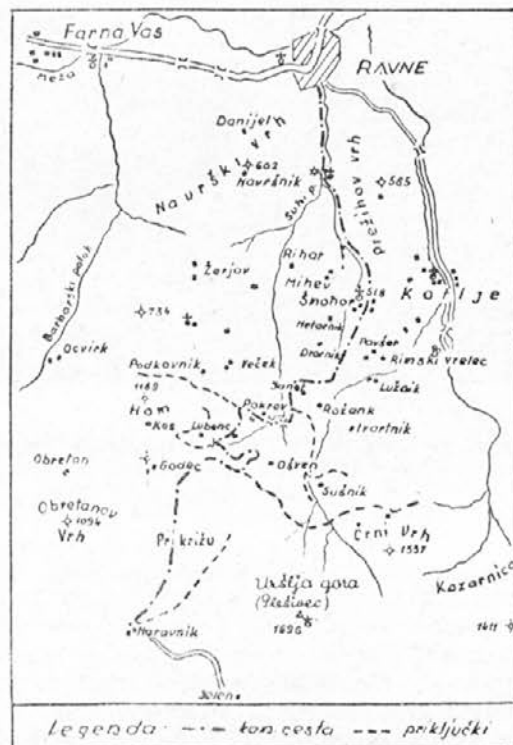
Vse napredne in gospodarsko razvite države na svetu varujejo svoje gozdove kot največji zaklad. V njih je denar naložen najvarneje. Te države so osvojile tudi način gospodarjenja z gozdovi, ki temelji na naravnih in znanstveno dognanih načelih. Velja pravilo: trajno proizvajati največje in najvrednejše lesne mase. Da to dosežemo, so nam prvenstveno potrebne ceste. Po njih teče denar iz gozdov, po njih se vrača nazaj, da zopet bogato obrodí.

Ponosni smo lahko, da skušamo ubrati isto pot. Mnogo je bilo že storjenega. Toda še vedno se najdejo ljudje, ki računajo z

gozdom le kot virom dohodkov. V svoji omejenosti ne poznajo njegovih zahtev in njih ekonomike. Če želimo določen napredek nekega kraja, bomo morali razen o razvoju industrije razmišljati tudi o proizvodnosti gozdov, kar velja še posebno za našo dolino, saj prekrivajo gozdovi 70% njene površine. Ko bomo planirali razvoj obrti in lesne industrije, ne bomo smeli pozabiti na surovinsko zaledje, brez katerega bi bila tudi lesno-predelovalna industrija nemočna.

Nekaj podatkov

Da bi sledili v gozdarstvu splošnemu razvoju naše dežele in pomagali dvigniti nje blaginjo, moramo pričeti smotno in načrtno gospodariti tudi v gozdovih. Prvenstveno bomo morali popraviti to, kar je

bilo zgrešenega v preteklosti. S tem pa bomo istočasno dvignili tudi proizvodnost naših gozdov.

Ker so vsi ukrepi za dvig proizvodnosti vezani na sekiro, na rentabilnost vloženega truda in vrednost posameznih sortimentov pa na ugodno spravilo in prevoz, je potrebno obnoviti glavno cesto, po kateri danes teče les v dolino, to je cesto Ravne—Naravske ledine. Ta cesta nikakor ne ustreza zahtevam umnega gospodarjenja z uršljegorskimi gozdovi. Njene strmine, ostrí ovinki in mehka podlaga ne dovoljujejo prevoza dolžinske robe, ki je najdragocenejša. Razen tega pa lahko teče les po njej predvsem pozimi.

Zato je planirana in tudi sprejeta v družbeni plan našega okraja gradnja gozdne kamionske ceste Ravne—Uršlja gora. Gradnja je ekonomsko utemeljena s podrobnimi analizami in bo financirana iz gozdnega sklada.

Na skici lahko sledimo trasi, ki veže: Ravne—Šmohor—Janeta—Smučarsko kočo in Ošvena z Naravnikom. Pri Naravniku se priključi na že obstoječo cesto: Naravnik—Križan—Št. Vid—Šoštanj z odcepko v Slovenj Gradec in Črno.

Celokupna dolžina projektirane ceste znaša 9200 m. Širina do Janeta: utrjeno cestišče 3 m, hodniki (bankine) 1 m, skupno 4 m.

Širina preostalega dela: utrjeno cestišče 2,7 m, hodniki (bankine) 1 m, skupno 3,7 metrov.

Maksimalni naklon 11%, povprečni naklon 7,2%.

Na delu ceste, ki bo ožji, bodo urejena izogibališča, ki bodo omogočala dvosmerni promet.

Desno in levo bo na glavno cesto speljanih pet priključkov, ki bodo urejeni za promet z lahкими motornimi vozili. Vezali bodo:

1. Janeta z Jurčkom (Sušnikom),
2. Smučarsko kočo s Krvavčevimi pečmi,
3. Lubenčevo bajto z Lubencem,
4. Ošvena s Črnim vrhom in
5. Naravske ledine s Kozjim hrbtom.

S tako urejeno cestno mrežo bo mogoče v kratkem času dvigniti gospodarsko vrednost gozdov tega področja. Teh pa ni malo.

Celokupna površina gozdov, ki gravitirajo na cesto, znaša 702 ha. Od tega je last splošnega ljudskega premoženja 465 ha in zasebna last 237 ha.

Predvideno je, da bo posek manjši od prirastka, s čimer bo prišlo do kopičenja dela prirastka in dviga lesnih zalog, ki naj bi znašale ob normalnem stanju (stanje, ki nam daje največje donose) 350 plm/ha. Danes pa imamo v njih povprečno le 238 plm/ha.

Letni posek na vsej površini 2800 plm, letni posek na ha 4 plm, letni prirastek na ha 6,1 plm.

Seveda bo planirani posek možno uresničiti le po izgradnji celotnega cestnega omrežja. Z intenzivno nego gozdov, ki bo mogoča po izgradnji, bomo dvignili prirastek in seveda vzporedno tudi posek (za ca. 0,5 plm/ha).

Z izgradnjo priključkov bo močno padla sama dolžina ročnega spravila. Vsi vemo, koliko lahko zgubi les na vrednosti, če ga spuščamo preko skal, in kolikšna škoda nastaja z obijanjem drevja. Razen tega pa s spravilom po zemlji ranimo sama pobočja in s tem dajemo možnost razvoju hudournikov. Danes Suha in Jurčkov potok že ogrožata kmetije in naselja.

Za sedaj smo prisiljeni, da spravljamo les po drčah vse izpod Šmohorice pa do Jurčka. Često se nam izkoriščanje v teh predelih sploh ne izplača. Ko pride les v dolino, je uporabljen le še za drva. Mislim, di ni potrebno prikazovati velike gospodarske škode.

Upoštevaajoč navedeno in še niz drugih činiteljev dobimo v desetletju 1958—1967 sledeče rezultate:

1. Struktura proizvedenih sortimentov:

a) pred gradnjo ceste	
bruto posek	28.639 plm
prodajna vrednost lesa	157,940.200 din
prodajna vrednost po plm	5.515 din
b) po izgradnji ceste	
bruto posek	28.639 plm
prodajna vrednost	183,610.510 din
prodajna vrednost po plm	6.412 din
Nastala večja vrednost (dobiček)	25,670.310 din
Nastala večja vrednost (dobiček) po plm	897 din

Vzrok visokega dobička leži v večji proizvodnji kvalitetnejših sortimentov (kamionska cesta omogoča prevoz dolžinske robe) in zmanjšanju odpadka ter racionalnejšem izkoriščanju lesne mase. Po izgradnji priključkov pa prištedimo poleg tega še 29,017.420 din.

2. Višina stroškov proizvodnje:

Po izgradnji ceste se znižajo stroški proizvodnje kljub povečanju proizvodnje za 15,568.439 din, ali po odbitju amortizacije in obresti na osnovna sredstva 8,233.730 dinarjev.

3. Končni uspeh:

zmanjšanje stroškov proizvodnje	8,233.730 din
večja prodajna vrednost	25,670.310 din
skupen denarni uspeh	33,904.040 din
diskontirano pri 2,5 %	26,385.836 din

Torej, z izgradnjo gozdne kamionske ceste smo prištedili v desetih letih približno 26,500.000 din. Ker bodo stroški gradnje predvideno znašali 41,000.000 din, bo cesta plačana (amortizirana) v 15 letih, kar je več kot ugodno.

Zaključki

Z izgradnjo gozdne kamionske ceste Ravne—Uršlja gora in petih priključkov bodo nastopile v gospodarski strukturi celotnega področja važne spremembe s sledečim odrazom:

1. Znižanje pravih stroškov.
2. Znižanje prevoznih stroškov.
3. Proizvodnja najvrednejših sortimentov.
4. Znižanje nadmere pri določenih sortimentih.
5. Znižanje odpadka.
6. Popolno izkoriščanje lesnih mas.
7. Smotrno gospodarstvo z gozdovi in intenzivna gojitev gozdov.
8. Hiter prevoz lesa od mesta proizvodnje do potrošnika.
9. Dvig življenjske ravni gozdnega delavca. Oskrba s hrano, možnost kulturnega izživljanja in zdravstveni nadzor. Isto velja tudi za vse kmetije povezane s cesto.
10. Dvig gospodarske moči kmetij in boljše zalaganje Raven s kmetijskimi pridelki.
11. Povezava Mežiške doline preko Št. Vida s Šoštanjem.
12. Velik turistični pomen.
13. Velik športni pomen.
14. Velik strateški pomen.

Iz navedenega vidimo važnost gradnje te prepotrebne ceste. Analiza naj bo odgovor vsem tistim, ki ne verjamejo v samo nužnost gradnje. Vsem onim pa, ki jih bo izenačila z dolinci (okolni kmetije in delavci), garancija, da jo bodo sigurno dobili. Ko bo po njej prvič zabrnal avto, bo tudi ta kraj lahko trdil, da ga je v celoti zajel polet nove dobe.

Gradnja gozdne ceste Črna-Luča čez Belo peč.

Inž. Mitja Šipek

Na poti PO AMERIKI

Sobota zvečer je. Kazalci na uri so se premaknili na 6. Zunaj leno sneži že ves dan. Po cestah se lepi umazana brozga in nič kaj prijazen dan ni. Pa sem se spomnil, da je danes pustna sobota in na Ravnah planinski rej. Ravno polnoč je, ker imamo mi čas za 6 ur nazaj. Vsi so židane volje, orkester igra, razpoloženju ni ne konca ne kraja. Vino greje lica in srca (mošt je danes izven konkurence). Oh, kako zaviram! V Ameriki imajo vse na tekočem traku, samo dobre volje ne, to imamo na Ravnah in danes je »velesejem dobre volje«.

Že skoro mesec dni križarim po Ameriki in bo morda koga zanimalo, kako izgleda Amerika. Take potopise čita človek najraje drugi dan po pustni zabavi, tega sicer jutri ne boste brali, ker »Fužinar« izhaja le po potrebi in preden bo vse nared za tisk, bo minila še prenekatera veselica, bo pa tedaj tudi prav prišlo.

Sicer naslov ni čisto pravilen, ker mislim opisati tudi pot do Amerike, ki ima tudi nekaj zanimivosti; najboljši naslov bi se morda glasil takole: »Ljubo doma, kdor ga ima.«

Najprej pojasnilo, zakaj v Ameriko.

Druga svetovna vojna je bila za ves svet resno opozorilo, da naj človeštvo uporabi svoje duhove in gospodarske sile za napredek in blaginjo človeštva in ne za oboževanje in uničevanje. Pogoj za to je vzgoja vseh narodov sveta, da bi znali ta zaklad izrabiti in uporabiti v kar najbolj racionalni obliki. Ta plemenita zamisel se je uresničila v organiziranju različnih oblik tehnične pomoči onim državam, ki so včlanjene v to organizacijo. Tudi Jugoslavija je članica in vsako leto odhajajo naši strokovnjaki iz vseh panog gospodarstva, znanosti in umetnosti na izpopolnjevanje svojega znanja v gospodarsko moč-

no razvite države, tako v ZDA ali tudi v katerokoli dobro razvito evropsko državo.

V programu Ameriške tehnične pomoči »ICA« (International Cooperation Administration) za leto 1957 je vključenih med številnimi drugimi tudi 6 metalurških inženirjev, dva iz Zenice, eden iz Železarne Smederevo, eden iz Železarne Ilijaš, eden iz Železarne Jesenice in eden iz Železarne Ravne. Priprave so trajale eno celo leto, že se je zdelo, da se bo specializacija v ZDA izjalovila, končno pa je le prišlo sporočilo, da se prične 24. I. 1958 v Washingtonu, glavnem mestu ZDA.

Z ostalimi petimi kolegi sem se sestal v Beogradu; tam smo tudi uredili potrebne formalnosti in dokumente, kot vizume, navodila za pot, cepljenje in še kopicico drugih poslov.

Čudovito prijeten prvi pomladanski dan v Beogradu smo zapustili in se prebudili v deževni Ljubljani. Simplon je drvel proti Postojni in popoldne smo prekorčili italijansko mejo ter se ustavili v Trstu. Ni bilo kaj dosti časa za obisk Trsta, čez slabe pol ure smo nadaljevali pot skozi dolgočasno zimsko puščobo in ko smo se ustavili v Benetkah, je bila tema. Kljub temu smo izrabili čas, da smo stopili na ulice, pravzaprav pločnike. Male, na gosto posejane trgovinice in branjarije, ki so bogato in pestro obložene, dajejo nekak mikaven domač občutek v morju reklamnih luči, poseben vtis naredijo gondole, ki vzdržujejo »cestni« promet po vodnih ulicah Benetk.

Morali smo se vrniti na vlak. Za seboj smo pustili Verono, Padovo ter se za malo dalj časa ustavili v Milanu. Bilo je že pozno zvečer, zato smo si ogledali le veliko avlo milanskega kolodvora, ki je arhitektonska starina, izredno veličastna. Mesta si nismo mogli ogledati zaradi po-

manjkanja časa. Zato smo se spravili spat, potne liste smo oddali ter prešli italijansko-švicarsko ter švicarsko-francosko mejo, ne da bi nas kdo prebudil. Šele kakih 100 km pred Parizom sem zopet pogledal skozi okno. Okoli 9. ure smo izstopili v Parizu ter se s podzemno železnico odpeljali do hotela. Promet je v Parizu odlično rešen s podzemno železnico »Metro«. Ves Pariz je preprežen s kompliciranim omrežjem podzemskih hodnikov in prog, ki so vsi povezani med seboj, tako da se praktično ne moreš izgubiti, ako le točno veš smer vožnje in postajo ter ako se ravnaš po napisih. Na vsaki postaji metroja pa so na steni zemljevidi omrežja, nekateri avtomatizirani in s pritiskom na gumb zelene smeri se prižgejo lučke po tisti smeri. Kljub temu dela orientacija vsaj prvi dan velike težave. Hodniki so ogreti ter obloženi s porcelanskimi ploščami, tako da so okusni videti.

Prva pot v Parizu je seveda bila na naše poslaništvo, nato na ameriško poslaništvo, kjer smo dobili avionske vozovnice ter navodila. S tem smo opravili in ostali čas smo imeli prost za ogled Pariza, ki je mesto ekstremov. Tu najdeš največjo blaginjo, takoj v naslednjem hipu največjo bedo. Življenje je zelo živahno, promet naravnost nepopisen. Zvečer zaživi Pariz čisto svojevrstno življenje. Štirimilijonsko mesto ima toliko interesantnih in zgodovinskih bogatih posebnosti, da so trije dnevi pač premalo za ogled. Vendar bolje kot nič. Prvi cilj naše ekspedicije je bil Louvre. Ogromna starinska zgradba je iz 12. stoletja in je v njej sedaj muzej. Ogleдали smo si le razstavo umetniških slik. Tu so razstavljena najveličastnejša dela slikarjev iz vsega sveta. Žal smo morali kmalu zapustiti prostore, ker popoldne razstava ni odprta. Kosilo za 700 frankov je kar obilno, a posebno slavijo njihova odlična vina. Na gosto vidiš napise, ki svariijo pred pijančevanjem in priporočajo največ en liter vina na dan. Popoldne smo si ogledali še »zvezdo« (Étoile), kamor se stekajo ulice z vseh strani. V zvezdi stoji slavlolik zmage — pod njim je grob neznanega vojaka. Zvezda je nekoliko dvignjena in tu se odvija najbolj živahen promet. Avtomobili vseh mogočih znamk z vsega sveta drvijo ob vsakem času tod mimo. Proti večeru smo posedli v prijaznih kavarnicah na »Champs Élysée«. Serija malih, a prijetnih kavarnic privabi roj obiskovalcev, ki kramljajo po končanem delu ob pravi turški kavi.

Ne bi bil v Parizu, ako si ne bi ogledal toliko opevani »Moulin rouge«. Kričeča reklama že od daleč privablja. Lokal je lepo urejen, glasba prijetna in brez odmora ves večer. Vstopnina je zasoljena, da ne govorim o pijačah v lokalni. Program se prične ob 11. uri in traja cele tri ure. Ni kaj reči, kar prav dobre točke sem videl, res pa je, da sem v filmu »Moulin rouge« videl več. Program je nekoliko predolg in utruja, k temu pa še to, da moraš do doma najeti taksi, ako ne stanuješ kje v bližini, ker metro po polnoči ne vozi.

Za naslednji dan smo si izbrali kot prvo točko »Bastiljo«. Zgodovinsko bastiljo iz francoske revolucije predstavlja danes jeklen stolp kakih 50 m višine, pod njim pa so grobnice zaslužnih revolucionarjev.

Z vrha stolpa se nudi lep razgled po mestu, pihal pa je tako strupen veter, da nas je kmalu pregnal. Od tu smo krenili h katedrali »Notre Dame de Paris«. Grajena je v treh slogih, kar je videti že od zunaj. Ogromna glavna ladja in množica stranskih prostorov predstavlja cel labirint. V enem stranskih prostorov je zakladnica, kjer je videti več sto let stare relikvije in umetnine ter darila kraljev in cesarjev (med njimi je darilo etiopskega cesarja zlata monštranca). Popoldne smo krenili v veličastno »Palačo invalidov« (Palais des Invalids), kjer je sedaj vojni muzej ter tik zraven cesarska grobnica, kjer so tudi ostanki Napoleona Bonaparte v ogromni krsti iz žlahtnega kamna, ki vsebuje šest kovinskih krst. V grobnici so v skulpturah predstavljeni njegova dela in zasluge za narod. Okoli pa so krste zaslužnih mož Francije. Kot zadnji obisk v Parizu je bil obisk Eiflovega stolpa. Stolp stoji tik ob reki Seini. Človek si težko predstavlja, kako veličastna je ta zgradba, vsa iz jekla, visoka 300 metrov, spodaj širine 40 m, zgoraj pa 1 m. Na prvi in drugi terasi v višini 40 m in 80 m so kavarnice, pristop na tretjo teraso to pot ni bil mogoč. Na vrhu je montirana televizijska antena, tako da je skupna višina še za kakih 20 metrov zrasla. Zgradil ga je inženir Eiffel konec 19. stoletja in predstavlja nesmrtno moč človekove volje. Strupen mrz nas je kmalu pregnal. Sicer je bil že čas, da se pripravimo za nadaljnjo pot.

Taksi nas je, na meni nerazumljiv način srečno pripeljal skozi reko tisočih avtomobilov do letališča »Air France«. Tu smo uredili formalnosti, pregled dokumentov in prtljage in ob 22. uri smo se odlepili od evropskih tal s štirimotornim kliperjem ameriške letalske družbe »Pan-american«. Potovanje v prvem razredu je dokaj udobno, a tudi drago (800 dolarjev). Preprijazne in dokaj mikavne stevardese so nam postregle z večerjo, cigaretami itd. Tu sem naletel na prve težave. Ameriško življenje se je pričelo, vse točno dozirano, vsaka reč v svojem ovitku z napisom. Nekaj časa sem še čital napise na ovitkih, kmalu sem se naveličal. To se mi je malodane maščevalo, ko mi je le za las manjkalo, da nisem stresel mila v kavo. Potovali smo ponoči, s hitrostjo kakih 560 km na uro v višini 6000 metrov nad Atlantskim oceanom. Spravili smo se spat, a spanec ni in ni hotel priti. Čez dve uri smo videli pod seboj množico lučk. Leteli smo nad Londonom. Ker smo imeli lepo vreme, nismo nikjer pristali. Po malem sem le zadremal, enakomerno brnenje motorjev v gluhi noči nas je uspavalo in šele ob 8. uri zjutraj sem se zopet prebudil. Zunaj je bila tema, ura je kazala že deset, ko so se zopet pojavile lučke pod nami. Preleteli smo ocean in pravkar smo prispeli nad ameriško celino. Točno ob dvanajstih popoldne smo pristali na newyorškem letališču. Bila je še trda tema in ure smo premaknili za 6 ur nazaj. Leteli smo 13 ur. Na letališču smo najprej prešli carinsko kontrolo, ki je tudi na tekočem traku, in ob izhodu nas je čakal predstavnik »ICA« ter nam dal nadaljnja navodila. Letališče je novo, ogromno po kompleksu ter smo se prepeljali z avtobusom do drugega konca letališča, kjer smo imeli zvezo naprej do Washingtona. Čakali smo tri ure, dotlej se

je popolnoma zdanilo. Ob 10. uri smo nadaljevali pot z dvomotornim letalom družbe »Western Line«. Leteli smo skoro ves čas ob obali, vreme je bilo lepo in tudi razgled odličen. Čez nekaj minut smo pristali v Baltimoru in ob 14. uri po ameriškem času na washingtonskem letališču. Tudi tu nas je čakal predstavnik ICA ter nam dal naslov hotela ter nadaljnja navodila. Organizacija je bila odlična. Prostor ni »Cadillac« nas je naložil vse s prtljago vred in že smo se znašli v prostornih sobah srednje udobnega hotela. Bili so trije veliki prostori, kopalnica, telefon in televizor. Cena zmerna — 12 dolarjev za vse tri. Šele kasneje smo ugotovili, da so cene hotelom in hrani v Washingtonu najnižje. Želodec se je tudi že oglašal, pa smo se napotili »s trebuhom za kruhom«. Kakšna razlika! V Parizu neznanski vrvež in hrup, tu pa čisto mirno, pešcev praktično ni videti, redki avtobusi, motorjev ni, ves promet vzdržuje kopica limuzin vseh ameriških tipov, le prav redko se pojavi vmes kot hrošč majhen »Volkswagen«. Gorivo je poceni (25 centov za 3,8 litrov) in Amerikanci uporabljajo izključno velike limuzine nad 100 KS. Nič čudnega, če ima osebni avto motor z 275 KS ter običajno vozi 160 km/h.

Po dveh dneh odmora smo se javili na mednarodnem centru v Washingtonu. Nismo bili sami. Nabralo se nas je kakih 70 ljudi z vseh delov sveta: Kitajske, Indonezije, Koreje, Filipinov, Turčije, Španije, Libanona, Čila, Bolivije itd. Vsi ti ljudje so čakali na pričetek specializacije. Da bi se pa bolje znašli, so nas po najbolj izpiljeni metodi PIV pričeli uvajati v ameriško življenje. Najprej opis mesta, dalje geografija, zgodovina, gospodarstvo, kultura ZDA v besedi, sliki in pesmi. Zvečer pa so prostori centra odprti za pogovor in spoznavanje kandidatov. Na razpolago so radio, televizija, knjižnice. Peljali so nas po mestu in nam predstavili markantne točke, kot kulturne spomenike, krasno urejeno knjižnico, Belo hišo ter prostore parlamenta, kjer smo prisostvovali zasedanjem. Ta za nas neobičajna navada je prav mikavna. Ljudje z vsega sveta imajo dostop na galerije brez vsakega legitimiranja in sem prihajajo vsi sloji ljudstva, vseh mogočih narodov in veroizpovedi. V parterju so ostre debate med senatorji posameznih držav ZDA. Izrazili smo željo, da bi izpopolnili znanje angleščine, ki nam je delala strašne težave. Še perfektni Angleži so obupali domala nad ameriškim jezikom, saj se po izgovarjavi močno razlikuje od angleščine in rabi človek nekaj tednov ali celo mesecev, da se privadi tega prizvoka. Zato ni nič čudnega, da sem tretji dan bivanja v Ameriki dobil zrezek namesto mleka, ki sem ga v moji ameriškanščini naročil. Želji so ugodili in nas vpisali na ameriško univerzo, lingvistični center. Tudi tu smo naleteli na odlično organizirano PIV metodo poučevanja jezika, delno z magnetofoni, delno z učiteljem, pa zopet v pesmi itd. Vsak dan šest ur pouka. Veselili smo se že, da bo to trajalo nekaj tednov, saj bi tako ogromno pridobili, žal pa je bil program že izdelan in po treh dneh smo zapustili šolo in tudi Washington.

Pot nas je vodila najprej proti severu v Baltimore. Tu smo prebili en teden. Bal-

timore leži v državi Margland. Kakih 25 kilometrov iz mesta je ena izmed največjih železarn »Betlehem Steel Corporation« Speroros Point. Ni tu prostor, kjer bi podajal tehnično poročilo od moje prakse, zato se bom omejil le na nekaj splošno interesantnih podatkov. Podjetje proizvaja masovna jekla in jih predeluje v vse vrste pločevine in žice ter žeblice. Zaposluje 29.000 ljudi, ima 10 plavžev, 40 jeklarskih peči, tople in hladne valjarne in kopico drugih oddelkov. Skupaj ima ca. 600 zgradb. Dnevno potroši 1300 vagonov premoga ter 140.000 litrov vode na minuto, porabi čez pol milijona kilovatov in ima 42 Dieslovih električnih lokomotiv. Ima ladjedelnice, saj leži ob obali, kar bi nam prav prišlo. HTZ je izredno aktivna, vsakdo v obratu mora nositi čelado in zaščitna očala, pa je to delavec, gost ali direktor, ki gre skozi obrat. Nesreč so imeli lani 35, od tega dve smrtni. Vse delo je kolikor mogoče mehanizirano in na tekočem traku, vsi podatki se avtomatsko registrirajo. Ženske so zaposlene zelo redko in kvečjemu kot kontrolorji na tekočem traku. Tu pa je njihovo delo občudovanja vredno. Trak pločevine hiti mimo nje s hitrostjo do 1 m/sek. in kontrolor mora opaziti napake ter s pritiskom na gumb odrezati defektni del, ne da bi se trak ustavil. To nepretrgoma 8 ur. Podobno je urejeno ferofluksanje cevi. Cev se premika skozi ferofluks na traku s hitrostjo 30 cm/sek. Kontrolor mora označiti defektna mesta, ne da bi se trak ustavil. Delovna mesta so izredno čista. Vsak odpadki se sproti spravi v primerno posodo.

Karakteristično za ameriško proizvodnjo je, da dela ali samo masovne produkte, ki so poceni, te pa izključno na tekočem traku, ali pa dela specialne produkte, na primer specialna jekla, ki jih dela ročno, počasi in izredno precizno ter potrpežljivo; slednja imajo visoko ceno, zato dela samo te. Obema pa je skupno to, da delavci ne izgubljajo časa z nepotrebnimi debatami, pridejo točno in odidejo točno z delovnega mesta, so izredno disciplinirani ter držijo na svojem delovnem mestu red.

Iz Baltimora smo odpotovali dalje proti severu v Trenton v državi New Jersey. Tu smo si ogledali podjetje »J. Roebings Sohn Co«. Sprejeli so nas izredno gostoljubno ter nam razkazali podjetje do vseh podrobnosti, žal smo imeli čas le kratko odmerjen — vsega dve uri. To podjetje proizvaja jeklene in bakrene žice in vrvi od 1,5 do 100 mm premera. Ima lastno jeklarne in valjarne žice ter trakov.

Podrobnosti pustim ob strani, le to še, da dela vse analize vseh jekel (9 SM-peči po 42 ton) en sam laborant na kvantomtru že 14 mesecev, pa je imel samo 1 minuto zastoja. Analiza desetih elementov traja pol minute.

Zapustili smo gostoljubni, a izredno hladen Trenton ter se preko Philadelphije in Pitsburga prepeljali v Washington v državi Pensylwania. Mesteje je majhno s 25.000 prebivalci, a imajo precej industrije. Ogledali smo si železarno »Jessof Steel Co«. Ta železarna je zelo podobna ravenski. Dela pa samo orodna jekla, tako nelegirana kot vsa legirana, okoli 250 vrst, dalje platirana jekla ter največ nerjavečih jekel. Ima tudi lepo valjarne za nerjavečo pločevino. Tu sem videl marsikaj za nas

V borbo proti nezgodam

Nagradni razpis

Ob razumevanju in sodelovanju vseh smo nesrečo, škodo in sramoto obratnih nezgod tudi lani naprej tolkli in potolkli.

Vseeno pa je tega nezgodnostnega vruga, ki krni srečo in delozmožnost posameznikov ter kvaliteto našega dela, še vedno preveč, zato mora iti borba naprej.

Vabimo vse železarje, da pomagajo v tej borbi predvsem z večjo lastno previdnostjo in pažnjo pri delu.

Da bi odvrnili nesrečo in škodo posameznikom, njihovim družinam, delovni skupnosti in domovini, je delavski svet podjetja razpisal za leto 1958 nov nagradni razpis za preprečevanje obratnih nezgod, in sicer:

1.

Do nagrade za preprečevanje obratnih nezgod imajo pravico sodelavci, ki niso in ne bodo vse leto utrpeli obratne nesreče ter take nezgode niso in ne bodo povzročili drugim sodelavcem.

2.

Kot osnovna nagrada je razpisana lepa, nova ura budilka.

3.

To nagrado prejmejo po zaključku leta vsi sodelavci delavskega staleža z urno mezdo in fizično zaposlitvijo, ki izpolnijo pogoj iz odstavka 1 tega razpisa, z izjemo pospravljalcev zgolj v pisarnah in v samskem domu, katere prejmejo polovično vrednost nagrade v denarju.

4.

Nagrade v polovični denarni vrednosti ure prejmejo tudi sodelavci, ki vstopijo v podjetje v prvem tromesečju, pa so v njem neprekinjeno zaposleni do konca koledarskega leta.

5.

Polovične vrednosti nagrade v denarju bodo deležni tudi oni sodelavci, ki so v rednem delovnem razmerju z našim podjetjem od začetka koledarskega leta, pa jeseni odhajajo na odsluženje kadrovskega roka, ter sodelavci, ki so med letom bolezensko (ali kakor koli) izostali več kot mesec dni, toda manj kot tri mesece, a vzrok izostanka ni bila obratna nesreča.

6.

Pravica nagradnega razpisa cele nagrade je razširjena tudi na sodelavce z mesečno plačo, ki fizično delajo (izvemši neogroženih delovnih mest ambulante, vratarske službe itd., kjer ni fizičnega dela). Organi nadzorne službe in poklicni gasilci-reševalci so vključeni s polovično nagrado v denarju.

7.

Sodelavci tehniškega vodstva: vodje sklopov obratov, obratovodje, asistenti in mojstri, ki se s poučevanjem, opozorili in ukrepi dokazano brigajo za varno delo, so udeleženi pri nagraditvi za borbo proti nesrečam pri delu po čl. 34 tarifnega pravilnika podjetja.

8.

Nagrade so v celoti deležni tudi delavci in instruktorji Metalurške industrijske šole, ki fizično delajo, s polovično nagrado v denarju pa vsi gojenci, razen onih, ki so vstopili v jeseni.

9.

Vsi ostali sodelavci, ki po naravi dela spadajo v najnižjo ogroženostno stopnjo in zato ne morejo biti vključeni v pravico do nagradnega razpisa, imajo možnost nagradnega sodelovanja v borbi proti nesrečam pri delu s predlogi. Uporabni in izvedljivi predlogi za izboljšanje varnosti dela bodo nagrajeni od upravnega odbora.

uporabnega, seveda vsega pač nihče ne pokaže. Podjetje ima ca. 1200 ljudi, od tega 15 metalurških inženirjev in od teh 8 v metalurškem laboratoriju. Tu je videti prav malo mehanizacije, delo se odvija približno tako kot pri nas, toda precizno, počasi in delajo samo draga, visokolegirana jekla. Našim valjarjem povem, da je vsaka gredica očiščena in na koncu odrezana ter proba vroče jedkana, da nima morda defektov v centru. Ingotov pa v Ameriki nihče ne čisti in tudi na livno jamo ne dajo mnogo, seveda pa je najmanjši format ingota težak vsaj 400 do 800 kilogramov. Tudi tu je kemični labo-

ratorij odlično opremljen z dvema kvantometroma, in sicer eden od 0 do 2% vsebnosti elementov, drugi pa za višje vsebnosti do 100% na principu rentgenskega spektra. Na vsakem delu po en priučen laborant, analiza traja 30 sekund za vse elemente, na rentgenskem pa 60 sekund za vsak element. Cena vsakega aparata je ca. 40.000 dolarjev. Še eno podjetje si bomo jutri ogledali, in sicer »Washington Steell Co«. To podjetje dela menda le nerjavečo pločevino. Jutri zvečer pa odpotujemo v Rochester h »Crucible Stell Co«, podjetju, ki dela najrazličnejša jekla. Tu se bomo zadržali do konca tedna, nato

pa letimo z avionom za svojih 1500 km dalje proti »divjemu zapadu« v St. Luis v državi Missouri, tam kjer se steka Mississippi v Mississippi, najdaljšo reko v ZDA (nekako 4000 km). Tam si bomo ogledali eno najmodernejših livarn v ZDA. Tudi uro bomo morali premakniti še za eno uro nazaj, tako da menda nikakor ne bomo dočakali pomladi.

Kam nas bo dalje vodila pot, še ne vem, morda prav do Tihega oceana na drugi konec Amerike v zeleno Kalifornijo, morda proti jugu v Alabamo in Texas, ali pa proti severu v Ohio, Chicago in Cleveland mimo Niagarskih slapov. To vam bom pa drugič povedal, morda bo takrat že pomlad in bo prišla moja fotokamera z barvnim filmom do dela, če ne, pa brez nje.

Za lažjo orientacijo še nekaj splošnih podatkov o Ameriki: ZDA ali daljše Amerika ležijo na severnoameriški celine med 25. in 50. vzporednikom severno od ekvatorja. Razprostira se med obema oceanoma — Atlantskim in Tihim — ter je njena največja širina približno 4000 km, največja dolžina od severa do juga pa okoli 2400 km, tako da zasežejo površino približno 8 milijonov kvadratnih kilometrov, kar znaša 40 Jugoslavij. Najbolj naseljena področja so na vzhodu, kjer je nižina. Tu so tudi največji centri, kot New York s skoro 16 milijoni prebivalcev, dalje Chicago, Washington D. C., ki je upravni center »ZDA«, Philadelphia, Pitsburg itd. Proti zapadu se teren polagoma dviga in preide v gorata področja, ki prične nekako od Missourija preko Colorada, Arijane, Nevade in zopet pade proti tihooceanski obali v Kaliforniji. Naseljenost je gosta na vzhodu, medtem ko je v goratih področjih Nevade prebivalstvo le redko naseljeno; čeprav je ta država precej večja od Jugoslavije, ima vsega 250.000 prebivalcev.

Amerika ima razmeroma mlado zgodovino, saj je bila pred 500 leti šele odkrita in je trajalo celih 100 let, preden so se pojavili stalni beli naseljenci, in to na vzhodni obali ob Atlantiku. Prvotni prebivalci — Indijanci, ki so bili že ob prihodu belcev maloštevilni (pod 1 milijon), so danes precej izumrli ali pa so se pomešali z belci. Maloštevilna čistokrvna indijanska plemena živijo v zaščitenih rezervatih ter v Mehiki. Tedanji zavojevalci Amerike, Angleži in Španci, so predvsem iskali naravna bogastva, med drugim zlato. Imeli so stalne konflikte z Indijanci in takratno divjino. Po malem so se stalno naselili in se osamosvojili. Zavojevalci pa niso mogli nadzorovati ogromnih kompleksov in prišlo je do osvobodilnega gibanja, v katerem so se države Amerike združile v eno skupino, to je v današnje »ZDA«. Velika podjetnost ljudi, izkušnje, ki so jih prinesli iz Evrope, ter trdo življenje, predvsem pa naravna bogastva so pospeševali ekspanzijo proti zapadu vse do Tihega oceana. Danes štejejo »ZDA« 48 združenih držav. Na vzhodu je predvsem razvita industrija, na primer železarska v Pensilvaniji, Ohio ter ob vzhodni obali, manj v notranjosti celine, pač pa se sedaj razvija moderna železarska industrija v Kaliforniji. V notranjosti kontinenta gojijo živinorejo, na jugu — v Texasu so bogata ležišča nafte, na severu so velika gozdna in žitna boga-

stva, ob rekah in obalah pa cvetita ribolov in pomorstvo. Tudi rud in premoga ne manjka, vendar se velik del teh uvaža iz Južne Amerike po morju.

Pa še nekaj besedi o življenju Amerikancev:

Amerikanci so ugotovili, da je čas zlato, zato so pohlepni po njem, po času namreč. S časom štedijo kar se da, vsako delo opravijo čim hitreje, zato so vložili mnogo truda, da delo čim bolj avtomatizirajo in tako štedijo s časom. Izračunali so tudi, da prištedijo mnogo časa, ako se vozijo, zato pešcev praktično ne vidiš, če pa jih vidiš, so tujci. Delajo pet dni v tednu, v soboto in nedeljo je dela prost dan. Kako ga porabijo? Sedaj pozimi najbrž ne preveč kratkočasno, vendar nekako, saj je praktično v vsaki hiši televizijski aparat. Naročnine za televizijske aparate ni, ker ves program plačajo podjetja, ki med programom dajejo ponudbe in reklamo za svoje izdelke. Barvna televizija sicer tudi oddaja, toda aparati so redki in dragi; stanejo čez 500 dolarjev, medtem ko so cene normalnim televizijskim aparatom popolnoma dostopne — nad 100 dolarjev. Delo ob delavnikih traja ves dan, to je od nekako 8. ure zjutraj pa do 16. ure popoldne z odmorom popoldne za kosilo. Večina podjetij ima svoje restavracije, imenovane »Cafeteria«, kjer si vsakdo lahko oskrbi kosilo.

Prehrana Amerikancev ni tako obilna, je pa zelo izdatna in visoko kalorična ter zelo pestra v izboru. Embalažiranje je naravnost občudovanja vredno. Poleg resta-

vracij in tipiziranih lokalov povsod najdeš »Cafeterias«, kjer si postrežeš sam in odneseš k mizi, izbereš kar hočeš, kar vidiš razstavljeno (to je ravno prav prišlo nam, ker nismo znali naročiti, pa si kar s prstom pokazal). Cene so razmeroma nižje kot v restavracijah, hrana zelo okusna in napatnina odpade, to je 10 do 15 % zneska.

V takih lokalih se hrani velik del Amerikancev in so pravi blagoslov za deželo. Ne smem pozabiti na to, da Amerikanci pijejo zelo malo alkohola. V kafeterijah ga sploh ne dobiš, prav tako ne v okrepčevalnicah ob cestah. Tudi to ima dobro stran, saj je spričo velikega prometa prav malo karambolov, predvsem pa pozitivno vpliva na delovno zmožnost ljudi. Sicer je alkohol razmeroma zelo drag. Kot nadomestilo zanj so povsod na razpolago različni sadni sokovi in brezalkoholne pijače, ki so skoraj tako dobre kot tri leta star lesnikovec, pač pa izredno poceni. To je gotovo najboljšo orožje za pobijanje alkoholizma. Če bi v Jugoslaviji v tem uspeli, imamo 50 % izboljšanja standarda v rokah, seveda bi v tem primeru morala biti cena kokte 1 dinar, pa če bi bila tudi 5, uspeh ne bi izostal. Sicer nimamo namena kopirati Amerike, nego prenesti dobre strani njihovega življenja tudi v naše, mošta se kljub temu ne bomo odrekli, vsaj mi Korošci ne, pa bomo kljub temu lahko marsikaj koristnega uporabili v naši praksi.

Dovolj za danes, ko bom videl kaj novega, bom pa zopet napisal. Dotlej pa lepo pozdravljeni in obilo dobre volje.

NA STROJNO

za sledni preteklosti

V vrvežu hlastnih potovanj, ki jih merimo po tisočih kilometrov in desetisočih denarcev, kar nekam preradi pozabljam na domače kraje. Saj to že vse poznamo — skromno je, pusto, ni kaj videti. Ali res? Komur je le do razkošne paše za oči, ga boš seveda težko prepričal o nasprotjem. Toda kdor se z duhom in srcem preda izročilu domače grude, tega utegne živo prevzeti na videz še tako nezatna stvarca. Odpreš oči in srce in kar naenkrat ožive pred teboj mrtvi predmeti pa ti začno šepetaje pripovedovati žalostno ali veselo povest minulih dni.

Stopimo tedaj na tako pot, ki nas bo popeljala nekoliko v preteklost! Pridruži se nam, kdor je dobre volje in se ne boji nekaj ne prehudih vzpetin! Namenjeni smo na neznamenito Strojno.

Strojna. Ali je res tako neznamenita? Mar nas ne pozdravlja s Šopkove bajte častitljiv slovenski napis? Ali nam ne govori z višin v živi besedi bukovnik Blaž Mavrel? Ali celo — vzemimo — star, pozabljen gosposki naslonjač na zapuščenem podstrešju — tudi ta ima morebiti svojo zgodovino, povezano z zgodovino naših ljudi. Spomni te slovite »prevaljške revolucije« leta osemnajstega, ki ji je dal umetniško podobo Prežih v romanu Požganica. Naslonjač je moral med zaprašeno ropotijo ...

Pa še druge imenitosti so, ob katerih se vedečne oči rade ustavijo. Recimo ličen marmornat nagrobnik na pokopališču, ki v lepi a trpki besedi oznanja že tri četrt stoletja zakopano bolečino nekega človeškega srca:

Vel'ko poskusil po svetu okoli,
Od svojih vikših slabo poznan,
Serce čutilo mnoge je bóli,
Vse zabim zdaj in denem na stran:
Truplo tu naj si počije,
Kjer sem našel tihí mir ...

Kdo je našel tihí mir na samotni Strojni? Kamen nam razodene: Janez Cocej, duhoven lavantinske škofije, rojen v Galiciji na Štajerskem 23. junija 1819, umrl v Strojni 9. marca 1883. — A o drugem kamen molči. Poglejmo, kaj povedo o Coceju škofijski šematizmi: v revolucijskem letu 1848 je že skoraj tridesetleten stopil v bogoslovje, preromal nato kot duhoven tucat postaj med Savo in Dravo pa še čez, bil zgodaj upokojen ter se zatekal iz škofije v škofijo, dokler se ni zadnja štiri leta skušal umiriti na Strojni. Tu ga je tudi pokopal sošolec Jernej Cocej iz Galicije, gotovo njegov ožji sorodnik, če ne celo brat. Ta je pač tudi poskrbel za nagrobnik. A pomenljivi napis? Zložil ga je morebiti celo pokojnik sam, da si je olajšal

iz neznanih razlogov ranjeno srce. Pravcata človeška drama, skrita pod hladnim marmorom!

Pa ni bil samo Cocej, ki je našel zadnje zatočišče na Strojni. Že pred njim je za strojansko samoto zamenjal lepo župnijo Korošec Anton Mihevc iz Rebrca in gori v pokoju petdesetleten leta 1861 umrl. Najbrž je šel iskat zdravil, toda zavratne jetike ni mogel premagati.

Iz Mihevčevih časov je **Branaci križ**. »Tega si pa morate ogledati,« mi je večkrat govoril učitelj Ožbe, »ko je tako zanimiv.« Sam sem namreč lezel na Strojno vedno z druge strani pa ga nisem spazil. Lepega dne sem ga zato šel nalašč pogledat. To je znamenje v obliki majhne lesene kapelice, ki je že sto in tri leta pritrjena na mogočno drevo. Ugledaš jo na desni strani kolovoza nekaj sto korakov, preden prideš do šole. Topografi pa je menda še niso odkrili. Izdelana je prav lično, ustavili pa se bomo ob njej zaradi dobro ohranjenega rimanskega slovenskega napisu z letnico 1855:

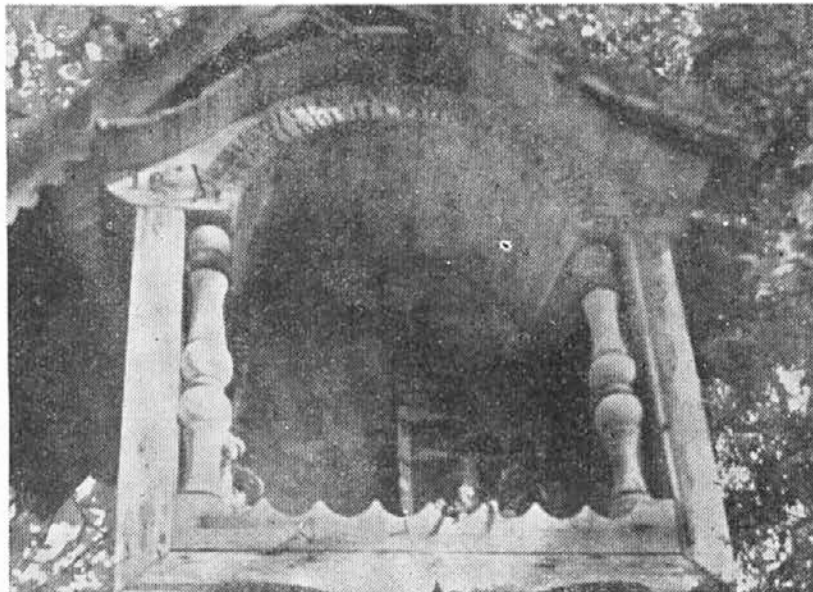
TO JE SHAFOV FLORJAN BRANA SAN
SPOMIN SAN SVETI KRISH LUDIM

Branatova kmetija leži niže pod bregom, vendar že nekaj desetletij ne gospodarijo na njej nekdanji »Branati«, ker so jo prodali in se odselili. Florjan Brana — pisal se je Sekalo — se je rodil leta 1818, umrl pa je za pljučnico 1871, še ne 53 let star. Kaj ga je le gnalo, da je leta 1855 dal spretnemu rokodelcu delati znamenje »san spomin«? Kakšna zaobljuba? Že neki njegov prednik Luka je leta 1793 zapisal cerkvi na Strojni 150 goldinarjev za ustanovne maše.

O odločitvi gospodarja Florjana lahko samo domnevamo, iščoč vzrok v njegovem družinskem življenju. Brana je imel že dve hčerkici, ko se mu je rodil prvi sin. Toda že v treh mesecih mu ga je iztrgala smrt in prav tako naslednje leto komaj rojeno deklico. Ob petem otroku, l. 1854 rojenemu sinu Jožefu, sta morala upanje in bojazen biti toliko večja. In s tem potomcem, določenim za naslednika (pozneje sta se rodili le še dve deklici, od katerih je ena kmalu umrla), bo bržkone v zvezi nastanek znamenja leta 1855.

Jožef je res srečno doraščal in dve leti po prezgodnji očetovi smrti devetnajstleten postal gospodar. Trdno se je postavil na noge, kupil pozneje še sosednjo Janeževo kmetijo in Branatovo izročil sinu Blažu (ta jo je potem prodal in se preselil), gospodaril sam še skoraj dvajset let ter zatem šel na zasluženi preužitek. Umrl je šele med zadnjo vojno (1942), star nekaj manj kot 90 let.

Jožef Sekalo — »Janež« je bil menda še v visoki starosti prava korenina, bister in živahen, da le kaj. Prisluhnimo, kako domiselno in izvirno je razložil nekemu učitelju, kdaj in kako spomladi na Strojni trava raste: »Ja, veste pri nas je pač tako, da meseca marca trava ne raste, pa če bi jo tudi s kleščami ven vlačil, toda potem v aprilu pa ji ne ubraniš rasti, če bi jo tudi s kijem nazaj bil.« (Povedal učitelj Ožbe Lodrant). Seveda — čuti bi ga morali samega. Posebno je bil ponosen na to, da zna njegova generacija lepše slovensko pisati kakor pa mlajši.

Branatovo znamenje

Nagrobnik in križ, na njima skromna preprosta napisa — pa koliko skrivata v sebi! Seveda o marsičem lahko le ugibamo, domnevamo, a že to, kar se razkrije, nas včasih preseneti. Kako resnične so besede pisatelja Janka Kersnika, da lahko iz skopih in suhoparnih zapisov v navadni zemljiški knjigi razberemo cele življenjske drame in — tragedije. In koliko je takih zapiskov! Že kar preprosto **rojstna knjiga**. Spoštljivo obračaš liste starinskega zvezka iz druge polovice 18. stoletja pa razvozljavaš latinske besede. Vrsta duhovnikov je vpisovala sem rojstva in vsi so zapisali ime naselja »Suhe verh«, kar na lepem pa stoji tam »Dirugupf« — in vse tako naprej. Je prišel nov župnik, ki ni maral slovenskega imena? Ne, zapisovalec je isti. Toda kakor ni dotlej najti nemškega imena, tako ni poslej dosledno več slovenskega. Strme vrtaš za vzrokom. Namig politične oblasti? Opozorilo škofa, katerega birmovanje je prav tam vpisano? Trdno je le eno: nekaj se je spremenilo. Nema besedica — a huda obtožba.

Pa kak bolj vesel zapis. Recimo iz leta 1835 (v nemščini) so strojanski župljani žrtvovali blizu 400 goldinarjev za nove **orgle**, ki so jih naročili v Gradcu in gotovo slovesno prepeljali iz Libelič na Strojno — s sedmimi pari volov. Ali latinski iz leta 1848, ko je škof Slomšek 17. maja ob asistenci sedmih duhovnikov blagoslovil »na stroške faranov do zunanjih zidov na novo postavljeno in povečano cerkev«. Vse to so bili nedvomno veličastni ljudski prazniki, seveda skladni s tedanjim časom. Toda v teh dogodkih je več kot zgolj verska vnema — so obenem izraz moči in samozavesti našega preprostega ljudstva, izraz tudi — kar recimo — neke kolektivne zavesti.

In slovenski napisi ter zapisi — ne glejmo v njih samo posamezne slovenske besede, stavke, marveč jih pravično presodimo kot sicer drobne, a ne nepomembne **manifestacije slovenskega duha** v slovenstvu nenaklonjeni dobi. Zato še enkrat: tudi na videz neznatna stvarca lahko s svojim bistvom duhovno obogati mislečega človeka. Prav zato se je vredno povzpeti včasih tudi na Strojno!

Pri zbiranju gradiva mi je marsikdo bil v pomoč, vsem lepa hvala. S. Kotnik

Naše slike

Odpri smo album koroške dežele. To bo za vselej veljalo.

Sprva na Ravnah ni bilo kdo ve kaj. Pomagati so morali mojstri od drugod — taki, ki imajo naš kraj radi in so z veseljem pomagali. Seveda je morala take zadeve oskrbeti tudi tovarna službeno itd. Izbire je bilo vedno več. Prinesli so kaj posamezniki, predvsem pa so pogledali za takimi filmi in zavrteli nove domači ljubitelji lepih posnetkov. Zvrstile so se lepe slike in spregovorile o delu, o pokrajini, o zanimivostih in motivih čisto našega bistva. Prepričljiveje kot vsi teksti govore.

Rekli smo, da bomo za naprej povedali za vsako tako posebno sliko, kdo jo je izbral in napravil. Tako je prav. Večkrat pa pri lomljenju lista na to pozabimo ali kako oblikovno spodleti, zato popravljamo to pomanjkljivost tako skupno.

Posamezne slike za to številko so prispevali: Naslovno in macesen na strani 13 so dali planinci. Fotograf ni znan.

Fotoklub (Franc Kamnik) je oskrbel slike na straneh 7, 9, 11, 17, 19 in 23.

Ivan Ocepek — stran 25.

S. Kotnik — stran 29.

Maks Dolinšek — stran 32.

Preostale so iz takih arhivov.

Za prihodnjo številko smo dobili nekaj prekrasnih starih posnetkov.

Prednost imajo vselej domače zadeve.

ZGUBA

1. Število nesreč lani in letos:

	1957	1958
januarja	15 + 4	14 + 2
februarja	14 + 1	19 + 4
marca	14 + 1	12
aprila	16 + 4	19 + 2
skupaj	59 + 10 = 69	64 + 8 = 72

+ pomeni nezgode izven tovarne

2. Izpad dnin zaradi nesreč:

	1957	1958
januarja	389	327
februarja	291	433
marca	416	421
aprila	481	543
skupaj	1577	1724

V prvih štirih mesecih letos smo imeli torej več nesreč pri delu in tudi več izgubljenih dni kakor lani v istem času.

Ali je tega treba?

„Fužinarji“ so zborovali

Občni zbor najmočnejšega društva v ravenski občini

V poročilu športniki sami zadosti povedo, zato bi »od zunaj« samo še na kratko pribili dejstva:

Vsa napredna mladina in soncu posvečeni ljudje so zbrani v tem najmočnejšem društvu našega fužinarskega revirja. S svojim delom gradijo kraj in rod. Kar koli jim skupnost da, je z ozirom na pomen premalo. Do sedaj smo jim sploh malo dali. Športniki pravzaprav še ničesar nimajo, razen svetle volje, zato je tembolj krivično, ko smo jim nedavno oponašali še tisto skromno kočjo pod goro, ki so jo največ sami gradili in ki služi vsem.

Ko bodo dobili stadion, ko bodo dobili prostore, bo šele odprta možnost za pravo delo. To bo morala dati skupnost in bo za dimniki najbolj nujna in najbolj rentabilna investicija, kajti dana bo za zdravje in značaj novega rodu. Največja utemeljitev teh investicij pa je prav v njihovem delu brez investicij.

In sklep o lepem odnosu. Vzgoja, lepota za ves okraj! Veljalo je, da je na Koroškem pozdravljala mladina z burnih pavrov, berkovsko si spoznal, ko je šla tiho mimo. Ne gre za čast in slavo, najmanj tistim, ki ju nezasluženi iščejo, gre za prepoved k lepotam, ki označujejo ljudstva in jasni življenjski dan.

Pod predsedstvom tovarišev Florjančiča, Aupriha in Radivojevića je bil v kavarni Doma železarjev v sredo, 23. aprila, redni letni občni zbor športnega društva Fužinar z zelo dobro udeležbo.

Občnemu zboru so prisostvovali predstavniki drugih množičnih in političnih organizacij, ki so zbor pozdravili in s koristnimi predlogi delo občnega zbora še bolj obogatili. Žal pa na občnem zboru ni bilo predstavnika občine, kar je skoraj nerazumljivo, saj so zborovali naši mladi športniki, ki so s svojimi uspehi in prireditvami dali Ravnam svojstven pečat in zaslužijo, da jih predstavniki oblasti vsaj takrat poslušajo, ko dajejo poročilo o svojem delu. Na občnem zboru nismo videli niti enega profesorja naše gimnazije. Prepričani smo, da ti vzgojitelji vedo, da se mladina rada ukvarja s športom in da je zboroval del tiste mladine, katero oni poučujejo. Mogoče se motimo? Upravičeno se lahko vprašamo: ali ne bi bilo dobro, da bi se vsi vzgojitelji, katerim je naša družba poverila važno nalogo, zanimali za svoje dijake tudi po pouku? Ali si lahko zamislimo dobrega pedagoga, ki pozna svojega učenca samo v šoli? Dijaki bi tudi bili bolj veseli, če bi lahko rekli: glej, moj profesor je tu in poslušaj, kaj vse smo naredili in dosegli! Ravno šport je tisto torišče, ki izpolni mladini mnogo prostega časa.

DO SEDAJ NAJBOLJ USPEŠNO LETO, VENDAR ...

Iz poročila predsednika SK Fužinarja, tovariša Pavla Cesarja, ki je na kratko obravnaval najbolj važne stvari, je bilo raz-

vidno, da je doba, za katero so »fužinarji« na tem občnem zboru dali poročilo, bila bogata in pestra z ozirom na množičnost in kakovost posameznih klubov ter sekcij kakor tudi posameznikov. Mirno lahko trdimo, da se je zadnje leto športna dejavnost Fužinarja še bolj razgibala, da je to športno društvo, ki je najmočnejše v naši občini, postalo tudi pojem športa slovenske Koroške. Ni ga kraja v Sloveniji, ki ne bi poznal Raven kot športni kraj, malo je takih krajev v drugih republikah in tudi v inozemstvu. Ravne v športu niso neznane. Tega vsekakor ni prezreti, to lahko s ponosom napišemo in se obenem zahvalimo vsem posameznikom in celotnemu klubu, ki so po svoje pripomogli, da imajo Ravne tako bogato športno tradicijo. To pa ni vse. Športno društvo je v pretekli sezoni na novo včlanilo v svoje vrste precej mladine, kar kaže, da se dobro zaveda osnovne naloge vsakega športnega društva: včlaniti v svoje vrste čimveč mladine — omogočiti mladini, da se v športu udejstvuje, da se športno vzgaja v zdravega in koristnega člana naše socialistične domovine.

ŠE VEDNO DOVOLJ PROBLEMOV

Kljub temu pa ne moremo trditi, da je športna razgibanost zajela vso mladino našega kraja. Tudi pri nas še imamo primere, da sicer redki mladinci še popivajo in kvartajo po raznih zakajenih lokalih; le-te bo potrebno s pomočjo mladinske organizacije, ki mora s športnim društvom na vsak način tesneje sodelovati, odtegniti od tega tako škodljivega in nezdravega početja v katero koli sekcijo ali klub, kjer se bodo lahko dostojno in zdravo izživljali. Pri tem dejstvu ne smemo prezreti objektivnih težav, ki naravnost onemogočajo, da bi pritegnili v športno društvo še več mladine. Na Ravnah imamo skromno telovadnico, kjer telovadijo učenci metalurško industrijske šole, šolarji osnovne šole, dijaki z gimnazije, pripadniki TVD Partizana in še športniki Fužinarja. Mislim, da je tu vsak komentar odveč. Plavalni bazen je premajhen niti ni last športnega društva. V poletnih mesecih se tam nabere ljudi, tako da o kaki plavalni šoli ali plavalnem treningu sploh ni govora. Odbojkarjem primanjkuje igrišč, atletika nima niti atletske steze, smučarji bi nujno potrebovali žičnico, namiznoteniški igralci dodatne prostore, tu in tam manjkajo še prepotrebni rekviziti.

Da, veliko je teh težav, s katerimi se morajo dan za dnem boriti odborniki Fužinarja, zato ima ob takih pogojih dela vsak uspeh dvojno vrednost.

LEPA GESTA MLADINSKE ORGANIZACIJE IN MIŠ

Športniki so na občnem zboru z navdušenjem sprejeli obvestilo tovariša Čeha, da bodo letos na stadionu delale mladinske brigade, ter tovariša Kukeca, da bodo gojenci MIŠ naprej tako pridno delali na

dokončevanju rokometnega in odbojkarškega igrišča za naseljem na Čečovju. Ti dve obljubi je pozdraviti tem bolj, ker smo prepričani, da bosta izpolnjeni. V imenu vseh športnikov Raven iskrena hvala! In naj ne ostane pri »hvala«! Dolžnost vseh športnikov Raven je, da pri teh delih čimbolj in čimveč pomagajo, ker je že stara resnica, da je v slogi moč, in če bomo vsi prišli za delo, uspeh ne sme izostati in tudi ne bo izostal. Naj letos ravenski športniki poleg svojih tekmovalj tekmujejo tudi v delu na športnih objektih, ki so Ravnam več kot potrebni; vzgled mladinske organizacije in MIŠ naj se podpre s prostovoljnimi delom vseh ravenskih športnikov! Prepričani smo, da športniki tudi tokrat ne bodo stali ob strani.

SEDAJ PA USPEHI

Letos je bilo poročanje na občnem zboru drugače urejeno kot do sedaj. Predsedniki klubov so sami poročali o svojih težavah in uspehih. Pokazalo se je, da je tako poročanje veliko boljše od prejšnjega, ko je tajnik društva prečital svoje dolgo poročilo o vseh klubih in sekcijah. Zaradi tega bomo tudi tu po vrsti naštetili vse klube ter sekcije in kar začeli

PRI SMUČANJU

Tu lahko govorimo o treh smučarskih panogah: o teku, alpskih disciplinah in skakalcih. Na prvo mesto moramo vsekakor postaviti naše tekače, ki so v letošnji sezoni dosegli do sedaj najvidnejše rezultate. Poleg članov Robača in Osenjaka, ki se nahajata v deseterici najboljših tekačev naše države, so se letos postavili predvsem mlajši mladinci, ki so pod strokovnim vodstvom Maksa Urnavta kvalitetno napredovali. Kljub pomanjkanju kvalitetnih smuč, so bili v letošnjem letu doseženi pri naših tekačih tile najvažnejši rezultati: na slovenskem prvenstvu je tovariš Robač dosegel na 15 km 5. mesto, Osenjak pa sedmo, medtem ko je bil Robač na državnem prvenstvu v teku na 15 in 30 km četrtri, kar je do sedaj tudi njegov največji uspeh; Osenjak pa se je v obeh tekih plasiral na sedmo mesto, kar mu do sedaj nikoli ni uspelo. Oba sta zastopala našo državo v Italiji na mednarodnem tekmovalju, kjer je bil Robač najboljši Jugoslovčan, oba sta tekmovala tudi v Feldkirchnu v Avstriji, kjer sta zasedla prvo in drugo mesto, Robač pa je kot jugoslovanski reprezentant sodeloval tudi na tekmovalju Kurikala v Franciji.

Mladi tekači Bauče, Šteharinik in Urnavt so za Ravne na republiškem prvenstvu pobrali 2., 3. in 4. mesto v istem vrstnem redu, kot smo zapisali priimke, kar lahko smatramo za uspešen prepoved in izmenjavo sil v slovenskem tekaškem svetu, saj so prej v tej panogi suvereno gospodarili tekmovalci iz Gorij in tamkajšnje okolice. Kar tako naprej in uspehi bodo še večji!

Iste težave kot tekači imajo zaradi kvalitetnih smučarjev tudi alpski smučarji, ki imajo v svojih vrstah samo mladino, saj so ravno v pretekli sezoni nehali tekmovali starejši člani kluba. Delo z mladino je dalo že precej dobrih in perspektivnih tekmovalcev, od katerih je tudi letošnja zimo bila najbolj uspešna Krista Fanel. Na državnem in republiškem prvenstvu je zasedla 2., 3. in 4. mesto v alpski kombinaciji, smuku in slalomu. Ti rezultati niso taki, kot so bili lansko leto, vendar moramo upoštevati dejstvo, da Krista in ostali naši smučarji nimajo možnosti trenirati na žičnicah iz enostavnega razloga, ker jih nimamo, medtem ko smučarji v drugih smučarskih centrih Slovenije imajo to možnost.

Od mlajših tekmovalcev kažejo perspektivo Videmšek, Navodnik, Lojze Fanel, Volčanšek, Wlodyga in drugi, ki so na društvenih in meddruštvenih tekmovanjih dosegli lepe uspehe.

Z ozirom na zelo ugodne terene, s katerimi se lahko pohvalimo, imajo naši smučarji pogoje, da se kvalitetno še bolj dvignejo, vendar je potrebno dokončati in urediti naše smučarske proge nad kočjo, kjer leži sneg od pozne jeseni do spomladi. Na teh progah je potem neobhodno potrebna žičnica, ki bo omogočala čimveč voženj v odmerjenem času, ker odpade vsaka hoja navkreber. Žičnica je za naše smučarje potrebna, ker le s pomočjo žičnic bodo lahko kvalitetno napredovali in se približali vrhu slovenskega in jugoslovanskega alpskega smučanja.

Med našimi skakalci najdemo veliko pionirjev in mladincev. Med njimi so tudi talenti, ki bi pod skrbnim in strokovnim vodstvom hitro napredovali, zato je potrebno, da se smučarski klub s temi pionirji in mladinci malo več ukvarja.

ODBOJKA

Člansko moštvo se je sicer poslovilo od I. zvezne lige, vendar kljub temu še naprej redno in disciplinirano trenira. Rutino, katero so si v tem tekmovanju pridobili, pa bodo s pridom izkoristili v tekmovanju v slovenski ligi. Odbojkarji kakor tudi odborniki so trdno prepričani, da jim bo ponovno uspelo priti med 8 najboljših društev v državi in tudi mi jim to želimo.

Razveseljivo je, da ima odbojka na Ravnan veliko kadra, da obstaja poleg članskega moštva še mladinsko in žensko moštvo. Ženska ekipa sicer ni dosegla kakšnih vidnejših uspehov, kar pa tudi ni bilo pričakovati, saj so ženske šele začele z rednimi treningi. Že to je lep uspeh.

Mladinci tudi pridno vadijo in so se tudi udeležili republiškega prvenstva. Sistem tekmovanja za mladince v Sloveniji ni dobro rešen in bi bilo dobro, da bi Odbojarska zveza uredila tako, da bi se ta sistem v prid vsem mladincem v Sloveniji izboljšal. Odbojarski klub, katerega zopet vodi tovariš Peter Mihelač, je dobil v tovarišu Filipančiču močno oporo in prepričani smo, da bo delo v tem klubu še bolj zaživelo.

NAMIZNI TENIS

Samo letošnja republiška prvenstva so pokazala, da so igralke in igralci Fužinarja kvalitetno napredovali, saj sta pionirka Petračeva in mladinka Vavčeva dosegli

v konkurenci mladink prvo mesto, v konkurenci članic pa drugo mesto, kljub temu, da sta še zelo mladi igralki. Mladinci v postavi Jamšek, Pandev, N. Bavče in V. Grabner so dosegli tretje mesto, člani v postavi Auprih, Pandev in Jamšek pa sedmo mesto. Če ocenjujemo prvo mesto z dvajsetimi točkami, drugo z 18 itd. vse slovenske klube, ki so sodelovali na republiških prvenstvih, kot je lansko leto točkoval tehnični sekretar Namiznoteniške zveze, pridemo do razveseljivega rezultata, in to, da smo v skupnem plasmaju vseh ekipnih republiških prvenstev dosegli I. mesto pred Ljubljano, Odredom, Triglavom itd. Zasluga, da smo se povzpeli tako visoko, je v prvi vrsti v tem, da posvečamo skrb vsem ekipam od pionirk, pionirjev, mladincev in mladink do članov in članic, saj smo edini klub v Sloveniji, ki je z vsemi ekipami nastopil na republiških prvenstvih. Člani, ki so se lansko leto plasirali v II. zvezno ligo, so se po prvem in drugem kolu uvrstili proti pričakovanju na V. mesto, saj je bila zasedba II. zvezne lige zelo močna. Naši člani so igrali v drugi zvezni ligi z Odredom, Triglavom, Vojvodino, Metalcem, Tekstilcem, Lovčonom, Sento itd., torej z močnimi klubi iz vse države.

Kakor moštveno tako so se uveljavili naši tekmovalci na prvenstvih posameznikov in dvojic. Jožica Vavče je osvojila kot mladinka republiško prvenstvo, medtem ko je bila na državnem prvenstvu druga. Pionirka Petračeva je bila na državnem prvenstvu v svoji disciplini prav tako druga, skupaj z Vavčeto pa sta za barve Fužinarja v dvojicah osvojili prvo mesto na državnem prvenstvu. Kljub temu, da je Vavčeva še mladinka, se nahaja na republiški rang lestvici na tretjem mestu, medtem ko je bila na državnem prvenstvu v disciplini članic šesta. Skupaj s Petračevo sta v dvojicah postali tudi republiški prvakinji.

Pionir Valter Grabner je zmagal do sedaj na vseh turnirjih pionirjev posamezno, osvojil republiško prvenstvo in se nahaja na slovenski rang lestvici na I. mestu. Na državnem prvenstvu je zasedel peto mesto. Tudi mladinci so se kar dobro uveljavili. Mirko Bauče deli tretje do četrto mesto na republiški rang lestvici. Na turnirju desetih najboljših mladincev Slovenije pa so lahko nastopili tudi Pandev, L. Bauče, V. Grabner in Jamšek Robert. Pri članih posamezno o takih uspehih ne moremo govoriti, kar je povsem razumljivo, vendar pa lahko povemo, da se pri članih B nahaja na slovenski rang lestvici Robert Jamšek, medtem ko zavzemata Bogo Auprih in Mirko Bauče pri članih A 14. in 15. mesto.

Žal zaradi boleznih naše igralko niso sodelovale na državnem mladinskem in ženskem turnirju za prvenstvo FLRJ, kjer bi pri mladinkah prav gotovo dosegle vidno mesto. Mladinci, ki so sodelovali na državnem ekipnem prvenstvu, so po zaslugi izredne igre Jamška zasedli VII. mesto, kar je vsekakor uspeh, saj so lansko leto bili VII. na republiškem prvenstvu. Lep uspeh je dosegel Mirko Bauče na državnem prvenstvu za člane, kjer je v kategoriji A prišel med 16 najboljših igralcev, kar je od Slovencev uspelo samo še Tomažiču, članu ŽNTK Ljubljana.

Sporočilo uredništva za naprej in za nazaj

Naš list izhaja četrtletno v treh številkah skupaj, da je možno objaviti tudi daljše razprave brez drobljenja in nadaljevanj ter da je na ta način tudi manj tiskarske, upravne in razpečevalne stiske oziroma da je enkratna.

Iz izhodišča 29. NOVBEMBRA (ko je za državni praznik leta 1951 izšla prva številka) si sledijo datumi izida takole: 28. FEBRUARJA (ker 29. včasih ni), 28. MAJNIKA, 28. AVUGUSTA — in spet za državni praznik 29. NOVBEMBRA.

Tako torej postavljamo te četrtletne datume. Včasih je še to tesno pri takem obsegu in opremi ter se komaj izvlečemo.

Toda včasih se le zgodi, da dotiskamo list pred navedenim datumom. Tiskarni moramo namreč dati celotni material mnogo prej in zaključiti redakcijo dosti pred nastikom oziroma izidom lista. Kadar smo dovolj zgodnji, nam lahko tiskarna ustreže toliko prej.

Takrat in na ta način se zgodi, da je list zunaj prej, kot pa kaže datum v glavi lista. To nazadnje ni nič hudega — je pač list prej tu — enkrat bo tako ali tako.

Vseeno pa smo odkrili oziroma so nas opozorili na precejšnjo motnjo, ki lahko nastane s tem prehitvanjem datumov. V zadnji številki na primer smo objavili razpravo o konferenci v Kefrovem mlinu in citirali Dušana Kermavnerja. Redakcija smo zaključili že mesec dni prej, čeprav je potem številka nosila mnogo poznejši datum. Medtem pa je prvi pisec o tej zadevi vso stvar spet dalje raztolmačil še pred izidom našega lista, pa vendar teh izpopolnitev nismo več upoštevali — seveda, ker je bil list zunaj že prej — datum pa je vseeno kazal, da bi dopolnitve lahko upoštevali. Kaj si potem ljudje mislijo o našem uredništvu!?

Ta primer pa še ni tako hud. Kaj bi šele bilo, če bi urednik v listu, ki je izšel na primer 15. februarja, nosil pa datum 28. februarja, razpisal ženitbeno ponudbo, medtem pa vmes 20. februarja že umrl?! Ali pa če bi v tem presledku fabrika pogorela, list pa, ki bi nosil poznejši datum, take katastrofe ne bi omenil, temveč bi mirno naprej pisal o Uršlji gori.

Opozorili smo torej na taka prehitvanja, da bi pozneje kdaj ne jemali teh datumov preveč dobesedno. V tem pomenu velja to opozorilo še toliko bolj za nazaj.

Zaradi dobre igre je bila mladinka Jožica Vavče poslana na 14-dnevni zvezni tečaj v Opatijo, kjer je nato na mednarodnem prvenstvu Jugoslavije za mladince in mladinke zastopala barvo Slovenije.

Naši igralci so nastopili tudi na vseh podzveznih tekmovanjih, kjer so razen članov, ki so dosegli II. mesto, pobrali vsa prva mesta. Pri tem moramo upoštevati, da je podzveza teritorialno precej velika, ker obsega vso Štajersko in Koroško.

NOGOMET

Prelomnico, ki so jo naredili v nogometnem klubu, lahko samo pohvalimo, še bolj pa bi hvalili, če bi do te prelomnice prišlo že prej. Izgleda, da so nogometišči le spoznali, da z raznimi »zvezdami« ne bodo rešili ravenskega nogometa in so začeli pridno vaditi z mladino, kar je pravilno in se tudi na tekmah že pozna. Kdor je gledal tekmo med Kovinarjem in Fužinarjem,

je bil verjetno presenečen nad dobro igro domačih, ki so nastopili z mlado, požrtvovalno in disciplinirano ekipo.

Treningi v tem klubu so kakor za člane tako tudi za mladince v redu, kar je lep dokaz, da se pod pravim vodstvom da marsikaj narediti.

ROKOMET

Rokometaši se še vedno borijo z začetnimi težavami, vendar bo tudi v tem klubu Filipančičeva pomoč prej ali slej rodila sadove. Razveseljivo je, da je v tem klubu zelo veliko mladine, saj članov praktično nimajo, in to mladine, ki veliko obeta. Z vztrajnim treningom se bodo tudi v tem klubu začeli kazati uspehi, v kar ne dvomimo.

ATLETIKA

Najbolj težavno je delo prav v lahkoatletski sekciji, ker nimajo niti najosnovnejšega — atletske steze. Sekcija pa je kljub temu agilna in v možnostih, v katerih dela, vredna vse pohvale. Člani atletske sekcije so se udeležili več tekmovanj, na katerih so uspešno debutirali, najbolj uspešna pa je bila ekipa članic na »teku ob žici okupirane Ljubljane«, ki je dosegla prvo mesto, medtem ko so člani zasedli četrto mesto, kar je prav tako lep in hvale vreden uspeh.

Prepričani smo, da se bo z izgradnjo atletske steze zanimanje za atletiko med našo mladino še povečalo in takrat bo tudi odbornikom te sekcije lažje delati.

PLAVANJE

Plavanje se ob danih pogojih, o katerih smo že pisali, ne more razvijati. Zelo žalostno, saj je plavanje lep in zdrav šport.

Športno društvo Fužinar pa naj kljub vsemu stori vse kar se da, da bi tudi naši plavalci lahko v redu trenirali in tekmovali.

KEGLJANJE

Tudi kegljači pridno in redno trenirajo in beležijo v svojih prijateljskih tekmovanjih pozitivno bilanco. Tekmovali so tudi že na dveh pokalnih turnirjih, ki so jih organizirali in kjer so osvojili lep pokal. Njihova želja je, da se vključijo v podzvezno tekmovanje, kar jim bo sigurno uspelo.

SMUČARSKA KOČA

Tudi o koči so spregovorili naši športniki, o tej lepi smučarski postojanki pod Uršljo goro. Odbor za kočo je dal poročilo in predlagal, da se koča še bolj popularizira in uredi v splošno korist športa in turizma. Tudi tu bo potrebno v bodoče precej narediti. Najprej cesto, škarpo, ureditev prostorov itd. Vse to je delo, ki čaka športno društvo.

VAŽNI SKLEPI

Obravnavali smo posamezne klube in sekcije, ene več druge manj, mogoče po uspehih, kot so bili razvidni iz poročil na občnem zboru.

Vsebinsko pestra in aktualna poročila, ki so ugotavljala dejstva, so se vrstila drugo za drugim in na koncu je imela komisija za sklepe precej dela, da je izluščila najvažnejše.

Navdušeno so sprejeli naši športniki predlog, da pošljejo predsedniku republike tovarišu Titu brzojavne čestitke k ponovni izvolitvi za predsednika in pozdravno brzojavko VII. kongresu ZKJ ter Športni zvezi Slovenije s pripombo, da tudi naši športniki želijo, da bi športna zveza dobila čimprej prostore, ker so prejšnji zgoreli. Te tri brzojavke so bile še istega dne odposlane.

Tudi druge sklepe, kot na primer, da bodo »fužinarji« letos delali udarniško na športnih objektih, da se bo športno društvo Fužinar še bolj potrudilo, da bo v svojo sredo sprejelo še več mladine in ji omogočilo pravo športno udejstvovanje, da bodo organizirali tekmovanja v počastitev borb na Sutjeski, je občni zbor pozdravil in pričakovati je, da se bodo ti sklepi tudi uresničili.

Še dva sklepa so si zadali ravenski športniki. Prvič, da bo športno društvo kontroliralo tudi uspehe svojih članov po šolah, in drugič, da morajo vsi člani Fužinarja pozdravljati vse ljudi brez razlike, ali jih poznajo ali ne.

Po teh sklepih se vidi, da športno društvo na Ravnah svoje športnike ne želi vzgajati samo na športnem polju ampak tudi drugače, kar kaže na dober in plemenit odnos do svojih članov, kar je samo pohvale vredno.

Želimo, da bi športno društvo nadaljevalo s takim načinom dela, na vse, ki lahko pospešijo rast športnih objektov, pa apeliramo, da storijo to za našo mladino, ki si športnega izživiljanja želi in po uspehih, ki jih dosega, tudi zasluži.

Jože Šater

UČITELJI V KOTLJAH

V črticah in povestih hotuljskega šolarja Prežihovega Voranca so učitelji v tem prelepem kraju pod Uršljo goro zadosti opisani. Vse od začetkov pri mežnarju pa do šolanih vzgojiteljev njegovega časa. Bili pa so tudi originali — Aichholzer, Pintar in drugi, ki so pomagali utrjevati šolstvo na deželi in so se v zmešani situaciji nemške prosvetne komande v slovenski pokrajini po svoje znašli. Vtisnili so svojstven pečat temu šolstvu in svojstveno stopili v generacijo. Še po štiridesetih letih, ko se je vozil čez Rhono, se je Voranc spomnil na podatek svojega ljudskošolskega učitelja, koliko vode na minuto žene ta reka.

Za tisto dobo spomina dovolj.

*

Učiteljem na žerjavlji šoli so sledili že v novem šolskem poslopju v Kotljah novi možje — in med prvo svetovno vojno tudi že prve učiteljice. Z vsem šolskim razpo-

redom in podobnim je bilo tedaj precej drugače. Počitnice so bile — vsaj pri nas na deželi — septembra in oktobra, da so otroci lahko pobirali doma sad in predvsem pasli. Skozi vse poletje pa smo hodili v šolo, s tem da so nas ob dnevih hude vročine predčasno pustili domov — včasih že kar zgodaj dopoldne. »Hitzferien« smo temu rekli. Te »hicferije« so bile pogoste posebno v času, ko rojijo čebele. Takratni nadučitelj (šolski upravitelj) je bil namreč znan čebelar. Vseeno nam je šola poleti bolj ugajala kot pa gaženje snega tudi po dve uri daleč. V zimskem času so bile zato tudi vse take praznične počitnice bolj raztegnjene. Pouk je trajal z izjemo enega dne v tednu od osmih do dvanajstih ter od enih popoldne do štirih. Le šolarji prvega razreda so imeli popoldne samo do treh.

Niti ne vem več, kdaj so takrat zapisovali v šolo, vem le, da sem začel z izpol-

Nekdanji njegov učitelj Franc Aichholzer na Vorančevem grobu. Desno doktor Zwitter in doktor Felacher.

njenim šestim letom. Na »vpis« sem šel z očetom kar k čebelnjaku, kjer je nadučitelj Josip Fleiss gotovo bil, če ni bil na lovu. Kako dolgo je že prej upravljal na šoli, naj dopolni kdaj šolska kronika. Kar celi roji čebel so viseli po njem. Moral jih je porezovati (jesen), ali pa so rojile (poletje). Takrat sem prvič čul, kako se je mogoče pogovarjati v dveh govoricah — oče slovensko, Fleiss pač nemško. Zadrega kljub temu ni bilo nobene, ker smo vsi vedeli, da obvlada nadučitelj tudi dobro slovensko, če hoče. Moral sem se odkriti, pozdraviti in reči: »Prosim, da bi me sprejeli v šolo...« Tako mi je zapovedal oče. Ko bova pa spet šla, moram reči: »Se zahvalim...«

Sicer mrzli in odrezani Fleiss — takega sem si zapomnil iz vse šolske dobe — je moral biti tistega dne posebne volje. Čebele so morale prav leteti. »Če boš priden...« je rekel po slovensko, potem pa pristavil še kaj takega po nemško. Gledal sem očeta, ki mu je slovenska beseda iz Fleissovih ust na uradni predstavi povedala, da smo topot tudi mi dobro sprejeti in je bil zato ves nasmejan. Nadučitelj je namreč dosledno ločil, kaj je uradno pa čeprav pri čebelnjaku, in zlepa ni zgrešil postaviti nemščine na vhod svoje šole. To napravi vtis in več zaleže kot še tako dopovedovanje ali komanda. Pri tej svoji postavi je potem lahko slovenske besede po presoji in priložnosti daroval. »Ja, to je naš ta zadnji...« je rekel oče. Padle so še besede o Lojznu, ki je bil takrat že skoro pred maturo v Celovcu, in o Vrancu, ki se je že oglašal v »Miru« in »Domačem prijatelju«.

Takega Fleissa potem nikoli več nisem doživel, razen morda ob priložnostih njegovega večnega »Fuchs-suchen«. Vnet lovec — prvak v soski — je pozimi nastavljal lisicam tudi strup. Nekaj dni po taki položitvi, ki jo je opravil sam, je morala vsa šola (razen deklet, ki so tedaj šivale) na iskanje. Povedal je, v katerem rajonu naj iščemo in kje navadno obleži taka žival, ko je požrla strup. In že je šlo vse križem krašem. Nam šolarjem se je zdela stvar zadosti interesantna — šli smo lahko ven. Zraven tega pa smo imeli nadučitelja še za dobrotnika, kajti lisice so delale škodo povsod, on pa jih bo sedaj ugonobil. Zaradi tega temu letanju po lesih tudi na domovih niso nič rekli. Polaganje strupa in naš »fuks-zuhen« sta bila seveda največ ob novem snegu. Tekali smo po celem, z vej se je vsipalo za vrat, nekateri izmed nas pa so bili kar v coklah. Oče je nama z bratom odkidal gaz vse do sosedaj, kjer je bila naprej že bolj izvožena pot, da sva mogla hoditi v šolo s to obujjo, zatagadelj s temi šolskimi akcijami le ni mogel biti čisto zadovoljen, ko smo prihajali domov vsi mokri, rekel pa ni kaj. Nazaj v šolo tisti dan ni bilo treba (razen seveda tistemu, ki je našel lisico, za katero je dobil srebrno krono, čaja in pogače), zato so neki hitro izginili — domov. Bili so bolj prebrisani, škoda da taki niso naprej študirali.

Kako je Fleiss učil, ne vem. Nobenega vtisa ni napravil v razredu drugega, kot da se mu mudi. Poučeval je v prvem, tepel in kaznoval pa v obeh. To operacijo si je torej obdržal za vso šolo in jo znano

SLOVENSKI MATURANTI CELOVŠKE GIMNAZIJE LETA 1914 Z DR. FR. KOTNIKOM
Z desne na levo — sedijo: dr. Franc Kotnik, profesor — Župančev z Dobrij, Janez Krajnc iz Dobrle vesi, padel 1919 na Koroškem za slovensko stvar, Jožef Kap iz Dobrle vesi, uradnik v Celovcu, Prežihov Lojz iz Kotelj, sorbonski in cambriški doktor — maturiral z odliko; stojijo: Martin Mikoš iz Kanalske doline, železniški uradnik v Mariboru, Florjan Zupane iz okolice Celovca, bančni uradnik, in Janez Mikl iz Bekštajna.

temeljito opravil, kadar je bilo kaj takega. Pametnemu poslovnemu človeku, ki ima toliko opravka z lovom in čebelami, se je zdelo škoda časa, zato je jezno in hitro tepel, kar je imelo svoj dodatni učinek. Bil je leto in dan v tirolski lovski obleki kakor tudi oba njegova poba Fredi in Berti, ki sta govorila samo nemško. Berti še ni hodil v šolo, a je bil vseeno kar naprej med šolarji. Rad je imel smolo za žvečenje, ki so mu jo višinci s takih leg prinašali cele pesti, da se je nekoč skoro zadušil. Žena je bila bolehnata, tiha lepa gospa. Čebele in lov so bili njegov odraz, sicer pa odrezanost. Tak verjetno kako posebej nikamor ni silil za stiki. Klali so doma sami in kure so tudi bile, da je bilo vsega tega. Le pri procesijah, ko je vodil šolo, je bil bolj nedeljski. Imel pa sem vtis, da so se mu predvsem te prepočasi odvijale; s šolo je bil namreč vselej daleč naprej.

Še enkrat sem si ga zapomnil bliže. Vojska je šla v četrto leto pa je zmanjkovalo ljudi in so zato pobirali že za črnovojnike. Vse do petdeset let je moralo zraven. Naš oče je bil čez petdeset, a je bil vseeno vpoklican. Vsi so vedeli, da Fleiss lahko izbere, oziroma da je on sodil. Oče ni naredil koraka, vedel je, da je napravilo to njegovo slovenstvo. Mati pa je le nekako po nekom zaprosila Fleissa, toda oče je moral vseeno iti. Nekoč takrat (prej ko slej po Lojzovi intervenciji) je prišel gredoč k nam in materi zadosti toplo govoril, kako se bo vsa stvar »že uredila...«. Uredil pa je zadevo Lojz v Celovcu, ki je vedel za starostna določila vpoklica, predvsem pa za Fleissovo izbiranje in je zato tudi njemu povedal, kar mu je šlo. Oče se je res kmalu vrnil — še pred razsulom Avstro-Ogrske.

Jugoslaviji se je Fleiss umaknil nekam na Koroško in ni bilo več slišati o njem. Nekako zveni, da je bil iz Laboške doline. To je lahko najti. Rekli so tudi, da je med okupacijo leta 1941 pogledal v Kotlje. Zvezo s Kotuljci pa je nekako upostavil njegov sin Fredi, ki ima otroka z eno izmed Čapelnikovih (nazadnje so stanovali v Lakovskem mlinu). Nedavno mi je mati, ki živi v Pliberku, kazala sliko tega utrakvističnega otroka — s hišo in avtom v Ameriki.

V »višjem« razredu je takrat učil Alojz Hanin; lepo oblečen, v lepem odnosu in tih človek. Vtis imam, da Hanin ni imel nobenega stika ne samo v Kotljah, temveč z nikomur na svetu. Kakor bi vse preziral, živel in mislil zase, pri vsem tem pa fin in daleč od ošabnosti. Ker je Fleiss tepel tudi za njegov razred, sem si Hanina zapomnil še bolj kot finega človeka, ki se mu ta operacija gabi in jo zatagadelj odstopa drugim. Predvsem tudi s tem svojim stavom je utemeljeval »višji« razred. Nihče ga ni mogel proglasiti za več kot za vse zapovedi in obzire izpolnjujočega učitelja. Prej je veljal za Nemca, vsaj pri tistih, ki so ga manj poznali. Toda tudi to veljavo je nosil in kazal na način, kot da mu je čisto vseeno, kako ljudje govorijo, najraje pa, da nič ne govorijo in ga pustijo pri miru. Pozneje so povedali, da so le bili tudi taki stiki, ki so Hanina opredelili tja, kamor je bil opredeljen po rojstvu — Slovenec, rojak iz Šmihela v Podjuni.

Kako je učil, ne vem. Preden sem prišel v njegov razred, je odšel v vojsko. Le pevske in telovadne ure smo imeli včasih skupaj. Te je vodil Hanin. »Telovadnica« je bila na šratneškem vrhu. Tam na tisti gozdni trati od Šmohora dol. Tako pri-

jeten kraj in spomin, da še danes ob mislih na to srce prijetno zabolí. Najraje smo imeli skakanje v višino in na daljavo. Kar to nam je naročil, nas oddaljeno opazoval in se kdaj nasmehnil kakemu prekucu. Ko so šli čez vrvi asi — Štruc Anza in Podhovski Pepi — je stopil bliže. Hanin je vzgajal z odnosom. Spoštovali smo ga in smilil se nam je, ko je moral na vojsko, s katere se ni več vrnil.

Vmes je bil neki presledek, ko je počeval Fleiss oba razreda. En dan enega, drugi dan drugega. Bilo je torej spet kar prijetno. Včasih ob takih opravkih nas je nagnal že kar zjutraj nazaj, češ: idite domov in pomagajte pridno delati, da bomo čimprej zmagali... Za enega samega, pa četudi brez čebel — je bila vseeno huda. V vsakem razredu sta bila po dva oddelka, posebej trd pa je bil še zadnji oddelk drugega razreda, kjer si pač obsedel do konca šolske obveznosti, ker nisi mogel več nikamor naprej. Ti štirinajstletni šolarji včasih že kar niso bili več šolarji oziroma jih je bilo treba programsko zaposliti. Za to pa vsaj Fleiss ni imel vselej časa.

Vseeno kmalu nato je prišla učiteljica Ema Duh — prva ženska učna moč v Kotljah, kar svet obstoji. Doma so rekli, da je slovenski človek. Prišla je tudi s tolstovrške šole, kjer Županci niso trpeli drugega kot Slovenca. Čisto mirno je od kraja kdaj zasakala tudi po slovensko. Čutili smo spremembo in postali bolj domači pa skovali celo tako Ema »Duha-puha«. Najbrž so njeno slovenstvo preveč obešali na zvon ter se razdomačili in s tem izpostavili državno uslužbenko nevarnosti, ker nam je kmalu temeljito obrazložila, da ona ni Ema Duh, temveč Ema Düh (di) s preglasnim u in nemim h. Nervozna je prišla v razred (verjetno po taki lekciji prosvetnih oblasti ali pa kar Fleissovi), opazno odrezala na izključno nemški govor in matrala z njim tudi tedaj, ko tega ne bi bilo treba. Nekaj zaslug na tem preobratu smo imeli torej sami Hotuljci, ki smo hoteli prehitro iz gnezda. Avstro-Ogrska je le še obstajala.

Tedaj je bila spet uvedena posebna slovenska učna ura. Prej kdaj jo je vodil Hanin. Pravili so, da je lepo razlagal. Jaz sem te ure doživel z Emo Duh. Bile so seveda popoldne po šoli, ko si že vsega sit, pa tudi slovenščine. Oče je nama z bratom zabičal, da morava ostati tudi pri

tej uri, pa če bi bila sama. Naj oprostijo, če bom koga izpustil, a zdi se mi, da smo bili na tej kakor kazni zapoznali slovenski uri le midva z Anzonom, pa Gorenšek-Štručev, Pavšarjeva dva, Smunkarjev, Kričej in včasih še Kozarinov Maks. Ne, to nikakor ni bila morda neka slovenska izbira, temveč so drugi samo bolj praktično zaključili, kajti doma je bilo delo in otrok ni bilo mogoče kar tako puščati v šoli ves ljubi dan. Slovenski pouk tudi ni bil obvezen in nazadnje ena sama preveličana ura na teden tudi ne bo napravila dosti.

Vkljub temu smo po tej spremembi in predvsem prvinci mislili bogve kaj. Vstopila pa je Ema Duh, ki smo je bili siti že skozi dan. Kaj, bo ta tudi slovensko učila? Čeprav tudi njej ni moglo biti vseeno to podaljševanje čepenja v šoli, je vstopila prijetnejša. Vse samo slovensko. Brali smo taka berila. Kmalu pa je tudi to splahnelo, a zame ostane spomin na Emo Duh povezan tako tudi s spominom na prvo slovensko učno uro.

Eme Duh se prve spominjam v razredu. Kar naprej je nekaj učila in spraševala. Tisti Fleissov mir je izginil. Vseeno smo imeli prvo učiteljico na ta način radi šele, ko je šla. (Menda nazaj na tolstovrško oziroma trško šolo.)

Prišla je Romana Kosak. Rekli smo kar: Kozak, kar je morda tudi bila, čeprav je ni nihče slišal pregovoriti slovenske besede. Morda tedaj res Nemka, vsekakor pa brez narejanja, kar imponira. Pa če bi učila in zahtevala kitajščino, tako nesporno pošten vtis je napravila takoj od kraja. Tako blizu je prišla, tako toplo je znala učiti. Kakor da ne bi bilo vojne ne sovražnikov ne prijateljev ne Slovencev ne Nemcev, temveč sami pametni, pošteni in dobri ljudje na svetu — kakor je bila ona. Eden izmed oddelkov je dobil tako nalogo, z drugim pa je neposredno obravnavala. Vsedla se je k nam v klopi in nas povezala v tako pažnjo, da so ure minile ko hip. Posebno zemljepisne ure so bile svojstveno lepe. Koroška dežela! Vse svoje razglednice je pokazala in tako smo spoznavali te lepe kraje, o katerih je tako toplo govorila, pa če je bila na sliki tudi sama cerkvena. Radi smo jo imeli, to dobro in prijazno učiteljico in v lep spomin je šla. Usoda se je poigrala, da je to lepo deklo po duši zaključila v slovenski vasi dobo za Slovence vseskozi tako mačehovskega šolstva.

Bližali so se dnevi prevrata. Fleiss je pobasal. Za Kotljami mu je bilo žal verjetno največ zaradi izrednega lovskega revirja, medtem ko je čebelna paša v okolici Beljaka, kamor je menda najprej šel, boljša.

Šola je ostala brez učiteljev in smo imeli nekaj časa tak mir.

Z Jugoslavijo je prišel novi šolski upravitelj Adolf Sokol. Sokol je nastopil lepo, kakor smo pričakovali Jugoslavijo, mlad, lep, veder in prijazen človek. Očeta so takrat dali za predsednika šolskega odbora in novi nadučitelj je prišel že kar prve dni k nam. Marsikaj je bilo namreč treba urediti na šolskem in na stanovanjskem posloplju itd.

V šoli je zapelo in zaigralo novi domovini. Tudi tiste, ki so menda mislili, da Fleissove pojave oziroma odsotnosti v vasi zlepa ne bo kdo nadomestil, je takoj pridobil in zaposlil s prijatnimi mislimi. Za pevsko uro nam je zaigral na citre. Celu uro je igral in pripovedoval narodne pesmi. Pri pouku je bil za glas višji od vseh dotodanjih, znal ga je napraviti privlačnega. Včasih smo šli tudi ven — si je že kaj izmislil, da je bilo zanimiveje. K vsakemu se je približal, vsakega našel; nič več nisi prezrto ždel kje v klopi. Skratka: uveljavil je svojo metodo, napolnil in osvojil šolo.

Tudi čebelnjak ni dolgo sameval, radi so mu pomagali upostaviti to drobno družino in že nam je tolmačil delovni dan teh pridnih muh. Ob nedeljah je prišel pod lipe med ljudi, pozneje pa je za občino celo sam »ven klical«.

Ta vsestransko svetli človek je v Kotljah torej več kot nadomestil čebelarja.

Pa je spet prišla prekinitvev po koroških osvobodilnih bojih. Avstrijski Volkswheerovci so maja 1919 prodrli celó do štajerske meje in zasedli Kotlje nekako za mesec dni. Bili smo tako čisto na fronti in o šoli spet ni bilo govora.

Kmalu leta 1920 pa so Sokola premestili v plebiscitno cono — v Žitaro ves. Sam je povedal, ko se je poslovil, da gre le začasno ter da se bo vrnil v Kotlje, ki jih rad ima. Za tisti presledek je prišel na šolo Ferdinand Kogelnik. Sokola je bilo težko nadomestiti. Sprva smo ob razliki kar cagali. Tihota, počasnost in flegma, da se bogu smili. Kakor bi hotel reči: delaj, kar hočeš, svet doživlja take in take čase pa boš kaj posebej zganjal. Toda gosli so mu že prečudovito zapele. Kaj smo jemali pri Sokolu, kje smo ostali? Kar tam je prijel in nadaljeval. To se nam je dopadlo. Povedal je še, da nas je prejšnji učitelj pohvalil in ne želi, da bi bilo pri njem drugače. Manj je zaposlil, več sam razlagal. Z globokim glasom in dobrim odnosom je kmalu razodel človeka, ki smo mu prisluhnili, mu prišli naproti in ga spoštovali. In iz te resne pojave je nenadoma padla vmes prebrisano vesela, da se je nasmejaj ves razred, on pa ne. Ta igra je še bolj podžgala. Smo že skupaj. V Kogelniku je bival bister in dober človek. Oče ni delal nobene primerjave, takoj pa sem vedel, da ga ceni.

Naj ne bo nikoli treba, toda

kličite takoj reševalno postajo

kadar koli se pripeti kaka težja nesreča, kajti samo šolani reševalci znajo nuditi pravo prvo pomoč tudi glede prenosa prizadetega.

Kar imamo lastno reševalno službo, je bilo že več primerov, da so rokavali kar sami v obratu. To ni vselej dobro za prizadetega.

Kličite zato vselej ob taki potrebi:

tovarniško reševalno postajo — telefon 200 ali 250,
postajo za prvo pomoč — telefon 250,
obratnega zdravnika — telefon 202.

Ferdinand Kogelnik je bil moj zadnji učitelj na ljudski šoli. Nekaj popoldanskih ur me je tudi pripravljajal za gimnazijski izpit.

Učitelji verouka so bili vsakokratni župniki v Kotljah. Prvi je bil Franc Štingl, češki rojak, ki je bil že dokaj dolgo na župniji. Bil je tudi moj krstni župnik. Seveda nismo vedeli, da je Čeh in kako bi bilo to drugače, še manj pa da je sotrudnik raznih revij in literarni kritik — tedaj v taki oddaljeni vasi. Šele pozneje smo to razumeli. V šoli ni veliko učil. Menda je prišla prav pred uro verouka pošta, ki je je bilo — raznih revij in časopisov — cel kup, pa je sedel za kateder in bral. Ko je prišel, smo zmolili »Oče naš« in na koncu ure spet. Redkokdaj se je lotil česa in vtis imam, da nas je v prvem razredu učil samo pokrižanja, razložil kdaj kak praznik, sicer pa nam bral iz Zgodb svetega pisma. Menda dolgo dolgo je prihajal z njim lepo oblečen fantek, ki pa ni mogel govoriti. Posadil ga je kam v prvo klopi, ali pa kar na podest. Če pa kje v klopih ni bilo miru, mu je pokazal na te nagajivce — in fantek se je postavil tje kot straža. Bil je s Štinglom v sorodu in še sedaj živi na Ravnah.

Župnik Franc Štingl se je tedaj kmalu poslovil, šel v pokoj v svojo domovino. Ko je umrl, sem bral vest tudi v taki reviji. Kotlje so imele zanimivega župnika.

Štinglu in prvemu mojemu veroučitelju je sledil provizor Janez Katnik. Spominjam se, kako ga je fara pričakovala. »Kak pridigar neki bo...?« To je vselej prvi in poglobitni vtis — in bil je dober. Kotlje so si ga zapomnile kot pridigarja.

V šoli se ga že zato spomnim, ker ni čisto nič sedel za katedrom, temveč skoz govoril in vpraševal. Torej prvi, ki je kaj učil. Ostalo je tudi, da smo za vsako tako neznanje pisali kazensko nalogo. Kar tam po dvajsetkrat »šest poglobitnih resnic« ali »deset zapovedi« ali kaj takega — pač tisto, česar nisi znal.

Vsega skupaj menda samo nekaj mesecev. Zbolel je in umrl ter za večno ostal v Kotljah. Spominjam se, kako so obstali ljudje, ko je ob izredni uri zabučal velik zvon in pel celo uro, potem so se mu pridružili še drugi. Tak razpored je bil tedaj za oznanilo duhovnikove smrti iz lin.

Kdo bo prišel? Vsi duhovniki na zakotnih in slabših župnijah so bili tudi tedaj Slovenci. Kmalu se je čulo, da pride provizor iz Tinj na Koroškem, znani šentanelski in strojanski narodni buditelj ter posebej znan po gromoviti slovenski birmški pridigi leta 1910 na Prevaljah. Ko je bil v Šentanelu, so pisali vladi na Dunaj in po večletni borbi dosegli slovensko uradovanje na občini. Tako je prišel v začetku decembra 1914 župnik Ivan Serajnik, potomec pravih Serajnikov iz Svetne vesi v Rožu.

Vmes na šoli ni bilo verouka, ali pa je nadomestoval kdo iz Guštanja. O Serajniku smo v našem listu zapisali ob njegovi smrti. Župnikoval je v Kotljah štirideset let in tako tudi tam ostal za zmeraj. Šle so skozi generacije in njegovega pouka se še vsi spominjajo. Voranc ga ima v romanu »Jamnica« in ga označuje v več črticah.

Verouk je bil na šoli vedno slovenski, tako da so bile moje prve slovenske učne ure pravzaprav te.

MIHA ŠTOR

Ko smo takrat že zaključili list, se je poslovil Miha Štor, štirideset let prvi strugar fužin.

Pokojni je bil dobesedno rojak iz Štor (ime v krajevni zvezi), kjer se je tudi izučil. Na Ravne je prišel leta 1904 in sodeloval do upokojitve leta 1944.

Poleg izrednega talenta za preciznost in posluh za obdelavo kovin, kjer je bil vest in svetovalec vsej stroki, je imel pokojni tudi posluh za socialno skrbstvo. Poznali so njegovo naprednost in točnost ter ga vsa leta volili za predstavnika delavstva v Bratovsko skladnico. Tudi ko je tem ustanovam marsikje trda predla, guštanjka ni nikoli zabredla.

Miha Štor pa je bil tudi sicer pokonec. Nisi vedel, ali je strugar ali advokat ali pa sodelavec humorističnega lista. Spomnim se ga, ko sta prišla kdaj z Vorancem na take seje v Maribor ali Ljubljano. Moral je že vedeti, da je bil Voranc za take stvari vselej bolj pozabljiv, pa je, ko sem se poslavljajal, resno spregovoril: »V imenu delavstva predlagam (Štor je pri Bratovski skladnici zastopal delavstvo, Voranc pa fabriko), da se da našemu študentu kakšna reč...«

Bister in pokonec je dočakal 78 let, odložil pipo in umrl — mojster stroke in naprednjak svoje generacije.

Ravenski fužinarji ob začetku stoletja

V zadnji vrsti možje iz topilnice od leve na desno: Šisernik (menda Volen), Tasoto, Gostenčnik, že nerazpoznan, Ruphof, spet nerazpoznan in Kramer z vrčem v roki (zadela ga je kap pri delu). Spredaj iz obrata plinarne: Husar, Pernat, Sanjak, Strohmayer, Sirnjak, predelavec Ivartnik in obratovodja Mihelič (s kravato). Dva že nerazpoznana. Slika iz leta 1906. Posodil nam jo je upokojeni jeklar Anton Ulšek.

Šport

PADALCI

Ravenski železarji smo znani ne samo kot proizvajalci kvalitetnih jekel, temveč tudi kot aktivni športniki raznih fizikalnih panog. Mladi železarji beležijo lepe uspehe kot agilni odbojkaši ter tudi v zimskem športu, pri šahu itd. Tako je skoraj sleherni mladi član delovnega kolektiva uspešen in aktiven v raznih športnih društvih, kjer poleg svoje službe prispeva mnogo k športnemu dvigu in uspehu kraja. Poleg tega pa krepi tudi svoje delovne sposobnosti.

Tokrat bi rekli nekaj več o društvu »Koroškega aerokluba«, katerega člani smo tudi ravenski železarji. Sedež kluba je v Slovenjem Gradcu. V dveh letih smo si pripravili novo letališče, ki nam nudi vse, kar si želimo. Imamo jadralsko, modelarsko ter padalsko sekcijo. Moramo pa opomniti tudi tovariše funkcionarje, da od njih pričakujemo več v aktivni organizaciji našega kluba. Sedaj, ko imamo svoje letališče, nam je dana vsa možnost, da postanemo res pravi športniki na tem področju. Zanimanje za ta šport je med mladino železarne resno in videti je, da se bo število članov znatno povečalo. Strokovnega kadra imamo dovolj v vseh treh sekcijah, le njihovo delo bo moralo zaradi števila članov biti agilnejše.

O tem športu se pri nas sicer sliši zelo malo, zato je tudi število članov tega kluba še majhno. Po drugi strani so pa različna mišljenja, ki so mnogokrat netočna ter škodljiva za uspehe v delu kluba. Aktivni člani pa vemo, da je to drzen šport, zelo lep in nam daje mnogo razvedrila, poleg tega pa tudi odpornost in zdravje. Na Ravnah je najstarejša padalska sekcija. V naši železarni je ta panoga pred dobrim letom dala lepe uspehe, kljub temu da smo imeli težave zaradi oddaljenosti letališča za praktične vaje. Te smo opravili predvsem v Celju in Mariboru. Sedaj, ko smo dobili svoj prostor, je le vprašanje, kako bomo zamudo nadoknadili. Upamo, da bomo sčasoma dobili motorno letalo in takrat naša športna panoga ne bo zaostajala za ostalimi. S tem bo zanimanje večje in bomo lahko z uspehom sodelovali. Že pred nekaj leti je bil organiziran tečaj padalstva, katerega so se poleg nas udeležili tudi člani ravenske gimnazije, prav tako pa tudi naše mladinke niso zaostajale za mladinci ter so uspešno končale tečaj. Po tečaju je naše delo postalo aktivno, udeleževali smo se skokov v Celju in Mariboru, nekateri pa celo, ko so služili kadrovski rok. Veselje je bilo izredno. Pozneje, ko nas je precejšnje število odšlo na odsluženje kadrovskega roka, je naš klub nekoliko zamrl — niti člani nismo vedeli, kako pričeti s ponovnim delom. To krizo smo v glavnem sedaj že prebredli. Kljub temu da nas je ostalo le malo, upamo zaradi večjih možnosti doseči še večje in lepše uspehe kot v preteklih letih. Z organizacijo tečajev si bomo pridobili nove člane modelarje, padalce in pozneje letalce.

Mnogo mladih ljudi si želi z letalom v sinjine nebesnega svoda, letati in opazovati lepote narave pod seboj. Leteti z letalom je v eri tehnike za razvite dežele že nekaj vsakdanjega, toda pri nas je letenje za marsikoga le sen, ki pa se bliža izpolnitvi s hitrimi koraki. Leteti in še leteti, se pravi, postati pilot, in če to ne, pa vsaj padalec. Biti pilot pa kljub želji ni enostavna stvar, to ni samo šport, ampak je to železna preizkušnja osebne drznosti.

Ta želja mnogih: vzleteti pod nebo, je bila v preteklosti tudi moja velika želja, ki pa se mi je kmalu uresničila — postal sem padalec.

Še danes se dobro spominjam dne, ko sem po končanem padalskem tečaju vstopil s skupino le teoretično »pečenih« padalcev na mariborsko letališče.

Prej veselo razpoloženi smo umolknili ob pomembnem dogodku. Vsak se je nekako zaprl vase — skratka, postal sta se nas nekaj strah in negotovost. Še korak nam je postal trd. Stopali smo po travnatem letališču, kot bi se nam neverjetno mudilo, in že smo bili pred hangarjem, kjer nas je čakala oprema. Pred hangarjem so nas veselih obrazov pričakali člani mariborskega Aerokluba. Padalska inštruktorica nam je zaželela dobrodošlico v razigranem tonu, tako da smo se tudi mi zopet razvneli in pozabili na strah. Nato smo še odgovarjali na vprašanja padalskih inštruktorjev, napravili še nekaj praktičnih poizkusov na trdih tleh, potem pa skočili vsak v svojo padalsko opremo.

Ko smo si s pomočjo inštruktorja zategnili in zapeli še zadnje pasove, je bila prva skupina pripravljena. Nevajeni obilne opreme in zaščitne obleke smo počasi stopali za inštruktorjem, ki nas je vodil do že pripravljene letala »PO-2«. Z brnenjem motorja dvokrilnega

Boris Florjančič:

KONSTRUKTER IN LIVAR

(Nadaljevanje in konec)

Jeklena litina, ki je odporna proti rji in kislinam, ter ognjeodporna litina

Označba	Smerna analiza %	Dobavljeno stanje	Fizikalne lastnosti			
			meja elastičnosti kg/mm ² min.	trdnost kg/mm ² min.	iztezanje 5 d % min.	struktura

Prokron C 0,25 2 L Cr 15		poboljšano	45	65	12	perlit-martenzit
-----------------------------	--	------------	----	----	----	------------------

Odporen je proti rji. Dobro je obstojen proti koroziji in kavitaciji. Uporabljamo ga za dele črpalk, za vodne turbine in za dele v ladjedelništvu.

Prokron C 0,50 10 L Si 2 Cr 28		žarjeno		45 60		feritska
--------------------------------------	--	---------	--	----------	--	----------

Ognjeodporna litina do 1100° C. Dobro obstojna v plinih, ki vsebujejo žveplo.

Prokron C 0,5 AŠL Si 1,5 Cr 27 Ni 4		gašeno	—	65 80	—	ferit-austenit
--	--	--------	---	----------	---	----------------

Odporen proti temperaturi posebno pri plinih, ki vsebujejo žveplo. Uporabljamo ga za armature žarilnih peči.

Označba	Smerna analiza %	Dobavljeno stanje	Fizikalne lastnosti			
			meja elastičnosti kg/mm ² min.	trdnost kg/mm ² min.	iztezanje 5 d % min.	struktura

Prokron C 0,5 15 L Si 1,9 Cr 25 Ni 12		gašeno	—	65 80	15	austenit
--	--	--------	---	----------	----	----------

Je ognjeodporna jeklena litina in jo uporabljamo za žarilne peči, ki delajo pri temperaturi ca. 1100° C. Uporabljamo jo tudi za armature v kemični industriji. Ni uporabna tam, kjer je atmosfera žvepljenih plinov.

Prokron C 0,4 8 L Si 3 Cr 8		žarjeno	35	55—60	8	feritska
-----------------------------------	--	---------	----	-------	---	----------

Jeklena litina je odporna do temperature 850° C. Uporabljamo jo za razne armature kotlov in destilacijskih naprav. Obstojna je v plinih, ki vsebujejo žveplo.

Prokron C 0,1 11 L Si 1 Cr 18 Ni 9		gašeno	20	55	25	austenit
---	--	--------	----	----	----	----------

Uporabljamo jo kot gradbeno nerjaveče jeklo v prehrabni industriji za razne dele črpalk in armatur. Je dobro varljiva.

Samo nazadnjaki še prezirajo skrbstvo za varno delo

letala so se mešali še zadnji nasveti izkušenega inštruktorja, želeč nam srečo ter obilo užitka na zračni poti.

Prvi so vzleteli. Po teži sem bil drugi na vrsti, tako sem imel priložnost opazovati prvega tovariša. Nestrpnost sem opazoval vse od poleta do odredene višine. Prenehalo je brnenje motorja in nenadoma se je pojavilo v zraku odprto padalo s padalcem. Počasi se nam je bližal. Razločno smo videli njegove kretnje v zraku, obšla nas je želja čimprej vzleteti. Že se je dotaknil zemlje in letalo je pristalo, pripravljeno za nov polet. Tedaj sem počasi stopil proti letalu, se približal kabini, se pripravil in letalo je poletelo. Občutek, ki je nastal v trenutku, ko je letalo zapustilo trdna tla, mi je dal moči, da sem premislil, kako naj čim lepše in čim pravilneje prvič skočim. Ponovno sem pregledal vse zaponke in ko je bilo vse v redu, sem mirno opazoval dolino, ki se je razprostirala pod mano. Vreme je bilo izredno lepo, tako da se je videl sleherni grmiček na zemlji. Višina je bila okoli 800 metrov. Letalo se je stalno dvigalo in vedno manjši so bili predmeti na zemlji. Polja so bila videti majhna, ceste kot ozke steze, hiše kot nekakšni pisani zabojčki. Letalo je dobivalo odredeno višino. Pred seboj sem zagledal letališče in videl, da ni več dolgo, ko se bom oddvojil od te zveste ptice. Glavo sem obrnil nekoliko v desno, da bi laže slišal pilotov ukaz »skoči!«. Na višinomeru sem opazil odredeno višino, takoj nato je ugasnil motor in zaslišal sem: »Skoči!« Težko sem se dvignil iz kabine, ker se mi je zdela majhna proti moji velikosti. Ko sem uspel, sem obrnil hrbet proti vetru ter izstopil iz kabine. Počasi sem stopal po krilu mimo pilotove kabine in stal pripravljen za odskok v praznino. Niti trenutek nisem premišljeval in bil sem v zraku, se zvil v klobčič in čakal udarca, ki nastane, ko se padalo odpre. Nenadoma me je zazibalo in padalo je bilo lepo razprostrto nad menoj. Nato sem se pravilno uravnal in pričel opazovati, kje bom pristal. Z vrvicami v rokah sem usmerjal padalo. Zdelo se mi je, da prosto plavam v zraku, ne da bi padal, vendar ni bilo tako dolgo, ko sem zagledal, kako se dolina dviga. Še nekaj trenutkov in bil sem pripravljen za doskok. Priletel sem na aerodrom, kot da bi prosto skočil iz višine dveh do treh metrov. Padalo me je pognalo naprej in me hotelo potegniti za seboj. Prijel sem spodje vrvice in tako padalo izpraznil ter terensko zložil in moj skok, ki je bil tokrat prvi, je uspel.

Vsi, ki smo tokrat prvič skočili, smo znova dobili pogum in željo do novih skokov. Pred poletom smo imeli popolnoma drug občutek kot po njem. Med nami se je razvil izredno živ razgovor in želeli smo znova poleteti v zrak. Nekateri tovariši strokovnjaki na tem polju so nam pripovedovali svoje uspehe, ki so jih beležili mnogokrat pri nas doma ter izven naših meja, kjer so nas zanesljivo zastopali ter nam dajali vzgled, kako aktivno je treba delati, da se doseže to, kar je naš ponos, ponos naše domovine. Pozneje smo napravili še nekoliko uspešnih skokov, izkoristili smo vsako priložnost, da smo poleteli v zrak in skočili s padalom. Potem pa smo se porazgubili in naše delo, naše veselje je počasi zginevalo in se šele danes hitro oživlja na lastnem letališču z nekaj svojimi sredstvi, ki jih stalno pripravljamo ter izpopolnjujemo. Prvi tak polet in korak je bil, ko sva imela prva Ravenčana priložnost prebosti zid ter iz višine pomeriti naš aerodrom. Kljub temu, da sva ga skušala razširiti na bližnje gozdove, je bil le uspeh.

Na zadnjem sestanku smo smotrno postavili vprašanje tečajev, ki jih že nekaj časa obiskujemo. Ti tečaji bodo teoretična osnovna priprava in pripravili bodo nove padalce, letalce in modelarje v našem osrčju kluba. Tako upamo, da bomo v tem letu lahko dovolj pokazali ljubiteljem tega lepega in težkega športa, prav tako pa privabili mnoge, ki imajo iste želje, v naše vrste. Pričakujemo jih čimveč. Drago Dubrovski

*Dobrodošli sestre bratje,
ljubljeni koroški svatje!
sprejmite topli naš objem,
srce radostno bije vsem.*

*Prinesli lepo ste darilo,
bo naša srca razvedrilo;
slovenska pesem s Korotana
najlepše je od Vas podana.*

*Bratje sestre v harmoniji,
pesem v lepi melodiji
je zadovoljstva vir,
in kuje srečo — mir.*

Pozdrav pevcem s Koroške, ki so 11. maja obiskali Maribor. Napisal Andrej Oset.

Jeklena litina, ki je odporna proti obrabi

Označba	Dobavljeno stanje	Fizikalne lastnosti			struktura
		meja elastičnosti kg/mm ² min.	trdnost kg/mm ² min.	iztezanje 5 d % min.	
12 Mn Cr smerna analiza C 1,2 Mn 12 Cr 1,5	gašeno	30	100	30	austenit

Zelo odporna jeklena litina proti obrabnim udarcem. Potrebno je paziti, da jo uporabljamo tam, kjer nastopa takšna obraba, ki z udarci utrjuje površino. Uporabljamo jo za dele čeljustnih drobilcev, dele Simonsovih drobilcev, mlinov, bagrskih gosenic in gosenic raznih vlačilcev in težkih vozil. Obdelujemo jo večinoma samo s struženjem; priporočljivo je dele izdelati tako, da po odlitju ni potrebna nikakva obdelava.

Označba	Dobavljeno stanje	Fizikalne lastnosti			struktura
		meja elastičnosti kg/mm ² min.	trdnost kg/mm ² min.	iztezanje 5 d % min.	
2 Mn T smerna analiza C 0,6 Mn 1,8	poboljšano	65	80	10	perlit

Dobro odporna jeklena litina proti obrabi posebno tam, kjer nastopa obrabno brušenje brez udarcev. Uporabljamo jo za dele drobilcev in mlinov ter raznih drugih strojnih elementov, ki so izpostavljeni obrabi.

Visoko kvalitetna jeklena litina

Označba	Smerna analiza %	Dobavljeno stanje	Fizikalne lastnosti			odgovarja po DIN
			meja elastičnosti kg/mm ² min.	trdnost kg/mm ² min.	iztezanje 5 d % min.	
MoL 45	C 0,2 Mo 0,4	norma- lizirano	27	45	22	GS 22 Mo 4 DIN 1682-17245
CrMoL 53	C 0,25 Cr 0,75 Mo 0,2	norma- lizirano	30	50	20	GS 22 Cr Mo 5 DIN 1682-17245

Obe kvaliteti uporabljamo za armature, ki so mehansko in toplotno obremenjene, kot na primer ventili za paro itd. Litina se da dobro variti.

Visoko kvalitetna jeklena litina

Označba	Smerna analiza %	Dobavljeno stanje	Fizikalne lastnosti			odgovarja po
			meja elastičnosti kg/mm ² min.	trdnost kg/mm ² min.	iztezanje 5 d % min.	
Cr MoL 60	C 0,20 Cr 0,8 Mo 0,2	poboljšano	45	65	17	—
Cr MoL 100	C 0,25 Cr 1,0 Mo 0,25	žilavo poboljšano	55	75—90	12	1811,5 FLW
		trdo poboljšano	70	90—110	8	1811,6 FLW

Obe kvaliteti uporabljamo za statično in dinamično visoko obremenjene konstrukcijske dele raznih vozil in letal. Litina se da dobro variti.

OBVESTILA

OBČINSKEGA SVETA SVOBOD IN PROSVETNIH DRUŠTEV

Ravne na Koroškem

Zakaj ta obvestila?

Najprej zato, da bomo drug za drugega čuli: Hotuljci, kaj delajo na Lešah; Lokovičani za Ravenčane; Prevaljčani pa, kje Šentanelce žuli.

In to, kar v občinskem svetu sejemo, naj se razveje na odbore v vsej občini in naj bo seme in naj kali in naj rodi sad!

Pa tudi za naše ogledalo: kje se v dremoti pravičimo in kjer se za jalov videz krijemo in kje okorno za prijemi tipljemo in kje obrazimo, da je smoter in smisel. Dolganočev sin hodi ves sajast s šihta. Še zmeraj se drži rajši svojega grabna in svoje zlibrane bajte. Ni mu, da bi zaprosil za stanovanje na Čečovju. Ni pri Svobodi ne pri godbi ne pri folklori ne pri kaki sekciji. Bi sodili, da ne ve o čem drugem govoriti kakor o moštu. Toda hudo bi se usekali! Kajti ve »Koroškega fužinarja« do amena; ve, kako so Mariborčani zadnjič peli; ve natanko, kaj je Tito v nedeljo povedal — in glej zdaj problem: kako bi tega v prosvetno statistiko ujeli!

Tudi zato, da najdemo, če je kje kratek stik.

S sej sveta

Doslej je imel novi odbor Občinskega sveta Svobod in prosvetnih društev Ravne na Koroškem tri redne seje. Na prvi je bil konstituiran odbor: predsednik inženir Mirko Borštner; člani upravnega odbora: Anton Godec, Tone Golčer, inž. Anton Letonja, Ivan Čevnik in Jelka Pejovnik z Raven; Marija Polajner in Danica Petrič iz Kotelja; Avgust Božič s Prevalj; Rudi Piko in Milojko Milinković z Lokovice; Peter Kogelnik in Alojzija Sirk z Leš; Božo Gomilšek in Romana Špegel iz Jamnice. V nadzorni odbor so bili izvoljeni: inž. Jože Borštner, Ivan Forštner in Mirko Švab. Ustanovljena sta bila dramski in izobraževalni sosvet. Člani dramskega sosveta so: prof. Janez Mrdavšič kot predsednik, Miloš Štor in Franc Grzina za tehnično vodstvo, za scenske priprave Darinko Plevnik. Člani izobraževalnega sosveta so: Jože Herman, Jože Petrun, prof. Marjan Ozvald, Borut Medvešek in inž. Anton Letonja. Urednik biltena profesor Anton Golčer. Tajniške posle vodi Jelka Pejovnik.

Člani izobraževalnega sosveta so sestavili seznam predavanj. Predavatelji so pripravljene predavati tudi v Kotljah, Lokovici, na Lešah, Prevaljah in v Jamnici.

Mladina naše občine je pripravila javno radijsko oddajo. Oddaja je uspela. Mladina je nastopila s pevskimi točkami in recitacijami, ki so bile skrbno pripravljene. V drugem delu oddaje so se pomerile v znanju posamezne ekipe. Najbolje sta se odrezali ekipi z metalurško-industrijske šole in gimnazije.

Občinski odbor Zveze Svobod se je zavzel za honorarno namestitev režiserja dramaturga, ki bi vodil delo ravske igralske družine in pomagal režiserjem amaterjem okoliških igralskih družin.

Okrajne strokovne komisije pod vodstvom inž. Pipana, ki naj bi pregledale odre na Lešah, v Kotljah in v Lokovici, nismo pričakali, zato je Miloš Štor sestavil tročlansko komisijo v občinskem merilu. Ta je pregledala odre in poslala poročilo

o opravljenem delu občini in Okrajnemu svetu »Svobod« Maribor.

Izobraževalni sosvet poroča

Težišče dela sekcije za splošno ljudsko izobraževanje predstavlja izvedba ciklusa desetih predavanj z najrazličnejših področij dejavnosti in zanimanja. Kot prvo smo izbrali potopisno predavanje »O Indiji«, s katerim se nam je predstavil prof. Milan Štante iz Maribora. Predavanje je bilo 26. februarja 1958 v sejni sobi ObLO na Čečovju. Predavatelj nam je nanizal pester mozaik zanimivosti in posebnosti iz daljne azijske dežele ter osvetlil Indijo in njene ljudi iz več zornih kotov. Ker je sam dve leti študiral na univerzi v Benaresu, je še posebej označil ustroj akademskega študija v tej deželi s tako starodavno in svojsko kulturo. Ob koncu je navrgel vrsto barvnih diapozitivov s poti in iz Indije same.

Domačin prof. Stahko Lodrant je predaval o zelo aktualni temi »Kaj žene satelit?« Asistent Franc Strmčnik je govoril »O kaznovanju otrok«. Kvalitetno literarno predavanje je imel književnik Janez Gradišnik iz Ljubljane. Govoril je o temi »Sodobno svetovno pripovedništvo in naša prevajalska dejavnost«. Predavanje je bilo na višini. Še posebej mikavna je bila debata z listki v stilu »Kulturnih razgovorov« v Ljubljani.

Univerzitetni asistent Franc Sušnik je imel predavanje »Planinske rože v besedi in barvi«. Posrečeno je združil botaniko in planinstvo. Lepo predavanje o naši alpski flori je spremljala vrsta barvnih diapozitivov.

Omeniti je treba, da je kljub izdatni propagandi (letaki, zvočniki v železarni) obisk predavanj zelo slab. Razen dijakov in profesorjev skoraj ni poslušalcev. Izjema je bilo predavanje o naši alpski flori, ki ga je poslušalo kakšnih 200 ljudi.

V ostalih društvih naše občine na tem področju delo ne spi. V kmečkih predelih so organizirali kuharske in šiviljske tečaje (Kotlje in Holmec). Prav tako so na spo-

redu razna poljubno znanstvena predavanja.

Na Ravnah deluje večerna delavska gimnazija, kjer si naši delavci in uslužbenci dopolnjujejo znanje.

Knjižnica: imamo dve potujoči zbirki. V vsakem kovčku je po 70 do 80 knjig. Zbirki potujeta po prosvetnih društvih v občini. Za letoletno darilo je poslala centralna knjižnica zbirko 10 knjig knjižnicam v Kotljah, Lokovici, Jamnici in na Lešah. Knjižnici na Ravnah in na Prevaljah redno delujeta.

Glasbeni sektor: Godba na pihala: Ravenčani redno vadijo. Imeli so že več javnih nastopov. Posebej je pohvaliti nastop godbe ob Prežihovi proslavi. Nikar pa ne mislimo, da Prevaljčani zaostajajo.

Tamburaši so delavni, saj so se že predstavili javnosti. Na Prevaljah pridno vadi osem mladih prizadevnih tamburašev.

Ravska plesna skupina in harmonikarji so naštudirali samostojen program, s katerim so gostovali v Šoštanjju in Žerjavu.

Gledališki sosvet poroča

Gostovanja poklicnih gledališč ne smejo uspavati naše lastne aktivnosti!

Dramaturg režiser, ki naj bi razgibal dramsko delovanje v občini, je stvar bodočnosti.

Društva bodo organizirala samostojne programe. Komisija, ki bo obiskala te večere, bo izbrala najboljše točke za skupni program. Nastop bo v Titovem domu na Ravnah in bo potekal nekako tako, kakor poteka radijska oddaja »Pokaži, kaj znaš!«

Kulturna dejavnost kraja naj bo živa notranja potreba vsake soseske, vsebina dela pa rezultat krajevnih možnosti!

Tako smo sklenili in smo zato izbrali najprej tako obliko, ker dopušča široko samoiniciativo.

Društvom smo obljubili strokovno pomoč, za katero naj bi se obrnili na naš občinski svet, kamor naj bi pošiljali tudi poročila o delu!

Sneg ni mogel zadržati igralcev, da ne bi prihajali redno na vaje in uspeh ni izostal. Mrzla dvorana Kotuljcev ni motila in majava tla nizkega odra Lešanom niso vzela poguma. Dobra volja je premostila težave tudi na Holmecu.

Dvakrat so Lešani igrali doma, enkrat so gostovali v Podpeci.

Kotuljske dečve in dečve na Holmecu so zaključile svoje šiviljske in kuharske tečaje z dramami. Druga skupina Kotuljcev je uprizorila Molièrovega Skopuha.

Prevalje pripravljajo komedijo o Komediji.

Tesni so zasilni odri. Težko je izbrati dela, ker često zahtevajo več igralcev, kot jih sekcija premore. V mejah danih možnosti, po okusu igralcev in soseske izbirajo. Delajo in ne govore radi. Z delom nalagajo dolžnosti.

Občinski svet bo moral pripraviti izbor ustreznih del in omogočiti oskrbo sekcij s teksti.

Prav je, da ne govorimo preveč, kar pa je res, to le povejmo! Naj poročila ne prezrejo uspehov, da molk in skromnost ne bi zbudila vtisa kulturnega mrtvila, ki krajev naše občine ni zajelo!

Razno

I. Seznam predavanj:

1. O Indiji (prof. Milan Štante)
2. Alpska flora (asistent Fr. Sušnik)
3. O splavu in kontracepciji (dr. S. Urbančič)
4. O umetnih satelitih (profesor Stanko Lodrant)

Dr. Janko Sušnik:

MED DELOM TELOVADBA?

Kaj bi napravili s človekom, ki bi se pojavil v odmoru v katerikoli od tovarniških dvoran in predlagal, da petnajst ali dvajset minut telovadite? Ali mu ne bi z ogorčenjem povedali svojega mnenja — »češ da pri jedi še pes hoče svoj mir«?

Kljub temu pa drugje po svetu že dolgo med odmorom telovadijo ali se podijo za žogo. V švedski industriji se je udomačila telovadba, prav tako v Sovjetski zvezi, temperamentni Francozi in Italijani družijo telovadbo s športnimi igrami, Amerikanci pa raje samo igrajo. V Jugoslaviji so poskusili s tem tako imenovanim »aktivnim« počitkom v splitski ladjedelnici, v »Prvomajski« in »TEŽ« v Zagrebu ter še kje. Po svetu in pri nas so se delavci spočetka vedno upirali, češ zdaj se še med odmorom ne bo mogoče odpočiti — ali: že delo nas dovolj izmuči, zdaj naj še skačemo za žogo. Toda po nekaj mesecih so se ogreli za stvar in jo zahtevali sami. Spoznali so, da jim koristi.

Mi pravzaprav ne znamo počivati. Vse-povsod ob določeni uri tulijo sirene, delo se ustavi in takrat moraš počivati. Ne glede na to, ali si utrujen ali ne. In vendar je delo tako različno! Nekdo, ki recimo četrt ure nalaga voziček in nato brezdelen pet minut čaka na drugi voziček,

5. Iz svetovne literature (dr. Lino Legiša)

6. Zakon o dedovanju (sodnik Ivan Justin)

7. O družbenem upravljanju (direktor Železarne Gregor Klančnik)

8. Zimsko-športno predavanje (direktor Železarne Gregor Klančnik)

9. Učni načrt za »Šolo in starše« (Jelka Pejovnik)

10. Ontogenetski razvoj človeka (prof. Anton Golčer)

II. Gostovanja na Ravnah:
Mariborska Opera: G. Verdi: »Rigoletto«; W. A. Mozart: »Figarova svatba«; Puccini: »Madame Butterfly«.

Mariborska Drama: »Tuje dete«, »Bajka o slavčku« in »Pygmalion«.

Pevski zbor KUD Vojnik z vokalnim koncertom.

Združenje dramskih umetnikov Slovenije — M. Begović: »Brez tretjega«.

KULTURNOPROSVETNA DEJAVNOST V OBČINI

Odslej bomo v vsaki številki objavljali »Obvestila občinskega sveta Svobod in prosvetnih društev« naše občine.

O namenu je povedano tam. Želimo, da bi bila bogata in da bi idealisti na tem področju dobili tudi v tem priznanje, ki jim gre.

Uredništvo

Vrnimo se k trditvi, da ne znamo počivati.

Kako počivamo?

Tako da se usedemo v kot in potolazimo najčesteje prazen želodec. Tak počitek ima ime — »pasiven«.

In kako počivamo doma?

Da ležimo na divanu, beremo časopis ali opravljamo podobno težko delo kakor v tovarni — na polju. Delavec še bolj čuti utrujenost v mišicah, uslužbencu se še kar naprej motajo pogodbe, procesi in številke v glavi. Zavedamo se, da je velikokrat neprimeren počitek ekonomska nujnost — toda prav tako velikokrat ta ugovor ne velja.

Kako pa potem?

Počitek naj bi človeka telesno, razumsko in čustveno preusmeril od njegove telesne, razumske in čustvene dejavnosti, ki jo od njega zahteva poklicno delo.

Če je ves delovni čas sključen slonel ob stroju, naj se pretegne. Če je ves čas mislil na dimenzije jeklene plošče, naj ga zaposle pravila odbojke. Če je čustveno otopel v serijski proizvodnji, naj se živo zanima za zmago svojega moštva. Taka preusmeritev duha in telo sijajno poživijo.

Že v uvodu smo rekli, da so po svetu to tako imenovano »rekreacijo« — kar pomeni: poživitev — med delovnim časom različno organizirali. Na prvem mestu je treba navesti Švede. Švedi so narod z visoko telesno kulturo. Na Švedskem spada telovadba in šport v vsakodnevne potrebe, kot pri nas mošt in kruh na mizo ali sobotno umivanje. Je že kar »narodni običaj«. In tisti, ki so bili na Švedskem, trdijo, da se mlad fant lahko zaljubi v petdesetletno Švedinjo v dobri veri, da je mlado dekle. Tako so mladostne, gibke in lepo raščene.

Švedi so uvedli v svojo industrijo telovadbo in to kar na delovnem mestu.

Naši ljudje tega bržda ne bi prenesli. Telovadba bi jih dolgočasila. Telovadbi manjka čustvene razgibanosti, čeprav je na drugi strani neprecenljiva: uravnoveša, kompenzira enostransko gibanje telesa pri delu. S telovadbo je mogoče načrtno »obdelati« vse mišične skupine ter jo prilagoditi vrsti dela.

Druga stvar, ki bi je naši ljudje najbrž ne sprejeli, je telovadba na delovnem mestu. Tudi Francozi so proti temu in pravijo, da ima delavec, če ostane na delovnem mestu, vtis, da so ga še dodatno zaposlili. Pravijo, da mora delavec med odmorom na svoje delovno mesto pozabiti.

Tudi Rusi so do 1938. leta obvezno telovadili. Pokazalo se je, da sila ni dobra in da za telovadbo niso zreli. Tudi danes kombinirajo telovadbo z igrami — in to neobvezno.

Amerikanci — nasprotno — med odmorom samo igrajo ali ponekod — plešejo. Če se spomnimo na figure pravega rok n'rolla, potem že vemo, da to ne gre brez znanja talne telovadbe.

Igra — glede na kompenzacijo telesne drže in gibov pri delu — nima takega učinka kot telovadba. Zato pa zaposli razumsko in čustveno, igralec pozabi na poklicno delo ter si od njega odpočije. Vsekakor pa — zlasti odbojka, košarka ali celo plavanje — telo razgiblje in v veliki meri — čeprav nesistematično — kompenzira enostransko dejavnost pri delu.

odmora sploh ne bi potreboval — saj lep del svojega delovnega časa počiva. Nekdo spet, ki dela ob tekočem traku, ne more niti oči obrniti od dela, ker bi mu s tem ušel neobdelan kos. Morda se utruji po treh, morda po štirih urah — takrat bi se moral odpočiti.

Produktivnost je v začetku šihta vedno nizka, nato polagoma raste, doseže svoj plató in navadno po treh, štirih urah jame padati. Tik pred padcem je treba vključiti odmor. Iz tega je razvidno, da zahtevajo različna dela odmore v različnih časih. Pri nekem delu nastopi padec produktivnosti zaradi utrujenosti po treh, pri drugem delu po štirih, nekje morda že po dveh urah. Nikjer tudi ne piše, da mora biti le en odmor. Lahko sta tudi dva ali več — kar se v majhni meri tudi izvaja — pri nas recimo pri valjavcih. Če se pokaže, da produktivnost ob začetku dela pomallem raste, a nato jame padati — vključimo odmor — po odmoru produktivnost zopet naraste, čez recimo dve uri začne zopet padati — pa zopet vključimo odmor. S takim režimom odmorov se je produktivnost v celoti izkazala za večjo, škart in obratne nezgode pa so se zmanjšale. Na splošno mislijo, da sta najboljša dva odmora po četrt ure — kar se seve ne sme posplošiti.

Za naše razmere se je izkazala najboljša kombinacija obojega. Za kombinacijo so se odločili tudi Norvežani, Francozi, Italijani in po 1938. letu Rusi. V naših podjetjih so poskušali takole: za začetek lahni poskoki, kolektivna telovadba 3 do 5 minut, nato športna igra brez maksimalnega naprežanja, za konec umirjenje. Kolikor so namreč delavci nadaljevali delo takoj po športni igri, ki jih je čustveno prevzela, se je po odmoru povečalo število obratnih nezd in škarta. Zato je treba vključiti vaje, pri katerih se razburjeni duhovi spet pomirijo.

— Da, to je za mladino! — bo prenekateri rekel. A nima prav! Učiti se nehamo takrat, ko umremo. Dandanes celo srčnih bolnikov ne tiščimo več v posteljo. V modernih zdraviliščih za srčne bolnike ti bolniki telovadijo (!), delajo izlete v hribe (!) in z določenim treningom postanejo obupani nadušljivci spet radostni delovni ljudje.

Za zaključek je treba reči, da je navsezadnje tudi poslušanje muzike ali igranje kart in biljarda boljše od čisto pasivnega posedanja in uživanja svoje malice.

Razen rekreacije v delovnem času omenimo rekreacijo v prostem času. Ta je — vsaj od podjetja — manj komplicirana. Podjetje naj jo le omogoča z gradnjo športnih naprav, nabavo športnih rekvizitov in podobno. Za zgled navedimo drugega plačnika — socialno zavarovanje — ki ponekod v ZDA daje do 12 % svojih sredstev za rekreacijo. Aktivni počitek izven delovnega časa naj bi obsegal izletništvo, športne igre (odbojko, košarko, tenis, smučanje, plavanje, nogomet itd.) in teke v prirodi — toda ne le enkrat letno!

In korist od vsega tega?

Navedel bom nekaj podatkov enoletnega poskusa v Berlinu:

Mladinci, ki so telovadili, so za razliko od onih, ki niso telovadili, postali težji za 1,6 kg, obseg prsnega koša se jim je pove-

čal za 2 cm, izredne so bile razlike mišične moči in spretnosti, povečala se je zmogljivost srca, sploh se je izboljšala kondicija in zdravstveno stanje. Lažje so delali kot prej, bili so bolj razpoloženi, zmanjšalo se je število obolenj, povečala se je finost gibov, delovnih manipulacij in s tem produktivnost, s kulturo gibanja pa se je zmanjšalo število obratnih nezd. Izboljšali so se medčloveški odnosi. In po nekaj mesecih so bili vsi enoglasno za rekreacijo: delavci-mladinci in uprava podjetja.

Glede na naše razmere je treba poudariti zlasti kulturo gibanja. Že sama hoja izdaja okretnost človeka. Ali način, kako ljudje skačejo na avtobus ali na vlak. Nekdo se požene z elegantnim skokom na stopnico, drugi se motovili naokrog in potrebuje nešteto kretenj, preden zadene ono pravo. Ni treba razlagati, da je kultura gibanja dokaj važen faktor pri nezdah, prav posebno pri obratnih nezdah. Spretnemu človeku se nezgoda redkeje pripeti. A kulturo gibanja pridobivamo vprav s telovadbo in športom. Tega pa manjka našim hribovcem, ki strežejo fabriki in svoji zemlji.

Taka je ta stvar po svetu in v knjigah!

In na Ravnah?

Glede razumevanja s strani vodstva Železarne smo na sijajnem terenu. Glede na povprečno starost delavstva bi mogli računati na uspeh. Toda — tako je vedno in moram nestrpeža razočarati — so na drugi strani težave: odmor med delom je kratek, manjka nam strokovnjakov, ki bi spoznali kolebanja delovnega učinka, dnevni režim delavčevega življenja, preštudirali vrste dela in po vsem tem prilagodili potek in čas aktivnega počitka.

Glede rekreacije v prostem času se je pri nas že veliko storilo in se prav gotovo še bo.

Aktivni počitek med delom pa je za nas nova stvar. O njej smo dolžni razmišljati. Če se izplača sebičnemu računu

kapitalista, ki da pol ure delovnega časa na razpolago, se mora tem bolj socialističnemu vodstvu. Vsekakor pa bi jo bilo treba predhodno skrbno proučiti, preizkusiti na manjšem oddelku, sicer bi bila slej ko prej sprejeta in zavržena z mržnjo.

Nadejam se, da navdušencev ne bo manjkalo. In vprav te sem hotel s tem člankom najti.

Jeziki po svetu — Organizacija združenih narodov priznava sedaj za uradne jezike angleščino, francoščino, ruščino, kitajščino in španščino. Vendar govorni te jezike le polovica človeštva. Velika, velika večina prebivalstva na svetu razume samo en jezik. Najbolj razširjena je kitajščina — govori jo nad 450 milijonov ljudi. Drugi jeziki se zvrstijo takole: angleščina — 250 milijonov, ruščina — 180 milijonov, japonsščina — 125, indonezijsčina — 116, španščina — 110, nemščina — 100, hinduurdščina — 71, francoščina — 65, portugalsčina — 60, italijansčina — 55 milijonov itd.

PREDNOST

Nevoščljivji ima lažje stališče. Ko pridni navsezgodaj že dela in se trudi potem ves ljubi dan, da kaj več odrine, nevoščljivec še spi in je potem lahko nevoščljiv samo nekaj ur — torej mnogo manj naprežanja.

STOPNJEVANJE

— Hiša, ko jo gradiš, je draga.
— Hiša, ko je gotova, je takoj polovico manj vredna.
— Za hišo, če je polna strank, ne da nihče nič.

PIKRAJŠANI

Pridni smo bili, delali ter skrbeli in hiteli, kar se je dalo, da smo si uredili življenje ter se razvili še kolikor toliko, sedaj pa imamo. Posamezne dežele dobijo namreč pomoč — samo, če so nerazvite.

Ali ne bi bilo bolje počakati z razvojem na to ugodnost? Veliko prej ga bodo dosegli na ta način in predvsem z manjšim trudom.

Redakcija te številke zaključena

7. maja 1958

Zopet korak naprej Kolektivno nezgodno zavarovanje za vse delavce Železarne Ravne

Upravni odbor in končno delavski svet podjetja sta 18. aprila 1958 ustanovila kolektivno nezgodno zavarovanje za vse sodelavce naše delovne skupnosti. Predlog je dala in utemeljila komisija HTZ.

Na ta način bo v primeru nesreče pri delu zavarovan sleherni naš sodelavec, in sicer za smrtno nezgodo za 80.000 dinarjev, ki se izplačajo svojcem takoj, v primeru popolne invalidnosti pa za znesek 180.000 dinarjev, ki se izplačajo v odstotkih priznane invalidnosti.

Poleg tega daje kolektivno nezgodno zavarovanje še prednost, da istočasno zavaruje tudi za nezgode izven tovarne na poti na delo in z dela, za nezgode doma in še za nezgode pri športih, ki niso kako višinsko riskantni.

To se pravi, da so sodelavci Železarne Ravne zavarovani skoro za vse možne nezgode, kar pomeni ob nesreči veliko prvo pomoč za svoje oziroma za prizadetega.

Zavarovanje je sklenjeno z Državnim zavarovalnim zavodom, ki prevzame vse obračunske in plačilne postopke na podlagi predmetnih uradnih prijav.

Sicer gre plačilo tudi za to zavarovanje iz lastnega žepa, kajti bremeni plačilni sklad. Toliko manj je potem viška za razdelitev. Poleg tega moramo k zavarovanju plačati še okoli 40 % tega socialnemu zavarovanju in še 10 % za stanovanjski fond. Taki so predpisi za plačilni sklad. Toda delavski svet je začasno sprejel najnižjo mero (mnoga podjetja imajo višjo stopnjo), ki pa za prvo potrebo še vsaj nekoliko odpomore. Breme plačilnega sklada na sodelavca je pri tej meri minimalna in znese na leto nekoliko več kot pa stane liter slabega vina. Velika prednost kolektivnega zavarovanja pa je v tem, da so razmeroma ceneje zavarovani prav tisti sodelavci, ki so najbolj ogroženi — in za te največ gre.

Nikoli ne vemo, kaj pride. Kadar pride nesreča, je vselej hudo. In da bi bila ta teža takrat vsaj nekoliko omiljena, je vsakdo, ki je pameten, zavarovan. Tako so sedaj v primeru nesreče zavarovani tudi vsi sodelavci našega podjetja.

Priporočamo vodo

Na svetu marsikaj uvajamo in priporočamo, čeprav tiste zadeve tiho zase le ne maramo čisto. Enostavno nam ni vseč, nimamo pa nič proti temu, če se zanjo drugi ogrejejo — sami se bomo že kako izmuznili. Ne nagajivost, temveč potreba je včasih taka.

Tako je predvsem z našimi koroškimi zdravilnimi vodami — Kotuljsko in Tolstovršsko slatino. Menda ne ene ne druge domačini zlepa ne pijemo, čeprav te vrelec drugim strašansko hvalimo oziroma smo jih hvalili in priporočali, ko smo bili bolj podjetni (glej vokvirjeno besedilo).

Toda te naše hladnosti do teh zdravilnih vod le ne smemo vzeti preveč hladno. Marsikdo je stvar prezrl oziroma jo prezira v lastno škodo. Prenekatera prebava itd. bi bila bolj v redu, kot je. Ves svet je slatin-

ske vode tako spoznal — iz uporabe, pa taka dokumentacija nekaj le dokumentira. Skoro ni zdravnika, ki ne bi priporočil kisle vode (razen našega dr. Erata, ki je odkril zdravilni vpliv lesnikovca). Značilno: z vsem zaupanjem je šla neka damica čez mejo in potožila slavnemu zdravniku o žolčnih in črevesnih težavah. Ne da bi jo vprašal, od kod je, je postavil pred njo zelenko — naše kisle vode... Tako je! In to v podzavesti le živi tudi pri domačinih, saj niso osamljeni primeri, ko bolnik vsaj nekaj dni pred smrtjo zaželi: »Kisèle vode mi prinesite...«

Tu spodaj objavljamo tak propagandni letak za našo Tolstovršsko slatino iz l. 1910. Prepisano dobesedno.

(Zaradi pomanjkanja prostora bomo tekst omenjenega letaka objavili v prihodnji številki. Hvale in slave te vode namreč ni konca ne kraja.)

Izvir
Tolstovršske slatine.
Slika iz leta 1911.

Pri vozu Dominik Kotnik-Župane, dalje Luka Kotnik-Jug, znana slovenska hrasta z Dobrij. Mala punčka je Jugova Trezika. V sredi med belooblečenimi dekletki je Krivogradova Micka-Cestnikova. V pelerini in z belo kapo je takratni oskrbnik Andrej Oset, gospodarstvenik in zaslužni pobornik za priključitev Mežiške doline Jugoslaviji. Ob prevratu leta 1918 tudi predsednik Narodnega sveta za Mežiško dolino.

NA PODPECI

Opis kmetij in potov od severne državne meje do Tople

Začnimo v bližini Mežice.

Prvo največje posestvo **Steržovo** ob cesti, ki pelje iz Mežice proti Pliberku, je lastnik prodal grofu Thurnu pred petinšestdesetimi leti in se preselil v Avstrijo. Grof je dal posestvo v najem, pozneje je posestvo kupil od grofa njegov lovski in gozdni paznik Pratkaner izpod Uršlje gore. Danes je posestvo državno in so ga preuredili za ekonomijo.

Drugo precej veliko posestvo pri **Škudniku** je pod planino Gorno z lepim ribnikom, ki je bil nekdanj bogat na postrvih,

zelo čista in mrzla voda s tremi vrelec. Danes je ribnik zanemarjen, ker ni človeka, da bi ga očistil, je poln mahu in tudi ribic ni dosti več v njem. Zelo prijeten sprehod poleti iz Mežice po hladnem gozdu. Za ljubitelje narave nekaj posebnega. Danes je posestvo poddržavljeno in ima upravnik.

Od tam gre pot proti jugu v strmino pol ure od kmetije pri **Potočniku**. Tudi ta je bila prodana grofu Thurnu že pred 100 leti, ta jo je dal v najem drvarskemu mojstru — danes je tudi državno posestvo z najemniki.

Zopet gremo proti vzhodu pol ure in pridemo do **Hanžeja**. Svoječasni posestnik prodal grofu, ta pa dal v najem, danes tudi državno.

Se deset minut naprej proti vzhodu in smo pri sosedu **Graufu**. Nekoč pred sto leti so se sem priselili kot najemniki grofa Thurna iz okolice Vidma iz Italije oglarji po imenu **Perucci**. Bili pa so tu le nekaj let in so zopet šli nazaj v svoj kraj. Nekaj jih je tu pomrlo. Jakob Perucci se je preselil na Leše. Pozneje je kupil to domačin Jožef Kočan iz Mežice ter imel trgovino. Na Graufovem so od tedaj vse čase najemniki. Slovensko planinsko društvo ima danes tam svojo postojanko in skrbi za turiste, ki pridejo utrujeni od Pece dol in si lahko privoščijo dober prigrizek ter kozarček dobrega vinca. Ob nedeljah se toči ves dan, zato pa radi gredo iz Mežice na sprehod na sveži planinski zrak predvsem poleti.

Od Graufa nas vodi pot po hladnem gozdu proti vzhodu do nekdanje kmetije **Stalekar**, kjer je danes le še malo zidovja, toliko da se še pozna, kje je bilo poslopje pred več kot sto leti, in hrib, kjer je baje stala graščina. Verjetno pa to ni, ker jih je tam okoli že dosti kopalo, pa nič našlo. Seveda je bilo tudi to posestvo Thurnovo, danes državno.

Od tam se obrnemo po lovski stezi proti jugu in v pol ure smo pri **Jeseniku**. Posestvo je bilo prav tako grofovsko. Danes je podrtija. Sadnega drevja je še precej, a bo počasi tudi izginilo. Od tam naprej pa v hrib, da pridemo na sedlo, kjer si lahko malo oddahnemo. Imamo prelep razgled na Peco in vse kmetije pod goro, tudi Raduha se lepo vidi.

Pet minut pod sedlom smo na **Luskačem**, nekdanj kmetija prodana grofu, danes stanujejo tam rudarji. Od tu drži cesta proti zapadu po hladnem gozdu do **Rišperga** — ogromno poslopje, nekaj zidano, nekaj leseno, polovica na avstrijski in pol na jugoslovanski strani. Danes ima grof Thurn tam lovskega paznika.

Od tu pa navzdol proti vzhodu do **Rišperške puše**, nekdanj grofovske, danes graničarske postojanke.

Zopet nekoliko navzdol pa smo že na **Torčovem**, tudi nekdanj grofovskem, danes stanujejo tam rudarji. Dalje proti jugu pridemo na **Najbrževo**, nekdanj velika kmetija, lastnik prodal rudniku, sam se preselil na Leše, kupil posestvo **Pristavo** pod cerkvijo. Rudnik nastavljal na Najbrževem nadgozdarja in še nekaj drugih strank.

Nekoliko navzdol pridemo na posestvo **Stoparjevo**, lastnik predal rudniku in rudnik je dal prezidati staro poslopje v delavska stanovanja ter še zraven postavil tri enodružinske hišice in lepo enonadstropno hišo za rudniške paznike in delavce. Poleg tega še osnovno šolo za rudniške kakor tudi kmetske otroke.

Od Stoparjevega naprej približno deset minut na jug smo že pri **Mihelu**. Danes samostojen gospodar z velikimi gozdnimi kompleksi in planinskimi pašniki za drobnico. Na njegovem ozemlju na Peci bo Slovensko planinsko društvo zgradilo novo planinsko postojanko, enonadstropno kočo, kar bo v ponos vsem članom in odbornikom društva, posebno pa tistim, ki so največ žrtvovali za to lepo stavbo: Mihevu, Žačnu, Končniku in vsem drugim.

Od Miheva naprej pridemo k sosedu **Začnu**, samostojnemu kmetu. Na njegovem gruntu je več rovov, kjer so v prejšnjih stoletjih — sedemnajstem in osemnajstem iskali rudo. Kakor njegov sosed Mihev, ima tudi on stan na planini za drobnico in govejo živino.

Od **Začna** proti jugu je prvo poslopje na **Bricmanovem** in še malo naprej na **Picnikovem**, nekdanj kmetije, danes stanovanje za rudarje. Glavni rov na Picnikovem je »Terezija rov«. Tudi prebiralnica rude in žičnica do Picnikove topilnice sta bili tam. Danes vse opuščeno.

Še druga pot pelje v Podpeco iz Polene (Bergsaferja) najprej na **Spodnji breg**, rudniško naselje, nekaj zidanih hiš, pet ali šest. Od tam pridemo po strmi poti na **Zgornji breg**. Zopet nekaj hišic in zraven »Fridrih rov«, eden prejšnjih glavnih rovov.

Na desno od Zgornjega brega so še tri koče, pri **Lindenbaumu**, **Naberniku** in **Novaku**. Više gor pa pri **Junčerju**, nekdanj grofovsko, sedaj državno. Nad »Fridrih rovom« je še en zapuščen rov, po katerem se je prišlo skozi hrih na drugi strani ven v Heleno. Nekdanj glavni in donosni rov. Obratovala je tam izbiralnica in delavnica. Tudi nekaj večjih hiš je zgradil rudnik za delavce.

Nad »Fridrihom«, precej visoko je še eno rudniško naselje, leseno poslopje za tri stranke, **Marholtovo**. Nekoč je bilo grofovsko. Še malo naprej proti jugu pridemo na **Šumahovo sedlo**. Malo pod sedlom na sončni strani lepa samostojna kmetija pri **Šumahu**. Še ena kmetija je malo niže pri **Petku**, tudi samostojna. Nad Petkom so bile še tri kmetije nekdanj samostojne, **Igerčevo**, **Pištterovo** in **Kasnikovo**, pozneje

prodane, danes državne, ker so na stanovanju tudi rudarji.

Od **Šumaha** pelje pot po ravnem pol ure do Helenske cerkve in nekdanje **Mežnarije**, danes pravijo pri **Piku**. Tu ima Slovensko planinsko društvo svojo postojanko. Tudi rudarji se radi oglašajo tam, ker se dobi prigrizek in dobra vinska kapljica.

Od cerkvice nazaj proti severu pridemo do prave nekdanje **Pikove** kmetije, prodane grofu, danes stanujejo tam rudarji.

Samostojne kmetije so torej danes v Podpeci samo še štiri, druge so bile večinoma last grofa Thurna, le nekaj jih je odkupil rudnik oziroma lastniki rudnika B. B. Union v Celovcu.

Dve poti držita iz Mežice v Podpeco. Ena tik ob potoku **Šumcu** v Podkraj, blizu izvira malo na levo in druga markirana mimo **Graufa** in naprej v breg do sedla. Obe poti prideta tam skupaj. Na sedlu pa je razpotje, tri poti so, ena na desno proti **Rišzerku** tik ob meji, druga na levo proti **Luskačem** sedlu — ta ni prava, in tretja malo navzdol naravnost h graničarski karavli — danes prava pot za planince, ki hočejo na Peco.

Rudolf Jasser

Popravek

V zadnji številki »Fužinarja« 1-3 z dne 28. februarja 1958 se je piscu v sestavku »Nekdanja mežiška vas« vrinila pomota, in sicer:

— Uničenih je bilo samo pet objektov, Mežnarjevo so še ohranili in je lastnik sam dal prizidati.

— Gutenbergjerju je umrla le žena in ne hčerka, katera še danes živi in ki je podedovala za materjo posestvo.

R. J.

Mežico popravljamo

Od tihe prijateljice našega lista smo prejeli prijazno opozorilo oziroma dopolnilo k zadnji razpravi o »Mežiški vasi«. Sicer avtor vselej zanimivih prispevkov iz Mežice rudarski upokojenec **Rudolf Jasser** v današnjem popisu že sam opozori na neke dopolnitve, pa bomo tu vseeno dodali še preostale. Tako sodelovanje pomaga določiti vsa taka drobna dejstva in odkriva še nadaljnje zanimivosti. Sporočila omenjene prijateljice so naslednja:

»1. Ozkotirno železnico je rudnik zgradil šele nekaj let po prvi svetovni vojni. Med vojno takrat je dobil prvi tovorni avto, za kar so morali pri 'Votlici' izstreliti pravokoten prehod (prejšnji je bil v loku).

2. Trgovec **Ludvik Gutenbergger**, ki ga je kmalu po izbruhu vojne zadela kap, ni zapustil imetja edini hčerki, ampak svoji ženi (popravljaj že R. Jasser), roj. **Premrov**, doma iz **Vipave**. Res je imel le eno hčerko, ki je žena učitelja **Goloba**, ter sina **Pepija**, katerega je med zadnjo vojno motor zapeljal v naročje smrti. Ob očetovi smrti pa sta bila še otroka. Mati je umrla za črnimi kozami konec leta 1920, kvečjemu 1921.

3. Tudi navedba, da je bila do prve svetovne vojne v Mežici samo ena trgovina, ne velja. Kakor da bi bilo to lani, pomnini konkurenčno borbo, ki sta jo vodila **L. Gutenbergger** in **Rudolf Zimmerl**. Slednji je bil brat trgovca **Riharda** s **Prevalj** — in hoteč si ustvariti eksistenco, si je najel pri 'Mežnarju' lokalček, kjer je sedaj mesnica, in začel privabljati kupce. Da bi ga prvi, ki je stal že na trdnih tleh, zamajal, je pričel prodajati ceneje, in — kjer se prepirata dva, pač tretji dobiček ima — ljudje so trumoma hodili kupovat v Mežico tudi iz Črne. Vsi 'furmani', ki so se vračali s **Prevalj**, so vozili 'knapom basengo', da se je poznalo celo velikemu prometu v trgovini pri **Punzengruberju**, kjer sem bila takrat učenka. Bolj štedljivi so šli z **garami**, tudi s samokolnicami — saj takrat malih vozičkov še ni bilo. Rudarji so takrat zaslužili po 80 krajcarjev do 1 rajniša na dan — in še danes se moram smejati nekemu **Jozu**, ki je pustil 'šiht' in šel po vrečo moke v Mežico, pri čemer je prihranil 40 krajcarjev, utrpel pa 80 na izgubljenem šihu, kjer bi bil revež nazadnje manj trpel. Bilo je to najpozneje leta 1911. **Zimmerl** se je obdržal in si je pozneje postavil lastno hišo. Bil pa je **Nemec**, medtem ko je bila vdova **Gutenbergger** dobra Slovenka.«

Hvala za sodelovanje!

Zena (piše možu z letovišča): **Prekrasno, 14 dni sem tu pa sem že za polovico shujšala. Kako dolgo naj še ostanem? Mož (telegram): Še 14 dni!**

»TO JE TITOVA DEŽELA«

Poštena beseda iz porurskih železarskih revirjev

Uredništvo »Koroškega fužinarja« prejema v zamenjavo že osmo leto tudi tovarniški list velike železarske skupnosti **HOESCH-WESTFALENHÜTTE** iz **Dortmunda** v Zapadni Nemčiji. Zmeraj smo radi prelistavali glasilo te napredne delavnosti, ki vsaj nekolikokrat presega vrednost naših izdaj oziroma naše možnosti.

Da ni samo železo in železo, pove vselej tudi kaj siceršnjega iz svoje domovine in včasih še o zanimivostih iz drugih dežel.

V letošnji tretji številki je v tem splošnem delu beseda o Jugoslaviji. Kar devet strani je tega s 15 prekrasnimi slikami.

Poštena in lepa beseda o naši domovini ter še posebej o našem državnem poglavarju: **Nikdar** ni bilo na **Balkanu** takega miru in reda, kakor je sedaj ... napredek ... smiselne gradnje ... soudeležba proizvajalcev pri odločanju ... neodvisna zunanja politika itd. Razprava je toliko bolj simpatična, ker je svobodna in ne kako turistično trgovska.

Sicer ne morejo drugače, a storijo marsikje tolikokrat, zato tak pošten odnos in pravična beseda o naši domovini posebej razveseli.

Westfalski železarji, čast in hvala!

GRADNJA ZASEBNIH STANOVANJSKIH HIŠIC

Delavski svet **Železarne Ravne** je na zasedanju 15. aprila 1958 sklenil nuditi take ugodnosti pri gradnji zasebnih stanovanjskih hišic, da si bo sleherni sodelavec naše delovne skupnosti, ki si želi zgraditi svoj dom, s sodelovanjem pri graditvi lahko uresničil svojo željo.

V ta namen je ustanovljena stanovanjska gradbena zadruga. V iniciativnem odboru so: **Janez Gorjanc**, **Franc Gašper**, **Dušan Miler**, **Ivan Močnik** in **Maks Petelinšek**.

Interesenti se bodo lahko odločili za vrstne ali posamezne hišice, grajene po sodobnih vidikih z vrtniki in ločenimi vhodi. Prijave sprejema **Lojzka Hermanova** v socialnem oddelku.

Lastni dom je neminljiv cilj, gradnja stanovanj neminljiva potreba in korist, zato je pomoč tej gradnji vselej skrb in ukrep prvega reda.

‘Zdravilo

Sem po svoje bolan — pa da bi čisto ne zlezal v abstinentno dolgočasje ter v boj kot vsega dobrega na svetu, sem pisal na Dolenjsko.

Pravzaprav bi tega od nas niti ne bilo treba, kajti naš lesnikovec je dolenjskemu cvičku vsaj enakovreden, če že ne za nekaj takih zdravilnih stopenj za žlemanje črev jačji. Toda teh zdravih moštov lani pri nas ni bilo in jih ni oziroma jih pridelovalci ne morejo kar tako razdajati, da bo še kaj za košnjo. Pa tudi beseda je bila čisto direktna. Moja zdravnica namreč, znana dosledna preganjalka takih sokov iz človeškega organizma, mi je na petintrideseto vprašanje oziroma moledovanje le dovolila po en kozarček cvička na teden. To se pravi: dovolila niti ni, le prepovedala ga ni, ali pa tega — gluh — nisem slišal. Kolikor je torej njen tozadevni stav neizprosni, toliko več pomeni zato njeno dovoljenje vsaj za to kapljico in ga je treba takoj zgrabiti z obema rokama. Izbirati med zdravniki in letati od enega do drugega, da bi našel neko večje razumevanje za to zadevo, ne kaže. Prej ko slej so si tu edini (s svetlo izjemo pokojnega dr. Erata). Vsi so namreč taki, da ti pri kakršni koli bolezni zagotovo preženejo vsaj pobratimstvo z alkoholom, če ti že bolezni ne morejo pregnati. To dejstvo je še toliko hujše, ker ti stvar znanstveno utemeljijo, kar na bolniški postelji celó verjameš.

Takoj sem torej pisal. Razne »cvičke« moreš dobiti tudi bliže in take žlobudre, na katere smo se v našem listu že dovolj hudovali. Toda po teh sem najbrž postal le bolan. Gre za original, gre za tisto kapljico, ki utrjuje zdravje. Že svoje dni so originalni cviček delili v ljubljanski bolnišnici vsem bolnikom. Tisti, ki dajo kaj na zdravje oziroma se morajo paziti, pijejo večidel le cviček. Grand hotel Adlerhof v Baslu je točil pred tridesetimi leti samo naš cviček in so romali tje rdeči nosovi vseh dežel. Mladi boste še doživeli, ko bo ta specialiteta samo še na zdravniške recepte. To pri poplavih žlobuderskega cvička z ozirom na zdravilni vpliv tudi zasluži oziroma postaja nujno.

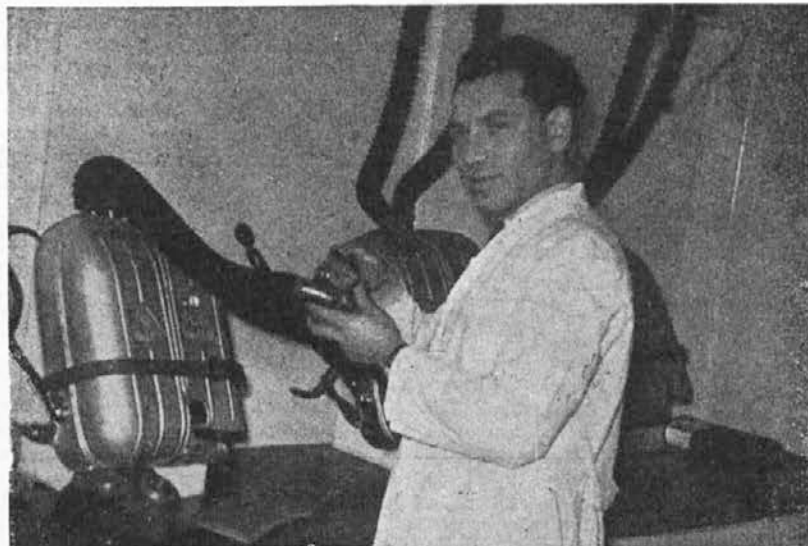
Odgovora sicer dolgo ni bilo, a ko je prišel, je razveselil. Vinarska zadruga v Kostanjevici na Krki je rekla takole:

»Predmet: cviček.

Oprostite veliki zamudi. Pismo se je po ključju zataknilo v miznem predalu in zaradi tega se je odgovor tako zavlekel. Vprašujete za cviček? Ali Vam je znana knjiga ‚Naš cviček‘, katere avtor je Jože Likar, dika dolenjskega cvička?

Cviček je res po svojem sestavu eden najbolj svojstvenih in blagodišečih vinskih tipov v Sloveniji, obenem pa tudi eden najbolj edinstvenih vinskih produktov v Jugoslaviji. Njegova pomembnost in izrazitost je v biofiziološki vrednosti, ki je črpala svoje zaklade iz zemeljskih rudnin in se krepila v žarku dolenjskega sonca. To je vinski sok velike vrednosti: hrani, osvežuje, krepi in zdravi, ko ga uživamo z jezikom, nebot in grlom.

Cviček stimulira vitalne pojave organov in žlez, pospeši vitaliteto tkiva, pomnožuje število rdečih krvnih teles, ugodno vpliva na

Na reševalni postaji

Vse mora biti in je pripravljeno za taka dela in za vsak primer. Reševalno postajo upravljajo šolani reševalci — poklicni gasilci.

metabolizem, regulira jakost vago-simpatičnega sistema, urejuje prebavo in preprečuje sladkorno bolezen.

Vinarska zadruga v Kostanjevici na Krki je centrala dolenjskega cvička in skrbi, da z njim obogati one, ki si želijo prirodnega cvička za zdravje in ne ‚cvička‘ iz raznih mešanic.

Naša zadruga zalaga nešteto gostinskih obratov s pristnim cvičkom in nosi do danes

zaradi tega že nad šestdeset odlikovanj in priznanj. Tudi na Koroško ga bomo poslali, če najdete za to kapljico obrat, ki bo pripravljen točiti cviček.

Zelo nas bo veselilo, če se zopet oglasite.»

Ravenske gostinske postojanke so obljubile, da bodo pravi cviček oskrbele. Hvala!

Janko Stana

SPLAVAR GAŠPER

Splavar Gašper je živel v Libeličah, to se pravi, kolikor ni živel na Dravi na splavu. Pojavil se je vedno v pozni jeseni, ko se je končalo delo na Dravi — splavljanje lesa v južne kraje. Spomladi, z naraslo reko in daljšimi dnevi je zapustil s svojimi tovariši vas in ga preko poletja ni bilo na spregled. Če pa se je pojavil, tedaj so se vrstile pečenke in teklo je vino, dokler ni šla zadnja kronica iz žepa.

Od kod je bil in kako mu je bilo pravzaprav ime, ni vedel nihče. Poznalo ga je vse le pod imenom »Gašperle«, kar je nekako ustrezalo njegovi srednje veliki tršasti postavi; star je bil okrog petdeset let. Vem dobro, da je govoril lepo slovensko narečje in to brezhibno, poleg tega je prav tako dobro govoril tudi hrvaško, nemško in italijansko. Da je moral biti slovenskega rodu in da je moral imeti nekaj izobrazbe, smo sklepali iz tega, ker se je vedno potegoval za Slovence in nam često pripovedoval, kako mogočen narod so v resnici Slovani. Dostikrat nam je tudi pripovedoval, da bodo nekoč zmagali Slovani in bodo takrat tudi za nas Slovence nastopili lepši časi.

Gašper ni imel nikakega premoženja; vse svoje imetje je spravil v vrečo, ki jo je nahrbtal pri odhodu in odložil pri prihodu. Preko zime, ko splavljanje lesa ni bilo mogoče, se je zadrževal pri Funtu. Za hrano in prenočišče je opravljal razna dela; sekal je steljo, žagal in cepil drva, opravljal razna pota in tako dalje. Dokler ni bil mrz prehud, je spal na skednju, pozimi pa, ko je pritislil trpek sever, se je preselil s svojim ležiščem enostavno v hlev h konjem.

Za ženske se ni menil, kakor tudi ostali svet ni posebno posegal v njegovo zani-

manje. Tudi v cerkev ni zahajal, edino ob večjih praznikih, kakor božič in velika noč, se je pokazal med mašo pod zvonikom župne cerkve in to le na izredno željo Funtove matere. Funtova mati je bila dobra ženica. Gašperja je poznala tudi v tem pogledu ter ga nikakor ni hotela zaradi njegovega brezboštva preveč preganjati. »Vendar danes, lko je božič, Gašper, le pojdi k maši, saj veš zastran ljudi...« Tako ga je Funtova mati ob svetih časih le spravila pod stolp, da so ga ljudje videli, dalje ni napravil koraka.

Funtova mati ga je v njegovih težkih dneh, ko ni bilo beliča v žepu — in teh je bilo veliko v letu — oskrbovala z vsem. Dobil je v hiši kot in hrano, poleg tega so mu oskrbeli tudi tisto malo perila, kar ga je potreboval. Gašper je bil za to hvaležen in je storil vse pri hiši ter često delal od zore do mraka, ne da bi kdaj koli zahteval kaj več.

Kadar pa je imel Gašper denar, tedaj ga pa ni bilo blizu. Krone in cekini v žepu so ga gnali toliko časa od gostilne do gostilne, da je bil popolnoma suh. Nekoč mu je Funtova mati predlagala, naj denar, ki ga zasluži preko poletja in ki je bil za takratne razmere dostikrat kar čeden, spravi pri njej, ona pa mu ga bo potem preko zime dajala nazaj, kadar ga bo potreboval. In čudo: Gašper je ubogal. Neke jeseni je s svojo vrečo vred prinesel k Funtu nekaj sto kron, zasluženih in prihranjenih preko poletja. Dal jih je spraviti Funtovi materi.

(Dalje prihodnjič)

Vodoravno: 4. vrednostni papir, 5. samostojno — sam (tujka), 9. ni star, 12. kratica za televizijo, 13. začetnici imena in priimka našega predelavca v speciji, ki je tudi aktivni član naše reševalne postaje Ravne, 14. kratica za zelo važen referat naše železarne, 15. naš izdelek — osovina, 16. produkti topilnice, 20. kratica za humano mednarodno organizacijo, 21. cenjeni proizvodi naše železarne, 24. vpadi, 25. priimek delovodje obrata naše čistilnice (tudi pomemben igralec ljubljanske Drame, ki je umrl pred leti), 26. s prvo manjkajočo črko bi to bil naslov tovarne elektromateriala pri Ljubljani, 27. važen in skrbno voden referat v naši železarni, 30. kratica za agilno društvo, ki skrbno varuje ljudsko premoženje, 33. nada — upanje, 34. simbol za važen element, 35. važno vzgojno-propagandno sredstvo, 36. naš proizvod, 37. žarilnica (okrajšano), 38. skrajšana tujka za mlajši, 39. okrajšava za spis, delo, skladbo, 40. delavec jeklarne, 43. ako, 44. arabski žrebec, 45. delniška družba (kratica), 46. zemeljsko bogastvo, 47. petnajsta, osemnajsta in sedma črka v abecedi, 49. najdragocenejša tekočina, 50. nikalnica, 51. la-

tinski predlog, 52. odlije, 53. simbol za naš važen element, 54. dva enaka soglasnika, 56. italijanski spolnik, 57. začetnici priimka in imena glavnega mehanika naše železarne, 58. ljubkovalno ime za domačo žival (dvoj.), 59. glavni obrat naše železarne, 60. prva in tretja črka pod 47 vodoravno, 61. tako ključemo enega izmed naših nogometašev, 62. oznaka za kvaliteto jekla, 63. del telesa (dvoj.), 64. učenje, 65. žepno orožje, 68. dve neprijazni žuželki, 71. centralni komite (okr.), 72. okrajšava za našo železarno, 73. naslov, 74. z manjkajočo zadnjo črko bi bil lahko priimek vestnega tehnika naše železarne ali pa krojač, 75. kratica za Izvršni odbor, 76. pogreznjen, 79. okrajšava za pridevnik, 80. kratica za naše agilno društvo, 81. glasbeni znaki, 83. nji, 84. nadležna žuželka, 85. orožja naših otrok, 87. koralni otok, 88. igralni karti, 90. kratica za šolo naše železarne, katera nam daje kvaliteten strokovni kader (tudi mala žival), 91. merilne naprave, 92. kratica za našo ožjo domovino, 93. kraj in reka južno od Postojne.

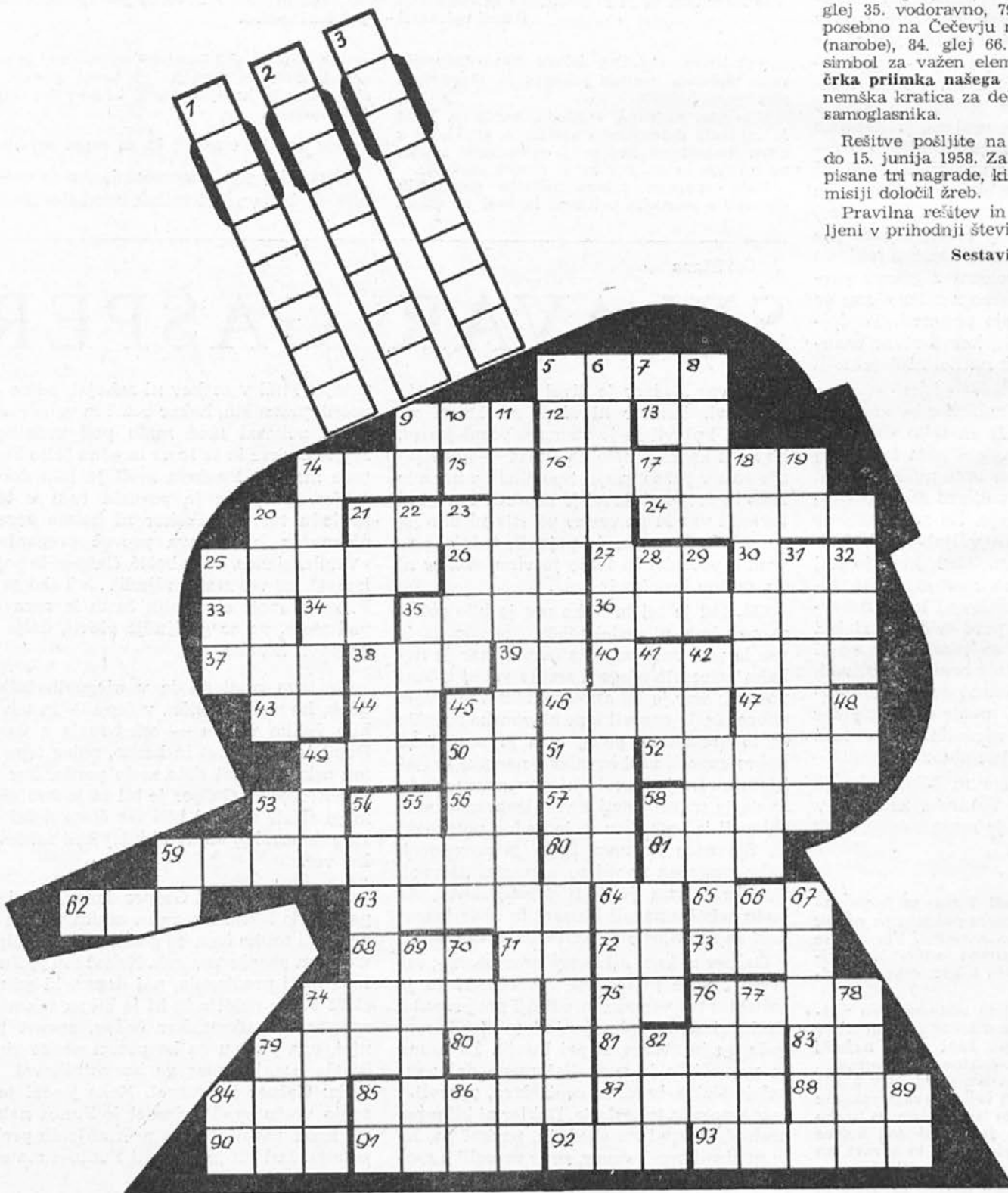
N a v p i č n o: 1. priimek tehničnega direktorja naše železarne, 2. predsednik našega de-

lavskega parlamenta (prejšnji), 3. direktor tovarne plemenitih jekel, 7. znak za kemično prvino, 8. kar obkrožuje prazen prostor, 9. kratica za nogometni klub, 10. dva enaka samoglasnika, 11., 5. in 6. naša prvomajska čestitka, 14. poškodbe, 17. kratica za Gvido, 18. važen obrat našega kolektiva, 19. znak za kemično prvino, 20. viden objekt našega tehničnega muzeja, 21. poklic delavca enega izmed naših obratov, 22. simbol za cirkonij, 23. »skrita« naprava naše železarne, 25. naš mali obratič (okrajšano), 28. osebni zaimek, 29. druga in peta črka pod 21. vodoravno, 31. denarji po »naše«, 32. darilo, 35. vsi (italijansko), 41. okrajšano moško ime, 42. modelni, 45. šiht, 48. simbol za element, ki ga je v naši železarni vse polno, 49. lesen drog (narobe tudi starodavno orožje), 53. prvi črki pod 1. in 3. navpično, 54. drage transportne naprave, 55. dober, odličen, 58. vlažno, 59. prva in šesta črka pod 40. vodoravno, 66. enota električnega upora (fon.), 67. važna naprava v naših obratih (tudi ime kraja v Mežiški dolini), 69. produkti naše jeklarne, 70. žensko ime, 74. tako pravimo enkratnemu izlivu taliine peči (narobe), 76. naziv za kvaliteto našega jekla, 77. posamezni komadi, 78. glej 35. vodoravno, 79. domače živali, katere posebno na Čečevju niso zaželeni, 82. število (narobe), 84. glej 66. navpično (narobe tudi simbol za važen element), 85. prva in tretja črka priimka našega glavnega energetika, 86. nemška kratica za delniško družbo, 89. enaka samoglasnika.

Rešitve pošljite na uredništvo »Fužinarja« do 15. junija 1958. Za pravilne rešitve so razpisane tri nagrade, ki jih bo ob tričlanski komisiji določil žreb.

Pravilna rešitev in nagrajenci bodo objavljeni v prihodnji številki.

Sestavil IVAN GLOBOČNIK

ZA RAZVEDRILLO
 NAGRADNA KRIZANKA